

D. D. Pătrășcanu

CASA ȘCOALELOR
BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ

No. 9570

Timotheiu

Mucenicul

I A Ș I

Revista „Vlața Românească“ Editoare
1913

L
D. D. PĂTRĂȘCANU

14 iul
Dublet

CASA ȘCOALELOR
BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ

No 9570

Timotheiu

Mucenicul

145140

I A Ș I

Revista „Viața Românească“ Editoare
1913

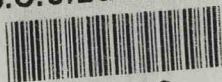
De acelaș autor :

SCHIȚE ȘI AMINTIRI

Plimbare. — Un caz special. — Decorația lui Vartolomei. — Invingătorul lui Napoleon. — O audiență la Ministerul de Răsboiu. — Ce cere publicul dela un Deputat. — Stăruinți. — In tren. — Un martir al higienii. — Inspecție. — Simfonie wagneriană. — Din amintirile lui Const. Casian (Copilăria). — Din amintirile lui Const. Casian (Un episod din tinereță).

B.C.U. Bucuresti

C145140

859-32

Timotheiu Mucenicul

Timotheiu Mucenicul

«Voi sunteți lumina lumii: nu poate cetatea să se ascundă, deasupra muntelui stând».

[Math. Cap. V, 14].

Între prietenii cu care m'a învrednicit Dumnezeu pe pământ se numără și prea cucernicul iconom Grigorie Timotheiu, fost în două rânduri protoiereu al Iașilor, iar în vremea de pe urmă revizor ecleziastic în sfânta eparhie a Moldovei, din care dregătorie s'a retras cu cinste atunci când bătrâneța neînduplecată l-a silit să se gândească la odihnă. Și măcar că Sfinția sa se apropie de vârsta lui Avraam, când ieșind din pământul Harran nu dobândise încă fiu din osul lui, iară eu intrând de-abia în zilele lui Moisi când a fugit din Eghipt, se împlinesc în timpul de față de două ori câte zece

ani de neclintită prietenie. Căci părintele Grigorie, om smerit și cuvios, are mare dar la povestit și bună ținere de minte; și când vorbește, parcă cetește din carte. Intâmplările prin care a trecut sunt apoi vrednice de cunoscut, iar oamenii cu care a hălăduit, cei mai mulți au repausat întru Domnul. Iată de ce, când afa-
ceri sufletești — Sfinția sa îmi este și duhovnic — mă aduc câteodată sara în casa părintelui Grigorie, din ulița Sfântului Ioan Zlataust, nu odată mi s'a întâmplat ca numai cântatul cocoșilor să mă deștepte, aducându-mi aminte de bârlogul meu. Căci când îl aud povestind, sufletul meu se bucură cu bucurie mare foarte.

Astăzi, ca și odinioară, părintele Grigorie are două slăbăciuni în vieață: cărțile lui bisericesti, ale căror slove vechi le cetește cu nesațiu, și via lui dela Socola, ale cărei cărări le bate fără prihană. Din cele dintâi el își scoate în răgaz hrana lui cea sufletească; din a doua, în sudoarea frunții își agonisește băutura lui trupească cea de toate zilele. Căci dacă cărțile sunt mângâiere la năcazuri, via lui via Domnului este: vin minunat, mai ales cel roșu, face.

Drept aceea într'o noapte mă aflam alături de Sfinția sa, în casa lui, precum am zis, din mahalaua Beilicului. Eră pe la începutul lui No-

emvrie, când viile sunt culese de mult și roada viței încetează de fiert. Părintele Grigorie adusesese să gustăm din fructul ostenelelor sale cele pământești, pre care cu bucurie mi-l pusese dinainte. Și găsindu-l amândoi dupre pofta inimelor noastre, Sfinția sa a poruncit slugilor să scoată o cană mai mare. Deci umplând iarăș paharele până sus, părintele Grigorie zise cătră mine :

— Bea fără grijă, Domnule Mitache, că-i lucru bun și fără dres.

— Se cunoaște, părinte Grigorie, am răspuns eu, că nu-i ca băutura Jidovilor : și la măsură lipsă și acridă la gust.

— Așa-i, îmi zise părintele Grigorie mângâindu-și barba albă. Adevărat ai grăit. E pământul bun și vița de soiu, iară soarele o încălzește cu dulceață. Dar și tocmelile ei trebuiesc mult prețuite. Când am cumpărat via dela stăpânul său, Bută, ce se mai zicea și Olariul, eră paragină și lucru de jale. Astăzi, mulțămesc lui Dumnezeu, nu mă rușinez cu dânsa. Decât... toate până la o vreme...

— Vremea aceea este încă departe, părinte Grigorie.

— Nu se știe, D-le Mitache, că omul e ființă slabă și păcătoasă, iar căile Domnului, multe.

Numai iarăș mă întorc și zic, că îndurarea lui Dumnezeu e fără de margini. Imi aduc aminte, când, în tinerețele mele, vrând să mă lepăd de lume și să îmbrac rassa monahală...

— Cum, ai voit să te duci la călugărie?

— Am voit cu tot dinadinsul. Dar Dumnezeu sfântul mi-a scos în cale pre Nastasia, și... s'a făcut voia lui.

Pre cocoana Nastasia, presbitera părintelui, o cunosc: detreabă femeie. Și cutoatecă vreme multă a trecut de când albeața crinilor din câmp a început să-i împodobească tâmplele, uitându-te la chipul ei, înțelegi, chiar în ceasul de acum, pentru ce l-a întors pre părintele Grigorie din calea pocăinții și a lepădării de sineș. Iară cei patrusprezece fii și fiice, pre care i-a zămislit Sfinția sa cunoscând pre Nastasia, arată că la porțile vieții părintele Grigorie n'a bătut înzadar. Ci vrednic au fost.

— Și nu ți-a părut rău niciodată, părinte Grigorie, că n'ai intrat în ceata de unde Dumnezeu își alege îngerii în ceriuri?

— Părere de rău n'am avut, căci nici un fir de păr nu se clătește fără știrea și voința lui. In loc să slujesc ca ieromonah în sfânta mănăstire a Slatinei celei din Suceava, m'am făcut preot de mir, aici în târg, la Bărboiu. Acolo

am slujit întâiu. Am avut noroc de mitropolitul Calinic, că eram la dânsul de cinste, din pricina glasului meu. . .

— Dar cu mitropolitul Iosif cum te-ai împăcat?

— Ei, ce om, Domnule Mitache! Eră drept și temătoriu de Dumnezeu și blând ca un miel. A trăit ca un sihastru, cum scrie Iraclie, episcopul Kapadokiei, în Lavsaikon, ce cuprinde vieți pusnicești de bărbați și de muiari. În vremea depe urmă, chinuindu-și trupul, nici se desbracă nici își scotea încălțăminte din picioarele sale. Iară pe dedesubt purtă haină aspră de păr de cămilă. Pot zice că eră un sfânt. . .

— L-am cunoscut și eu pe prea fericitul. . .

— Toată simbria lui și-o împărțiă săracilor, fără osebire, după vorba Mântuitoriului. Iară când s'a săvârșit din vieață, l-au îngropat cu cinste mare și cu jălanie multă, cât plângeau nu numai Creștinii ci și Jidovii. . .

— Astăzi nu se mai găsesec oameni de aceștia, părinte Grigorie.

— Se strică lumea, Domnule Mitache. Chiar cu diadohul lui am dus-o cam greu. Mi-am și dat paretisis. . .

— De ce, părinte Grigorie?

— Erà lup răpitoriu, cu anevoie de mulțămît. Nu se temeà de Dumnezeu, nici se rușinà de oameni, ci viețuind întru desmierdări, puneà subt călcăiu poruncile Domnului. Iară curtea lui ajunsese peștera tâlharilor.

— Până întru atît nu se uità la canoane?

— Cè să mai vorbesc, Domnule Mitache? Mai bine i-ar fi stătut alături de Codău în codrii de la Hertța, decît ca arhipăstoriu peste oile lui Hristos. Dumnezeu să-l odihnească!

— Ciudat de tot, părinte Grigorie.

— Iară prin minte îi treceau lucruri anapoda. Când vreunele din acestea îi stăpânieu duhul lui pururea tulburat, cu anevoie îl întorceai la calea cea dreaptă. Nu ne-a dus odată, noaptea, pe jos, din târgul Pașcanilor până hăt la Mănăstirea Neamțului?

— Cum pe jos?

— Pe jos, Domnule Mitache.

— Două poște și jumătate?

— Precum zici.

— E de-a mirare, părinte Grigorie. Rogu-te, povestește-mi întâmplarea, căci mult aș vrea s'o cunosc.

Părintele Grigorie umplând ochiu cele două pahare, zise cătră mine: „E cam lung de povestit“.

Și zicând, părintele bău paharul pân'la fund, lucru pre care l-am făcut și eu, având dragoste mare cătră Sfinția sa. Apoi așezându-mă bine în scaunul de lemn, m'am uitat la chipul său cuvios. Barba lui albă, mare, pre care foarfecele n'o cunoscuse niciodată, îi lumină fața, care aducea cu a prea cinstului stareț Paisie, așa cum e zugrăvit el pe zidiul lăcașului vechiu din sfânta mănăstire a Neamțului. Iară vârful nasului său eră roș cât un dinariu...

— E lung, Domnule Mitache, zise părintele Grigorie. Dar noaptea e mare și povestea frumoasă; și dacă nu-ți este somn, ascultă. Va s'o iau însă dela capăt.

Părintele tuși cu larmă multă, apoi începù: „Câți ani vor fi de-atunci... nu mai țin min-te... știu atâta că eră în ziua Intrării în biserică. Având slujbă în eparhie treburile ei mă aduseseră în cănțelaria mitropoliei. Erau multe fețe bisericești, când Mitropolitul, care numai ce intrase, zise cătră noi, așa din senin:

— Sunteți niște bicisnici... ce veți face oare, când vă voi duce pe jos la Mănăstirea Neamțului?

— Ce să facem, Inalt Prea Sfinte?... Vom merge, răspuse unul din cei de față.

— Am să vă văz, zise mitropolitul, și zicând eși pe ușă.

Când am rămas între noi, părintele Serafim, dela școala lui Veniamin, zise:

„Cred că nu-i trăsnește prin cap să facă una ca aceasta“.

— Doar de s'a smintit, îi răspunse iconomul Miron, ce erà maimare în cãntelerie.

A trecut mai multă vreme, vorba asta o uitasem, când, în ziua întâiu de Paști, Mitropolitul chemându-mă, îmi dădù de știre că mănesară plecăm la Mănăstirea Neamțului. M'am gândit: să umbli pe drumuri în zilele sfintelor Paști, nu-i un lucru acătării. Porunca erà însă poruncă. S'a înștiințat mănăstirea să trimeată în Pașcani trăsurile cuvenite, și adouazi pe înserate m'am pogorit la gară. Am găsit aici pre arhiereul Chesarie Băcăuanul, vicariul sfintei mitropolii a Moldovei, pre părintele Serafim, rectorul și povățuitoriul seminariului, pre iconomul-stavrofor Miron, maimarele cãnteleriei, pre iconomul Lungu, protoiereul ținutului, cu arhidiaconul Popescu, eclisiarhul dintăiu, cu diaconul Ciugolea și protosinghelul Glicherie, și... nu mult... a sosit și Mitropolitul cu soitariul său Chiriac Răspopitul, căiafă și cap tuturor răutăților și cu slujitoriul său Gheorghe, de care nu

se despărția niciodată la drum. Intr'o mână sluga ducea geamantanul, iar cu cealaltă ținea un felinariu, căruia mai mult nimeni nu i-a dat luare aminte. Am ajuns în Pașcani cătră ceasul al nouălea. Eră întunerec — Paștele căzuse anul acela în luna lui Aprilie. În gară ne-au întâmpinat preotul Spătărescu, protoiereul Sucevei, om bătrân și slăbănog, și sachelariul Giosan, protopopul Neamțului, din neamul lui Vicol, ce se pomenește din vechi. Mitropolitul cu suita lui s'a oprit în gară, într'o cămară din fund, iară eu m'am repezit să văz dacă trăsurile au sosit. Din dos așteptă careta cea mare și două trăsuri cu câte patru cai, cu două hărăbuști dela Mănăstirea Neamțului și o droșcă încăpătoare dela Secu: se vestise că Mitropolitul vine cu suită mare. M'am întors și am adus la cunoștință:

— Trăsurile sunt gata, Inalt Prea Sfinte.

— Bine, îmi răspunse el.

Am ieșit cu toții din dos.

„Trăsurile!“ am strigat eu cu glas mare. Dar Mitropolitul:

„Nu-i nevoie“ Iară cătră servul său: „Gheorghe, aprinde felinariul“ (Că eră întunerec mare).

Și zicând așa, a purces pe jos, Gheorghe

înainte cu felinariul aprins, noi după el. Părintele Miron . . . L-ai cunoscut?

— Parcă l-am cunoscut . . . Unul gros . . .

— Așà. Părintele Miron, cu glas încet, îmi șoptește la ureche: „Oare ce-i asta?”

— Se vede că va să facem târgul pe jos, am răspuns eu.

Trăsurile veniau în urmă, la pas. Am trecut prin capătul târgului dincoace, până am ajuns în deal, și luând-o de-a dreptul, am urcat colnicul înalt pe care trebuie să-l iai cam în piept pentru a scurtà ceva din drum. Miron mă trase de mâneca giubelei:

— Cum, suim pe jos?

Eu am ridicat din umere: „Ce-ai să faci alta?” Și arătând cu capul în spre Mitropolit: „dacă el suie pedestru, vrei tu să-l urci în căruță?”

Și bietul Miron, gras și burduhos, suflă ca din foiu. Eram împărțiți în două cete: una cu Mitropolitul înainte, alta ceva mai pe urmă, iar în fruntea tuturor, Gheorghe, cu felinariul aprins. Am ieșit de-asupra târgului, unde ne așteptau trăsurile, care veniseră prin prejur. Intunec . . . să-ți dai cu degetele în ochi.

— Iaca și trăsurile, Înalt Prea Sfinte, a zis vlădica Chesarie, când am ajuns pe locul drept.

— Lasă-le în pace, răspunse Mitropolitul.

— Mi se pare că trebuie să-ți pregătești picioarele, frate Miroane, zise încet părintele Serafim.

Dar Miron, care mergea posac și înăcrit: „Se vede că lumea-i plină de nebuni“.

— De-acu... cum a vra Dumnezeu, zise și iconomul Lungu“.

Am trecut printre dughenile neguțătorilor din deal, care erau închise, și pe lângă casa rabinului, unde se vedeă puțină lumină, și n'am întâlnit decât numai câțiva oameni, care oprindu-se în loc s'au uitat la noi cu mare mirare. Căci eram mulțime de preoți, trei dintre noi cu culioane roșii, mai toți cu toiege protopopești, urmați de trăsuri și de hărăbuște. Am ieșit afară la câmp și am luat-o pe șoseă. Ceriul era plin de nouri care ca niște balauri alergau în spre Moldova. Felinariul lui Gheorghe ne lumină calea.

— Oare să ne mai poarte mult așa? întrebă protopopul Spătărescu.

— Te pomenești că urcăm și dealul Pașcanilor, zise Lungu.

N'a apucat bine să sfârșească și lângă noi auzim: *ău!* Părintele Miron căzuse în șanț, căci mergea pe marginea șoselei. Noi am început să ne veselim.

— Da ce-i acolo? întrebă Mitropolitul întorcându-și fața spre noi.

— A căzut părintele Miron în șanț, răspunse oarecine.

— Miroane, zise Mitropolitul, sminteală îmi ești... ori te-ai îmbătat?

— Da nu, Inalt Prea Sfinte, am călcat greșit... pe întunecimea asta... Iară cu glas încet: „lovite-ar damblaua!“ Căci se sdrobise rău.

Când am ajuns la dealul cel mare, o groază ne-a cuprins pe toți. Să sui dealul Pașcanilor, pe jos, noaptea prin întunecime, cei mai mulți oameni bătrâni și greoi, nu-i lucru de glumă. Așteptam din clipă în clipă să spuie Mitropolitul să vie careta, căci ni se părea lucru pidosnic și fără rost, ca având trăsurile lângă noi, să ne canonim prin bolovani. Dar el nici n'avea gând. După ce am răsbit în vârful dealului, cu sufletele la gură, și am călcat încă o bucată bună, Mitropolitul zise către mine:

— Mă Timotheiu, tu știi drumul bine?

— Cum nu, Inalt Prea Sfinte.

— Nu te lauzi în deșert?

— Nu, Inalt Prea Sfinte.

— Atunci, nu-i o cale mai scurtă?

— Este, am răspuns eu. Lăsăm drumul mare

și Moțca în spre stânga, ocolim pădurea Sturzăi și ieșim devale în Cristești.

— Cât scurtăm pe-acolo?

— Apoi... vr'un ceas de drum... tot scurtăm. E cam pripor însă.

— Să mergem dacă-i așa. Nu face nimica. Au început să mă doară *picerele*.

Vorbele acestea ne-au umplut sufletele de bucurie, mângâindu-ne cu nădejde. Dacă îl dor picioarele... negreșit se va urcă în căruță, căci doar n'are canon să meargă pe jos. Mitropolitul mai zise: „Trăsurile să se ducă pe drumul mare și să ne aștepte la locul de încrucișare“.

„Bun!“ am zis în gând „acolo s'a sfârșit pătimirea noastră“. Și ne-am făcut semne de bucurie trăgându-ne de giubele. Dar părintele Miron care mergea șchiopătând și gâfuiă ca o mașină de treer, zise cu sfială:

— Inalt Prea Sfinte!...

— Ce este, Miroane?... Indrăznește...

— Să mă duc și eu cu trăsurile... ca să nu fie singure...

— Da ce, le mânâncă lupii?

— Ba nu, Inalt Prea Sfinte, dar...

— Du-te, Miroane, dacă ți s'a urit cu noi.

Si grăindu-ne nouă: „Care din voi voește să-i fie soție?“

— Apoi... să mă duc eu, se grăbi vicariul.
— Și eu, adăugă protopopul de Suceava, care, când a auzit de pripor, a ridicat ochii în sus.

— M'aș duce și eu, zise căiafa Chiriac, cu glasul lui de capră răpciugoasă.

Dar Mitropolitul mâniindu-se cu iuțime:

— Au doară nu veți voi să mă lăsați singur prin văgăunile acestea. Să se ducă numai Miron fiindcă el e bicisnic și l-au cules de pe jos, iar noi ceștialați... apucăm pe dincoace.

Nu știu dacă am văzut bine ori mi s'a părut: părintele Miron și-a făcut semnul sfintei cruci, chiar defăimat fiind. Și luând-o trăsurile pe șleah, noi am cârnit-o pedestri pe drumul cel scurt.

Protopopul Spătărescu, ce eră de tot ciurmurluit, zise încetișor ridicând ochii în slavă:

„Doamne, tu care ai luminat pe Abimeleh și ai liniștit pe Saul, adu-l pe calea cea bună, pentru mântuirea robilor tăi!..“

Dar Serafim: „De mai mergea o bucată, plesniă Miron...“

Giosan, protoiereul de Neamț, zise la rândul său: „Grozav aș fumă o țigară... Mi-e gura uscată... N'am fumat din Pașcani și iacătă și miezul nopții...“

— Dă-te și Sfinția ta în buruienile acestea și fă-ți cheful, îl povățui Serafim.

Părintele Giosan, găsind vreme cu prilej, se ascunse după un copac, unde își împlini pofta.

Mitropolitul zise:

— Nu văz pe Giosan.

— A rămas mai în urmă, Inalt Prea Sfinte, vine numaidecât, zise Serafim.

Și bătucindu-ne tălpile prin sgrunțuri, mutând din loc bolovanii, sărind peste băltoage, ne-am lăsat în spre vale așteptând locul de încrucișare cum ai așteptă paradisul. Cum mergeam pe delături, păream niște momâi negre, care întru întunerec caută căile dosnice. Noroc de la Dumnezeu că pe drum nu eră nimeni. Cine să umble pe drumuri în noaptea de Paști, când omul stă acasă și se odihnește? Gheorghe, care se depărtă uneori, se opriă în răstâmpuri ridicând felinariul în sus, pentru ca Mitropolitul să nu calce prin gloduri. Din spre pădure veniă freamăt lin, ca un susur, căci vântul bătea ușor cătră asfințit. Când am ajuns de-asupra Cristeștilor, Gheorghe a strigat: „priporul!“ Ne-am înțepenit în șale și ne-am sprijinit în toiege, tremurându-ne picioarele ca la caii cei vlăguiți. Și după ce am pogorit o bucată bună, Mitropolitul mă întrebă:

— Timotheiu, cât mai este până 'n sat ?

— Iaca și satul, Inalt Prea Sfinte. Se vede biserica.

Tocmai treceam pe lângă o fântână cu cumpână. Vlădică Chesarie zise :

„Să ne răcorim sufletele cu apă rece.“

Deci diaconul Ciugolea punând mâna pe ciutură o slobozi în fântână. Cumpăna scârțâi ca o harabă neunsă, stârnind toți câinii din sat, care ne făcură o primire, chiar ca la niște fețe bisericesti. Ne-am apărat cu toiegile, ridicându-ne în sus antereele și svârlind vajnic din picioare. Iară protopopului de Neamț, când a fost să iee un bolovan, i-a căzut din cap culionul.

Mitropolitul zise :

„Da' ce, Giosane, arunci cu potcapiul în câni ?

Se vede că și javrelor li se părea deșanț asemenea întrolocare, căci lătrau furios, parcă intrase în sat niscaiva dihăanii. Petrecuți de dulăi am străbătut Cristeștii tocmai când eră miezul nopții. Iar după ce ne-am lăsat mai în vale, iaca doi oameni ne iesă înainte. Și ținea în mână unul din ei o pușcă, iar celălalt o furcă de fier cu doi dinți. Ei ne opriră.

— Ce vreți? întrebă mitropolitul.

— Straja! răspunse cel cu țapoiiul.

Și oamenii se apropiară uitându-se lung la chipurile noastre, dar mai ales la potcapetele roșii.

— Cine sunteți? întrebă cel cu pușca.

Mitropolitul răspuse:—Călugări dela Mănăstirea Neamțului.

— Și unde umblați pe vremea asta?

— Ne ducem la chiliile noastre.

Străjerii se uitară bănuitori, iar noi pornind mai departe ieșirăm din sat.

„Il dor picioarele“... Vorba de dinioară ne stăpâniă mintea. Și cu gândul acesta, am ajuns aproape de locul unde se opriseră trăsurile.

— Ce-s luminile acelea, Timotheiu? mă întrebă Mitropolitul.

— Sunt trăsurile care ne așteaptă, Inalt Prea Sfinte.

— Am ajuns la drumul mare?

— Da, Inalt Prea Sfinte, suntem lângă șoseă.

— Bine! răspuse el.

Dar în loc să ne suim în ele cum ar fi fost înțelept, mitropolitul zise cătră Miron ce stătea pre perinele moi ale droștii:

„Miroane, dă-te jos, doar n'ai prins rădăcină“.

La aceste cuvinte descurajătoare ne veni ca o sfârșeală, căci eram la capătul puterilor noastre. Mie mi se umflase un picior căci mă strângea o ciubotă. Serafim zise cu glas șoptit lui Miron:

„Părinte Miroane, ia-ți picioarele în spinare, căci mai ai de trecut“.

Dar preotul Spătărescu suspinând din adânc:
„Facă-se voia lui Dumnezeu!“

Apucarăm spre Moldova. Nourii alergau acumă în spre șesuri, că se schimbase vântul împotriva. Cătră apus negreață mare: și când se ridică noul delă apus, ploaie vine.

„Dă, Doamne, o ploaie strașnică!“ se rugă iconomul Lungu cu glas smerit.

Preotul Spătărescu, om petrecut în zile și slăbănog, oftând greu se oprî din cale:

„Nu mai pot!“ Și ridicând iarăș ochii spre ceriuri: „Luminează-l, Doamne, că poți!“

— Asta-i curată bătaie de joc, spuse Miron cu duhul tulburat.

— Blestemul cucernicilor preoți, pre care îi dijmuești, te-a ajuns, frate Miroane, zise răsând Serafim.

Iar iconomul Lungu căutând mereu spre nouri:

„Dă, Doamne! Nu ne lăsă! Adu-ți aminte și de noi păcătoșii!“

Trăsurile veniau încet pe urmele noastre: erau însă o suferință mai mult. Mitropolitul, cu ochii la felinariul lui Gheorghe, mergea liniștit, ca și cum ar fi făcut cel mai cuminte lucru.

Dar după vr'un ceas dela încrucișare, el a zis desfăcându-și cabana:

„Am obosit!“

— Să vie cupeaua, Inalt Prea Sfinte, zise cu grabă mare vlădica Chesarie.

— Mai mergem ceva, îi răspunse Mitropolitul.

„Mai mergem ceva . . .“ Vrasăzică . . . mergem așa până la Timișești, am zis noi în-de-noi. Nebunia eră destul de mare și întru acest chip, căci aici e calea aproape jumătate din Pașcani la mănăstire. Ne-am încordat cu toții, ne-am întărit sufletele gândindu-ne la sfinții Părinți care au pătit pentru Domnul, și ne-am gătit să mergem cum vom putea până la Timișești. Despre ploaie, nici vorbă: nourii se lăsaseră în jos, iar pe ceriu începură să lucească stelele. Am ajuns însfârșit și la podul de peste Moldova, dincolo de care este o cârciumă—cum te duci pe mâna dreaptă — nu cârciuma lui Ițic sin Ițic, unde căraușii și drumeții fac popas și când suie dela târg în spre munte și când pogoară dela munte în spre șes—ci mai încoace, chiar pe malul Moldovei. Aici ne-au întâmpinat, așteptându-ne de dimineață, arhimandritul Visarion, starețul dela Neamț, cu shimonahul Valerie, exarh mănăstirilor, și cu doftorul Pavel, dela casa de nebuni, nu din altă pricină, ci

fiind acel loc de tristeță pe atunci la Mănăstirea Neamțului. Ei sosiseră aici pe la prânzul cel mic, socotind că vom umblă ziua, iar nu în puterea nopții ca strigoii. Și fiindcă vremea a trecut în așteptare zădarnică, doftorul Pavel bând vin și alte băuturi bețive și-a tulburat tare mintea, așa că l-am găsit cu totul beat. Ei nu-și puteau da cu socoteala ce piripiscă ni se întâmplase pe drum, de zăbovisem atâta. Când am ajuns aici eră la ceasul al doilea după miezul nopții; iar luna ieșind dintre nouri strecură în sufletele noastre nemernice o rază de mulțămire și de nădejde...

— Arhimandritul Visarion, starețul, ne întrebă, îngrijat foarte:

— Ce s'a întâmplat? S'a stricat trăsura Inalt Prea Sfântului?

— Ce trăsură? răspuse Miron... Venim pe jos din Pașcani.

— Ba lăsăm gluma de-o parte... de ce ați zăbovit atâta?

— N'auzi, părinte, că venim pe jos?

— Cum pe jos? Pentru ce?

— Intreabă-l și cuvioșia ta pe mitropolit.

— Mari sunt minunile tale, Doamne! zise arhimandritul ridicând brațele spre ceriuri.

— ...și neînțelese, încheie Serafim.

Iar shimonahul Valerie făcându-și cruce:

„Încă n'am pomenit comedie ca asta...“

— Și până unde mergeți pe jos? întrebă Visarion.

— Până aici, am răspuns.—Înalt Prea Sfântul e obosit.

— Cred și eu! făcù arhimandritul.

În vremea asta trăsurile sosiră, oprindu-se în fața cârciumii, iar Mitropolitul care se odihniă înăuntru pe un scaun, cu soțariul său, își strigă slujitoriul:

„Gheorghe, dă jos geamantanul...“

— Oare ce are de gând să mai facă? întrebă cu nedumerire iconomul Lungu.

— Poate va să îmbuce ceva, am răspuns eu. Dar Mitropolitul, cătră sluga lui:

„Scoate prostirea“

— Te pomenști că se bagă în Moldova! zise Miron vrând să arăte cu asta o nebunie și mare și care nu poate avea loc...

N'a apucat însă să sfârșească și Mitropolitul venind până în ușă, zise cătră noi:

„Care din voi se scaldă cu mine?“

Se făcù tăcere mare. Nu răspunserăm nimic, nici așa, nici așa. Iară vlădică Chesarie:

— Să nu răciți, Înalt Prea Sfinte. Iți fi asudat, că eu știu că-s tot o apă.

— Sunteți niște nevolnici, răspuse Mitropolitul.

— Eu m'aș scăldă, Inalt Prea Sfinte Stăpâne, dar sunt oprit dela doftor, zise Serafim.

Mitropolitul, împreună cu Gheorghe, care ducea felinariul și prostirea, păși în spre mal, zicând cătră noi:

„Puțin și iarăș mă veți vedeă“.

— A înnebunit! zise cu spaimă Miron.

— Nu cred să se scalde. Ce dracu? Pe frigul ista... Doar e munte... răspuse Lungu.

Și pe când împărechere s'a făcut pentru dânsul, unii zicând că se va scăldă iar alții că nu, deodată auzim știobâlc! în apa Moldovei...

— De bună samă s'a smintit! zise Miron făcând cruce pravoslavnică—iar cătră vicariu: „Mari păcate ispășim noi noaptea asta, Prea Sfinte Chesarie!“

După ce Mitropolitul a înotat prin apă cât a socotit, s'a îmbrăcat și ieșind pe mal a strigat cătră noi clănțănind de frig: „La drum, băieți!“

Eu răcnii: „Să tragă careta!“

Dar Mitropolitul:

„Pe jos, cu toții!“.

Neafându-ne deci odihnă picioarelor nici întru acest loc, o luarăm iarăș la drum, mai mulți de astădată. Gheorghe pusese lumânare

nouă, iar mitropolitul, înviorat, mergea repede între vlădica Chesarie și doftorul Pavel. Doftorul avea gust de vorbă, iar picioarele abia îl țineau. (Că era amețit foarte). Și când se lovia de umărul Mitropolitului, se depărta cu grabă mare cine știe unde, mergând pe două cărări. Mitropolitul îi zise:

— Domnule Doftor, urcă-te în cupeaua mea...

— Nu se poate, Inalt Prea Sfinte... mată pe jos și eu... ca'va'zică în cupea... Asta nu se poate...

— Fă-mi, te rog, plăcerea.

— Nu-i cuviincios... nu se poate.

Și mergeam însoțiți de om beat... noroc că nu ne vedeă nimeni.

Starețul zise:

— Ce era să faci omul? Așteptăm de azidimineață...

— Să știi că deacuma mergem până în Târgul Neamțului... ține minte vorba mea, părinte Miroane, zise Serafim.

— Mă mir că-ți mai vine oarecum a sburdă, frate Serafime, zise Miron tulburat.

— E pentru păcatele tale, Miroane—mai zise Serafim—căci mult ai greșit: au cu gândul, au cu fapta, au cu limba ta cea blestemată... iar acum îți iesă pe nările nasului.

Părintele Miron, suflând din adânc, își descărcă năduful c'o vorbă grea, cu prihană.

Iar Serafim:

„Mi s'au dus dracului ciubotele de brunelă“.

Ceriul se înseninase cu totul, iară luna luminând pământul, aruncă umbrele noastre pe câmpuri, ca niște chipuri de uriași.

Eram frânți de oboseală. Pe mine mă dureau șalele, iară pe tălpi făcusem beșici. Protopopul Spătărescu oftând cu amar, zise cătră noi:

„Nu mi-e bine de feliu... Picioarele mi s'au îngreuiat, capul îmi dogorește rău, și ameteala mă cuprinde. Trebuie să-mi cer blagoslovenie să mă urc în căruță, ca să nu moriu“.

M'am dus la Mitropolit și i-am spus că părintele Spătărescu s'a îmbolnăvit.

— Ce are?

— Nu i-i bine.

— Să se urce în trăsură și să meargă înainte.

Să-l însoțească Serafim.

Am suit pe Spătărescu, ce gemea incetișor, în trăsură, alături de Serafim, care aflase har înaintea lui. Serafim zise vezeteului:

„Dă biciu... să nu se răsgândească.

Și în vreme ce trăsura porni în galopul cailor, noi, pismuind pe cei doi, ne uitarăm cu jind, La coverca din Plăeș, încă întunerec fiind

ne-am oprit, după dorința lui, căci o ținusem până aici tot într'o întinsoare. Odihnindu-ne puțin, Mitropolitul a zis: „Sculați-vă să mergem!“ Și zicând am luat-o iarăș la picior. Și haide-hai, haide-hai . . . până ce la mânecare Gheorghe a suflat în felinariu. Iară dacă s'a făcut dimineață am zărit și Târgul-Neamțului cu cetatea lui. Și soarele ivindu-se îndărătul nostru îmbracă vârful muntelui în purpură și vison cu lumina lui cea binecuvântată. Iară noi, întorcând fețele noastre obosite, am privit răsăritul lui, lăudând pe Cel Înalt. Când am intrat în târg, ceasornicul din turnul Adormirei Maicei Domnului arată ceasul șase. Din spre grădina publică veniă tocmai atunci unul cu una, el beat foarte, ea sprijinindu-l de braț să nu cază. Dând cu ochii de noi s'au oprit amândoi cu uimire, el s'a clătinat pe picioare, și tuflindu-și pălăria pe ceafă, a zis:

„Măăi, ce de-a boaitel.. De un'veniți, stimabil'lor?.. Dela...“

Și a numit un loc de rușine.

Am tăcut cu toții, iar Mitropolitul s'a făcut că n'aude. Tânărul nebun a strigat după noi cu glas mare:

„Huoa!.. Opt cu-a brânzei!..“

— Mai rău să te văz! a zis Miron în pofida Mitropolitului.

Din Târgul-Neamțului am apucat pe lângă munte, pe sub cetate. Când am dat de brațele Ozanei, care între Humulești și munte umplu valea cu cracuri răslețe, am cercat să le trecem sărind de pe piatră pe piatră, hurducându-ne și inima din noi. Și cât eram de hrentuiți ni se părea că ne desfacem. Mitropolitul, care dăduse alături, în gârlă, zise:

„Să așteptăm trăsurile“.

Un suspin de ușurare a ieșit atunci din toate piepturile noastre. Mitropolitul s'a urcat în droșca de la Secu, noi în celelalte, vicariul în caretă cu Miron. Acest lucru nu ne-a plăcut de feliu, căci am înțeles că odihna noastră este vremelnică. Și cu adevărat, după ce am trecut peste bălțile Ozanei, Mitropolitul s'a pogorit și am pornit-o iarăș prin prundiș. Dar când a ajuns la o apă mai mare ce trebuia trecută prin vad, el s'a oprit încurcat. Și întorcându-se în spre noi, a zis:

„Careta!“

Am strigat cu toții:

„Să vie careta!“

Iar în cugetele noastre am dat laudă Domnului, pentru gândul bun care însfârșit îi lu-

minase mintea. Până la mănăstire mai eră jumătate de poștă... vrasăzică vom face-o cu trăsurile... tot e bine. Și mulțămirăm iarăș lui Dumnezeu. Căci eram vlăguiți parcă ne bătuse cu ciomegele. Ne-am așezat după rangurile noastre, Mitropolitul cu Vicariul în cupea, noi ceilalți câte doi în trăsuri, și am trecut gârla prin adânc. Cum am ieșit însă mai la larg, careta s'a oprit din nou, și dușmanul nostru, care nu-și găsiă astâmpăr, s'a dat iarăș jos. Când l-am văzut, ne-a venit—mare-i puterea ta, Doamne!—să-l luăm cu pietrele Ozanei! Miron—de lângă mine—lovindu-se cu palmele peste genunchi, a zis cu spaimă mare:

„Uită-te la budihace!”

Ne-am coborît încă odată blestemând în gând nebunia omenească și rugându-ne lui Dumnezeu să ne aibă în sfânta lui pază. Humuleștii rămăseseră în urmă. Am trecut prin dosul Vânătorilor Neamțului, pe subt Zlătioară, și am ținut tot drumul de subt munte, adecă prin bolovăniș și prin ochiuri de apă. Înaintea noastră se vedeă biserica din Lunca, iară toaca se auziă până la noi, căci eră pe la șapte dimineața. Mitropolitul întrebă pe proto-popul de Neamț:

— Cine e preot aici?

— Părintele Costache Bârliba, Inalt Prea Sfinte.

— Să mergem la biserică.

Giosan protopopul, la această vorbă nesocotită, vru să treacă înainte; dar Mitropolitul l-a oprit:

— Stăi cu noi și nu te grăbi.

Și cu toții am intrat în bisericuță...

Dragă D-le Mitache, am șaptezeci și trei de ani și în viața mea am văzut multe. Dar dacă ar fi să mai trăiesc nu odată, nu de două ori, ci de nouăzeci de ori pe cât am trăit, și încă n'aș putea să uit chipul popii, când a dat cu ochii de noi...

În biserică, nimeni—numai dascălul. Preotul săvârșise proscomidia, zisese „slavă sfintei și cei de o ființă“ și eră la catavasii — după tipic — iar acuma cădè la Maica Domnului fiind la peazna a noua. Când mulțimea asta de potcapete roșii și de bețe de fildeș a umplut biserica, în frunte cu Mitropolitul, preotul, un bătrân alb ca oaia, punând palma streșină, a rămas cu gura căscată și cu cădelnița în mână. Apoi, făcând un pas în lături, s'a șters la ochi ca pentru o arătare, și galben la față de parcă atunci i-ai fi luat pânza de pe obraz,

a dat să sărute mâna Mitropolitului, care pe la dveră intră în oltariu.

Mitropolitul l-a întrebat:

— Ești pregătit să slujești, părinte?

— Pregătit, vai de mine, cum nu... Inalt Prea Sfinte.

— Nu huli în oltariu—îl probozi Mitropolitul.

Dar preotul, cu ochii holbați, se uită spăriat la fieștecare din noi, nedumerindu-se de feliu de unde apăruseră în ceasul acela toți mairarii lui, afară de Dumnezeu...

— Ia să vedem sfântul trup, zise Mitropolitul.

Preotul, zăpăcit, alergă de colo până colo prin oltariu, dar vicariul Chesarie îi grăi cu binișorul:

„Incet, părinte, nu te tulbură. Uite sfânta masă.

Și bătrânul, la aceste vorbe blânde, desfăcând chivotul, scoase la lumină pyxida, așteptând să vază ce va ieși dintr'insa.

— Mai ai din sfintele taine? întrebă Mitropolitul.

— Tot ne-a mai rămas — răspunse preotul.

— Vezi de le potrivește — Apoi încruntându-se: „De ce nu-i lume la biserică?“

— E dimineață, Inalt Prea Sfinte.

Și preotul tremurând își treceă înzadar cădelnița dintr'o mână în cealaltă.

— Caută de fă slujba cum se cuvine, îl sfătui aspru Mitropolitul.

— O fac... cum să n'o fac?... vai de păcatele mele!

— Nu huli!...

Eșirăm din oltariu și bocănind cu bețele prin biserică părăsirăm lăcașul lăsând spaimă pre urmele noastre. Când am ajuns în pridvor am întors capul. Preotul ședează în mijlocul ușelor împărătești, cu mâna la gură, uitându-se năuc la ceea ce i se pareă că este un vis urât. M'am înturnat îndărăt.

— Ce-a fost asta, părinte revizor? mă întrebă el abia îngăimând.

— Ce să fie? Inalt Prea Sfântul trece în inspecție la Mănăstirea Neamțului.

— S'a întâmplat cumva vre-un fapt?

— Nu s'a întâmplat nimica...

— Oleacă de n'am murit! zise preotul trăgându-și duhul.

— Caută, părinte, de te liniștește și fă slujba până la sfârșit, ca nu cumva Inalt Prea Sfântul trimețând pe vreunul, să te ispitească...

— Fac, părinte revizor, numai de-oiu putea. Mi s'au tăiat picioarele dela încheieturi, răsuflarea mi s'a împuținat, iar la lingurică mă ține ca un boț...

Dela biserică am mers în spre Nemțișor; dar drumul erà greu, căci primăvară fiind și vărsare de ape făcându-se, dela un loc mlaștina și bălțile ne-au încheiat cărarea. Câțiva dintre noi apucarăm prin tină, ca niște iscoade, să vedem pe unde erà nimerit ca să trecem. Dar nefiind loc potrivit și trășurile luând-o pe aiurea, trebuià să ne întoarcem înapoi, să ocolim o bucată, pentru ca să răsbum la drumul mare, căci calea erà închisă cătră șosea de case și grădini gospodărești. Mitropolitul zise:

„Să sărim prin grădina asta, ca să nu încunjurăm“.

Ne-am cățarat deci pe garduri și am sărit cum am putut. Nu mai făcusem treaba asta din vârsta fragedă a copilăriei. Intăiu am trecut eu și cu protosinghelul Glicherie și am tăbărcit pe Mitropolit. Apoi am dat mâna vladicăi Chesarie, care s'a săltat greoiu, acățându-i-se rassa de parul proptitoriu, rămânând acolo ca poala unei fuste de femeie. Iar shimonahul Valerie când s'a hurducat, lunecând, a căzut în . . . afedron. Căci erà bătrân și greoiu. A sărit și arhimandritul Visarion și părintele Miron și toți ceilalți preoți și proestoși, fiecare după rangul și după puterile sale. In vremea

asta ne-au simțit câinii omului și tăbărînd... să ne rupă și mai multe nu! Din casă a ieșit un român cu capul gol, care, când a dat cu ochii de noi, a rămas și el prostit; și după ce a asvârlit cu bulgări în haitele lui, ne-a întrebat nedumerit:

— Da pe cine cățați 'nevoastră?

— Pe dracu! zise încet Miron.

— Omule, răspunse Mitropolitul, să nu bănuiești că trecem pe locul dumitale. Vrem să ieșim la șosea și am dat mai de-a dreptul. Ia mai svârle în câinii ceia...

Ne-am adunat la un loc, în frunte cu Prea-sfințitul, și am ieșit cu toții în ogradă. În ușă se ivi gospodina, înconjurată de toți copiii, care se înghesuiau să vază mai bine. Și priviau ca la urs. Am răsbătut cu mari greutate în șosea. Pe drum, nimeni. Mitropolitul care își ridicase giubeaua, ferind-o de ciuline, zise: „Nu umblă drumul“.

— Azi oamenii stau acasă, Inalt Prea Sfinte. E zi de Paști. Iar în cugetul meu: „Numai noi ca nebunii“.

Acuma ne luasem orice nădejde. Vrasăzică se ținuse de cuvânt, să ne ducă pe jos la mănăstire. Și, mai vorbind unul cu altul, mai îmbărbătându-ne întru ascuns, mai ocărînd în

gând, am ajuns la fântâna albă, cea dela pogor, când eră aproape de ceasul al zecelea. Aici Mitropolitul ne-a poruncit să ne oprim și să așteptăm trăsurile, care nu mult după asta, coborîră la vale încet, în spre cișmea. Ne-am suit în ele, de astădată de-al binelea și în treapădul cailor am intrat în mănăstire...

Părintele Grigorie se oprî din povestit...

— Și ce a-ți făcut pe urmă? am întreat eu.

„Când am ajuns, Mitropolitul s'a urcat la stăreție, iar noi ceilalți păcătoși am umplut odăile arhondaricului. Pe Spătărescu l-am găsit zăcând și aprins de friguri. Noi eram rupti de neodihnă, și din picioare foc ne ieșea. Deci poruncind să ni se aducă toate lighenele câte se vor fi aflând, ne-am pus cu toții picioarele în apă rece. Și sta, Domnule Mitache, pe tălpile noastre, beșica cât aluna și bătătura cât dopul. Iară vinele picioarelor umflate. Spătărescu n'a lăsat patul vreo două săptămâni și puțin a lipsit de n'a murit desăvârșit. Și iaca așa, Domnule Mitache, am pătimit a treia zi de Paști...

— Și pentruce a făcut el una ca asta, părinte Grigorie?

— Am aflat mai pe urmă. Cică a spus Domnitoriului că va să vie pe jos la Mănăstirea Neamțului.

— Atunci, s'a ținut omul de vorbă, am zis eu zâmbind cu înțeles.

— Da... dar cât pe ce să ne facă mucenici! Să mai scoată vreo cană?

— Să mai scoată, părinte Grigorie.

Rețetă pentru un

discurs parlamentar

Rețetă pentru un discurs parlamentar

Însfârșit alegerea se terminase, și din mulțimea celor care înfruntaseră urna, optsprezece fură declarați inviolabili, mulțămită voinței poporului. Dacă aleșii simțiau nobila plăcere a omului chemat să participe la trebile statului, candidații căzuți, închiși în casele lor, căutau cu înverșunare să afle cui datorau situația lor de plâns, blestemând secretul votului și pe autorul lui. Tristă și fastidioasă ocupație! În ce mă priviă pe mine (eu eram unul din cei optsprezece) niciodată n'am apreciat mai bine superioritatea sistemului reprezentativ asupra celorlalte sisteme de guvernământ, și n'am fost mai recunoscător marei generații de bărbați, care ne-a acordat Pactul nostru Fundamental.

Și când, în mijlocul familiei — care acum așteptă dela mine o protecție mai eficace — m'am așezat la masă, mi-am zis plin de mulțămire: „Sunt deputat!“

Chiar de adouazi am început să mă pregătesc pentru rolul pe care aveam să-l joc în statul român. Voiam să dovedesc bravilor mei concetățeni că nu s'au înșelat când au rezistat tuturor ademenirilor cu care infama opoziție căutase să mă sdrobească, căci trebuie să știți, fusesem candidatul guvernului. Mi-am procurat o constituție, m'am informat la prefectura județului cum stă recolta și dacă ploile au căzut la vreme, și am cerut o colecție din *Monitorul Oficial*. Trebuie ca discursul meu să mă ridice deodată în rândul oratorilor mari și să-mi asigure scaunul și atunci când guvernul — căruia eram hotărit să-i acord tot sprijinul meu — nu se va mai bucura de încrederea țării. Totodată, m'am hotărit să consult și pe D. Ștefan Nicodim, om politic din localitate, care a fost reprezentantul nostru douăzeci de ani, aproape sub toate guvernele, și care aveă mare experiență în trebile parlamentare.

D. Nicodim — C.C. Fanu, cum i se zice în intimitate — este mare proprietar în județ, deși moșiile îi sunt încărcate de ipoteci în rangul

întăiu, al doilea și chiar al treilea. Afacerile lui bănești sunt cam încurcate, și cu politica a cheltuit mulți bani; dușmanii lui însă afirmă că dacă s'ar face un bilanț exact de profit și pierderi, rezultate din amestecul lui în trebile statului, nu cele din urmă ar fi mai mari. Oricum, neplăcerile aceste nu i-au alterat întru nimic veselia, nici caracterul lui comunicativ. Intr'o vreme fusesem adversari, el luptând cu C.C. Iordache Zavalidy, în jurul căruia se strânsese elementele nemulțămite ale partidului, iar eu luând poziție pe față în rândurile lui C.C. Vasilică Ștefănescu, care reprezintă tradiția conservatoare, și al cărui grup n'avea nici un motiv să fie nemulțămît. Acuma ne împăcasem, făcusem alegerile împreună și dușmănia eră uitată. Dar printr'o combinație locală, D. Nicodim nu mai avea să reprezinte marea proprietate, rămânând în afară de parlament, iar drept compensație, guvernul îl numise episcop la Sfântul Spiridon.

Intr'o sară, înainte de deschiderea parlamentului, m'am dus acasă la D. Nicodim. Dumnealui stă în niște case mari din strada Asachi, lângă grădina dela Copou. L-am găsit pe C.C. Fanu după masă, scobindu-se în dinți, cu cafeaua dinainte; iar lângă ceașcă, din care eșia o

aromă plăcută, ca un jandarm, stătea o sticlă neagră. După ce am comentat împreună câteva incidente din timpul alegerii, am adus vorba pe departe de trebile statului, căutând să trag tot profitul necesar, fără să se simtă. D. Nicodim se uită la mine o clipă, sorbi cu putere din cafea, o umplu la loc cu lichid din sticla neagră, apoi îmi spuse amenințându-mă în glumă:

— Te-am înțeles. Vrei să ții un discurs...

— Așa este, Domnule Nicodim... pentruce aș ascunde?

— Ai să vorbești la mesaj?

— Deocamdată vreau să-mi spun cuvântul asupra politicii generale... dar voi fi atent și la diferitele proiecte de legi cu care va veni guvernul...

— Foarte bine... foarte bine... mă încurajă el.

Și D. Nicodim sorbi energic încă o gură din cafea, pe care o aduse iarăși la nivelul de mai 'nainte cu ajutorul sticlei negre. Mă uitai la sticlă, pe a cărei etichetă, cu chenar lat auriu, eră scris cu litere la fel: „Fine Old Jamaica Rum“. Cafeaua, cu suprafața convexă, avea acum un frumos menisc.

„In Cameră, reluă D. Nicodim, e greu să

vorbești... e mai greu decât crezi. Nu-i ca la întrunirile publice. Aici trebuie fond... mă 'n-țelegi fond... altmintrelea...“

Și D. Nicodim își completează ideea scoțând din buze un sunet indiscret, care trebuia să-mi dovedească ce înseamnă în parlament lipsa de fond. Apoi, tacticos dar scurt, strică meniscul cafelei.

— Despre fond nu mă îngrijesc, i-am răspuns punând picior peste picior; eu... formele nu prea le cunosc, și tocmai de asta...

— Ai dreptate. Formele joacă mare rol în elocvența parlamentară... Ai citit *Orator* de Cicero?

— Nu... am citit biografia lui Demosthene...

— Biografie... n'are a face... Să citești *Orator* și *Retorica* lui Quintilian, iar în Cameră să asculți cu deosebită atenție pe oratorii răi.

— Pe cei răi? am întrebat surprins.

— Da... da... pe cei răi... căci te învață mai bine decât cei buni. Un orator mare nu aduce mult folos. Dacă vei căuta să vorbești ca dânsul, toată lumea va cunoaște că vrei să-l imitezi; și apoi dacă e prea mare, te descurajază chiar dela început. Pecând unul rău... ridicul chiar... poate să-ți servească de model prin defectele lui, prin lipsuri, într'un cuvânt

prin calitățile negative ale discursului, arătându-ți cum *nu trebuie* să vorbești...

— Dar și un orator bun...

— Crede-mă pe mine, zise D. Nicodim, nelăsându-mă să sfârșesc... Tache Ionescu mai mult îți va strică... pecând Cristian, Filimon dela Giurgiu, Vârloșteanu... iaca Vârloșteanu... e! să ai noroc să auzi pe Vârloșteanu regulând politica externă... nu-i vorbă că-i tot atât de interesant și când se ocupă cu cea internă... Dar pentruce să ne ducem așa departe? Să nu pierzi din vedere nici pe C.C. Vasilică Ștefănescu...

Șeful fiindu-mi desconsiderat, mă simții jignit. Ii plătii și eu cu aceeaș monedă:

— D'apoi că și Zavalidy al dumitale...

Dar D. Nicodim îmi tăie brusc ironia, întrebându-mă:

— Porți monoclu?

— N'am purtat și nu voi purta... am răspuns eu, încă sub impresia descalificării lui C. C. Vasilică.

— Foarte rău!... Monoclul este indispensabil pentru un orator parlamentar.

— Pentruce? am întrebat plin de mirare.

— El îți dă o înfățișare distinsă... o presanță mă 'nțelegi... care mărește încrederea

în tine și-ți ajută la argumentare . . . da . . . da . . . la argumentare. Iar când în momente grele îl înfășuri pe deget în sfere concentrice, el concentrează atenția adunării asupra punctului tău de vedere, dându-ți un aer degajat, o lipsă de efortare, care aduce chiar pe membrii opoziției la aceleași sentimente cu tine. Insfârșit . . . la perorație e indispensabil. In-dis-pen-sa-bil! . . . Păcat! . . . Mare păcat! . . .

Și D. Nicodim îndurerat, dădù peste cap ceașca de cafeă, pe care cu puțin înainte o umpluse cu „Old Jamaica Rum“.

— D'apoi când triumfezi? . . . zise D. Nicodim continuându-și idea și ștergându-și mustețile . . . Dacă nu privești adunarea prin monoclu . . . n'ai făcut nimic.

— Atunci pot să-mi cumpăr unul, am zis eu, plin de sentimentul răspunderii.

— Succesul îți va fi asigurat . . . Am uitat să-ți spun că trebuie să câștigi, înainte de toate, simpatia adunării . . . așa că, atunci când ai ajuns la tribună, privirea ta nesigură să găsească un răsnet cald în inimile deputaților. Pentru asta, vei zăbovi mai mult în acea zi la bărbier, și vei purta în ședință o frumoasă jiletcă. Notează acest amănunt. Un orator care nu inspiră simpatie, e un orator mort, și d-ta

știi proverbul: „decât un orator mort, mai bine un măgar viu“.

Tușii și-mi schimbai poziția pe scaun...

— Am auzit că întrerup unii, zisei eu, pentru a deturna chestiunea.

— Da... au mulți obiceiul ista... mai ales Lefteriu din Focșani. Te sperie întreruperile?

— Mă cam sperie... căci îmi pierd șirul. Eu, oridecâteori vorbesc, îmi învăț discursul pe dinafară... exordiu... tratare... perorație... mai ales perorația o spun fără nici o schimbare; și dacă cineva mă în...

— Să nu te descurajezi, îmi spuse D. Nicodim. Și luând tonul unei teorii înalte, zise: „Trebuie să știi dela început, că sunt două feluri de întreruperi — D. Nicodim întinse mâna pentru clasificare — întâiu, care vin din partea adversarilor, și al doilea, care vin din partea prietenilor...“

— Cum și ei întrerup? am întrebat indignat.

— Ascultă. Prin urmare trebuie să-ți dai samă mai întâiu în care categorie intră întrerupătorul. Cunoscând acest lucru ai și rezolvat chestiunea. Dacă e un adversar — D. Nicodim figură adversarul prin degetul cel mare dela mâna stângă — și vra să te încurce punându-ți o întrebare al cărei răspuns nu-i prevăzut în discurs, ori

voește să te pună în contradicție cu tine însuși, ca să-ți pierzi cumpătul, sau îți aruncă înaintea în mod perfid un an nenorocit... un 88, ori un 99... atunci oprește-te un moment, fixându-ți bine în minte cuvântul la care ai rămas, uită-te la dânsul cât vei putea mai energic (aici monoculul e neprețuit) și spune-i rar și apăsător: „Domnule X! Vă rog să aveți puțină răbdare: sper că veți fi satisfăcut... foarte satisfăcut“... Și încrețind din sprincene, pui degetul în piept, pentru a înțelege că satisfacția va veni numai dela d-ta. Sau „Domnule Y, v'am ascultat cu atenție oridecâteori ați vorbit. Vă reclam aceeaș bunăvoință și din partea d-voastră. Sper că n'o să vă pară rău“... adevărat lași să se înțeleagă că a făcut o mare imprudență, apostrofându-te. Ori și mai simplu: „Dați-mi voie... Dați-mi voie!“ Vei întrebuița aceste formule mai ales când întreruperea va găsi un ecou, și semne de aprobare, fie chiar răslețe, vor răsuna în adunare; iar dacă va lăsa reci atât pe membrii majorității cât și pe ai minorității, atunci, uitându-te cu milă, vei spune clătinând din cap: „Vă mărturisesc, Domnule Z, că nu mă așteptam din partea d-voastră la astfel de întrerupere“...

— Îți mulțămesc, Domnule Ni...

— Lasă-mă să termin . . . Dacă întrerupătorul este însă din acelaș partid cu d-ta, și vorbele lui abundează în sensul ideilor dumitale, atunci urmează liniștit discursul așa cum l-ai învățat, adăugând puțin mai la vale: „cum foarte just a remarcat amicul meu, onoratul Domnul N, căruia îi aduc mulțămirile mele din acest loc . . .“ Tot meșteșugul stă prin urmare să nu te încurci la clasificație: să mulțamești adecă adversarului, care cu intenții diabolice vrea să te piardă, și să înfrunți cu aspre observații pe amicul binevoitor . . .

— Dar președintele nu te apără? am întrebat eu, tulburat la gândul că așa putea să-i încurc.

— Președintele e imparțial . . . zise cu sânge rece D. Nicodim. Și fiindcă ai adus vorba de dânsul, îți atrag luarea aminte, să te ferești de digresii străine chestiunii la ordinea zilei. Altfel . . . dela spatele tale vei auzi cu spaimă un glas sacramental: „Vă conjur, Domnule Orator, nu răpiți timpul prețios al adunării . . .“

— Mare comédie ! . . . am zis eu scandalizat . . .

„La tribună să nu te urci sub nici un cuvânt fără o servietă plină de cărți. Dar când vei ajunge aici și cel puțin trei sute de ochi . . . și ce ochi ! — nu uită că sunt și ministeriali — când atâți bărbați de samă te vor fulgera cu

privirea, o emoție teribilă te va cuprinde. Acum e momentul critic. Rezultatul nu-l pot prevedea... atârnă de temperamentul d-tale— eu am văzut însă multe... În cazul cel mai bun, picioarele ți se vor tăia, la stomac vei avea un gol imens... în gâtley vei simți svăcnituri parcă s'ar sbate aici o liință... și ce e mai rău o tendință irezistibilă îți va aduce aminte de chestiuni inexorabile. Iar când vei începe: „Domnilor Deputați!“ glasul îți va fi străin și necunoscut...“

Scosei batista și-mi ștersei o sudoare rece de pe frunte...

„In asemenea caz recurgi la paharul cu apă, pe care un aprod ți-l întinde respectuos apropiindu-se în vârful degetelor, dar cu conștiința că ia parte și el la trebile statului. Ei bine, Domnule Vișinescu, ține minte cuvintele mele...“

Mă așezai pe scaun emoționat și mă uitai țintă în ochii lui. În gât mi se ridicase un nod, pe care-l înghiții...

„Nu te folosi de apă pentru a-ți liniști tulburarea... Nu bea din paharul pe care ușierul în grandomania lui ți-l întinde ca o punte de salvare, dar care dela început aruncă un discredit asupra d-tale; ci înainte de ședință — după ce ai luat toate măsurile preliminariei — treci la bufet și pregătește-ți acolo o băutură mai pre-

zentabilă... un ceaiu... o cafea cu lapte... o șocolată sau simplu cacao... un capușiner... o limonadă, un grog... înșfârșit — nu insist — o băutură colorată, pe care șeful ușierilor să ți-o prezinte în mod solemn pe o tablă, cu șervet și linguriță, cu două-trei pahare și câteva păhărele...“

Căzui pe gânduri, apoi întrebai:

— Dar giesshübler-ul nu-i bun?

— E bun și gieshüble-rul îmi răspunse D. Nicodim, dar cu condiție să ți-l servească cu sticla lui. E mai recomandabil însă o băutură cu lingurița, căci lingurița îți va fi de folos și în argumentare...

Aici D. Nicodim turnă o ceașcă de „Fine Jamaica“, o clăți binișor ca și cum ar fi preparat un amestec, o dădă peste cap, făcând o mică strămbătură, după care mă întrebă:

— Ei, ce zici?

— Ce să zic, Domnule Nicodim?... Nu mai zic nimic.

„Apoi, reluă el, în cursul vorbirii să nu te indignezi prea tare, nici să răcnești prea vehement, cum face C.C. Ghiță. Când se suie el pe tribună, fie pentru a combate o lege organică ori pentru a aproba o anulare de credit, fața i se face vânătă, ochii i se injectează în sânge,

părul i se ridică vâlvoi... și amenințând când cu dreapta, când cu stânga, scoate accente pline de mânie, arătând că mari catastrofe așteaptă statul. Acest gen oratoric, pe lângă că nu-i bun... e și primejdios. Ți se poate întâmpla ca împăratului Valentinian, când a ținut un discurs violent deputației Quazilor... Cunoști istoria?”

— Cunosc... continuați vă rog...

„Asta nu înseamnă că nu trebuie să te indignezi, căci uneori tactica opoziției e nesuferită, alteori procedarea guvernului, neînțeleasă. Dar indignarea s'o arăți nu prin mugete sinistre: vără mâinile în buzunări, sau numai două degete în deschizătura jiletcii. Iar când banca ministerială va trece prin momente grele din pricina ironiei d-tale, uită-te sus în bagdadie având aerul că te inspiri de-acolo. Efectul e minunat! Apoi să nu te culci pe tribună, cum face Leon Voicu, dar nici să nu imitezi pe cei câțiva oratori peripatetici, care încrucișându-și bratele cu emfază, pășesc rar și cadențat dela dreapta spre stânga și dela stânga spre dreapta, lăsând să se înțeleagă prin plimbări pe balustradă, ce mare artă oratorică posed. Nu!... mijloacele extreme nu sunt bune... ci în picioare, drept ca o statuă antică, maestos ca

Jupiter Olympicul, svârle săgețile tale liniștit, fără cruțare. Nu te uită!... lovește cu sânge rece... dar sigur. Iar dacă ai nevoie de mișcare... învârte monocluul, sau mestecă cu lingurița...“

Mă gândii dela ce magazie să-mi cumpăr monoclu...

„Se întâmplă uneori să nu poți plasa discursul nicăiri... căci secțiunile, grăbite, trimet discuția la delegați, aceștia, tot atât de iute, o amână în ședință publică, iar aici... ministrul respectiv se ridică încruntat și anunță că nu admite nici o vorbă... și dacă vei îndrăzni să propui vreun amendament... își dă demisiunea. În asemenea caz va trebui pur și simplu să-ți înghiți discursul, căci nu cred că vei provoca o criză ministerială...“

— O! nu!...

„Fie că vei vorbi însă la mesaj, sau la un proiect de lege; în discuție generală, sau la cea pe articole; la buget, sau la politica specială a guvernului; în chestie personală, sau la una de regulament; prealabil sau în fond;—fie că vei desvoltă o interpelare, ori vei face o simplă comunicare; într'un cuvânt de vei țineă un mare discurs, sau unul mai mărunț, nu uită să vor-

bești ceva de politica engleză și să prezinți o statistică. . .“

Un fior de groază mă străbătù la auzul acestei recomandății.

„Fără aceste două lucruri, urmă D. Nicodim, discursul va ieși searbăd și nu va fi apreciat; și dacă vei trage cu urechea prin culuoare sau la bufet, după ce prietenii îți vor fi strâns mâna cu căldură în incintă, vei auzi aceste comentarii:—Bine a vorbit amicul Vișinescu.—Da . . . da . . . are mare talent. Păcat că n'a spus nimic de politica engleză. — Și nici nu ne-a dat o statistică.—Apropo . . . cunoști vr'un Englez?..“

Mă gândii adânc. . .

— Nu^ocunosc decât pe Harry, antreprenorul. . .

— Nu frate, zise enervat D. Nicodim, nu te întreb de cunoștințe personale . . . un nume ilustru. . .

— Darwin. . .

— Lasă pe Darwin în pace, zise D. Nicodim cu blândetă. Aici nu e vorba de maimuțe ca să ai nevoie de dânsul. Trebuie miniștri . . . bărbați de stat. . .

Înțelesei ce vrea D. Nicodim și mă rușinai tare de prostia mea.

— Trebuie să citezi, zise el, oameni politici,

de pildă... Beaconsfield... Balfour... Chamberlain...

Repetai și eu fără voie, în gând: Beaconsfield, Balfour, Chamberlain.

— Cred că cunoști politica engleză.

— O cunosc... dar voiu mai învăța-o dacă trebuie... am răspuns eu.

— Numaidecât, zise D. Nicodim. Trebuie să amintești și câteva legi, pe care perspicacitatea d-tale te va povățui să le iei după natura discuției. De pildă... poți cită... anti-corn-law dacă va fi o discuție economică... sau income-tax la una financiară. Când vei vorbi de administratorii de plăși sau de organizarea comunală, vei pomeni pe... local-government... iar în chestiile constituționale... petition of right or un desaffection-bill e foarte potrivit. Apoi pe ici pe colo, câte un common-law... un labour party... pronunțate cât mai stropșit... dau un lustru deosebit cuvântării...“

Un moment îmi părù rău că m'am băgat în astfel de treburi... Rămăsei pe gânduri; apoi, am zis:

— Nu te supără, Domnule Nicodim... mi-aduc aminte că mai anii trecuți s'a discutat la Cameră legea lumânărilor de ceară. Tatăl meu a avut pe vremuri o prisacă, și în casa noastră a în-

florit câtva timp industria lumânărilor. Parcă văd și acuma scara de care tatăl meu lega fiiturile. Poate aș fi luat și eu cuvântul... dacă aș fi fost atunci deputat... Ei bine, cum ar fi trebuit să leg lumânările de ceară de numele lui Beaconsfield sau de al lui Chamberlain?

Aici D. Nicodim zâmbi cu milă și turnând o ceașcă de „Fine Old Jamaica Rum“ o dădu de dușcă, zicând:

„Foarte simplu...“

— N'ai fi bun să-mi arăți cum? ... în câteva cuvinte se 'nțelege...

— De ce nu?

M'am așezat bine pe scaun, pentru ca să nu scap nimic din această lecție de parlamentarism. D. Nicodim se căută prin buzunare, scoase o batistă, care-și împlini bine misiunea, apoi își întinse picioarele sub masă...

— In Anglia, începu el... căci Anglia e țara clasică a parlamentarismului... încă dela Magna Charta Libertatum—sau mai exact vorbind de când au căpătat bilul drepturilor—totdeauna guvernele au fost expresia unui curent din opinia publică. Acolo nu merge. Cele două partide de guvernământ reprezintă două mari idei—vorbesc de chestiunile economice—torii... care-s protecționiști... sunt pentru industriile naționale...

vigii . . . mai mult liber schimbiști . . . nu cunosc granițe economice. Laissez faire laissez passer. Ei, acum, lumânările de ceară sunt o industrie a noastră?

— Sunt . . . am zis eu cu convingere . . .

— Bine. Prin urmare dacă sunt, lucrul e simplu. Arăți că trebuie încurajată . . . și aici te raportezi la politica protecționistă engleză. Înțelegi cum ai să pui chestiunea . . .

Nu înțelesei mare lucru, dar de rușine afirmai că înțeleg.

— Prin urmare, vezi că se poate face legătură?

— Văd . . . dar oricum . . . e greu.

— Apoi . . . Despre ce eră vorba? . . . A! da! . . . să nu pierzi din vedere să prezinți o statistică, pe care vei anunța-o astfel: „Am avut curiozitatea să-mi arunc ochii pe câteva cifre, și fiindcă rezultatul mi s'a părut interesant, să-mi permiteți, Domnii mei, să vi-l fac cunoscut și d-voastră. . .“

— Și asta, pentru orice lege? am întrebat eu . . .

— Pentru orice lege, zise D. Nicodim trăgându-și picioarele de sub masă . . .

— Fără excepție?

— Fără.

— E greu, Domnule Nicodim, am încheiat

eu descurajat, cuprins de oroarea pe care mi-o inspiră cifrele...

— Te înșeli... nu e greu de loc, zise D. Nicodim. Iată de exemplu pentru lumânările dumitale...

Și zicând astfel, el se lăsă iarăș pe speteaza scaunului. Eu îmi concentrați din nou toată atențiunea...

„Socotești mai întâiu numărul bisericilor, atât rurale cât și urbane, ținând samă și de cele două mitropolii... Calculezi apoi — se 'nțelege cu aproximație—numărul lumânărilor întrebuințate de fiecare din ele... faci suma totală... o împarți prin numărul fabricanților și al pângarilor... iar din rezultatul final scoți concluzia economică necesară...“

— E foarte greu, Domnule Nicodim, am declarat fără nici o rezervă, speriat de atâtea calcule.

— Dacă vrei glorie...

— Cu politica engleză să zicem că voi ieși eu la un capăt... dar la statistică mă simt incapabil.

D. Nicodim îmi arată printr'un gest că n'are ce să-mi facă...

Tăcurăm amândoi. O mare descurajare mă cuprinse. Văzui că nu voi figura printre oratorii parlamentului. Și cum stăteam cufundat în tris-

teță, ușa din fund se deschise și o fată tânără, cu pestelcă albă, mă trezi din gândurile mele negre. Ea veni în spre masă, dar D. Nicodim îi făcù un semn ușor cu mâna spre ieșire, zicând: „Mai lasă-le“. Și turnând apoi o ceașcă de rom, se adresă cătră mine:

— Nu pierde curajul. Toate la un loc privesc pe un orator perfect. Ții numaidecât să fii perfect?

— Perfect nu... dar...

— Am înțeles. Atunci îți trebuie statistică...

— Dar dacă nu vorbești de loc... cum ești privit?

— Ca un membru al majorității.

Pentru moment mă oprii la această situație.

— În tot cazul, îți mulțămesc, Domnule Nicodim... voiu căută să urmez sfaturile d-tale... am zis fără convingere.

— Politica, reluă el, nu-i nici ușoară, nici plăcută. Vei aveà multe neplăceri. Să nu uiți... cine face politică trebuie să înghită în fiecare zi o șopârlă vie... pe care adeseaori ți-o prezintă cel mai bun prieten...

Mă ridicai să plec. Mi-am luat rămas bun, iar el îmi strânse mâna cu putere:

— Dacă vei mai aveà nevoie de mine, sunt la dispoziție...

— Mulțămesc, C.C. Fanu, ești foarte bun...

Când am ajuns la ușă, el mi-a strigat:

— Nu uită politica engleză!..

— Nu... nu...

Am ajuns acasă trist și descurajat, gândindu-mă mereu la lumânările de ceară. Iar glasul Domnului Nicodim mi-a răsunat multă vreme în urechi ca o amenințare:

„Nu uită politica engleză!“

Condica D-nei Pompiliu

Condica D-nei Pompiliu

Domnului M. G. Orleanu

— Nu. Te înșeli... se poate întâmpla. O mică concesie la început, un compromis cu tine însuși... sau o întâmplare mizerabilă care îți distruge curajul moral și... s'a sfârșit! Te-ai angajat pe un drum care la urmă te scoate pe marginea unei prăpăstii... Nu vorbesc de cei timizi — eu sunt timid — dar chiar oameni tari pot face lucruri contra voinței lor...

Acel ce susține teoria de față eră prietenul meu Agenor Vasilian, cu care răscolisem amintirile tinereții într'o noapte din iarna trecută, pe când afară vârtejuri de vânt scuturau ulucele cu putere, cutremurând flacările focului...

— Agenor, i-am răspuns eu, cred că te înșeli. Un om echilibrat nu-și pierde cumpătul niciodată, și dacă ești stăpân pe tine...

— Tocmai asta! — mă întrerupse el făcând un gest energic cu mâna — e așa de ușor să fii totdeauna stăpân pe tine? Imi amintesc o întâmplare depe când eram funcționar... Cum am putut să scriu acele vorbe în condica D-nei Pompiliu, nici astăzi nu înțeleg... și oridecâteori îmi aduc aminte, îmi vine să râd...

Agenor rămase o clipă pe gânduri uitându-se fix în paharul cu ceaiu, apoi scuturându-se parcă de-o greutate, răsese încetișor clătinând din cap.

— Te-am mai auzit vorbind de condica asta. Ce e cu dânsa?

-- Nu ți-am povestit?

— Nu.

— Ascultă, e interesant.

Vasilian își aprinse o țigară, trase repede două fumuri unul după altul, apoi mă întrebă:

— Cunoști pe D-na Pompiliu?

— Pompiliu?... Nu-i una care aveà un pension de fete la Galați?

— Tocmai... Hariclia Pompiliu... A! E nostim! Eram pe atunci director în minister — asta sub guvernul trecut conservator — iar sub conducerea mea aveam și învățământul privat. Cu câteva zile mai înainte, primesc un denunț anonim, prin care „mai mulți părinți îngri-

jați de viitorul copilelor“ aduceau la cunoștința ministrului că pensionul D-nei Pompiliu a ajuns un adevărat scandal public. Local umed... fetele nu învață nimic... întreținere proastă... nu mai țin minte... ba da! se mai insinuă că prietenia D-nei Pompiliu cu unul din profesorii școlii nu eră de natură a contribui la educația elevilor. Cunoșteam și din altă parte neajunsurile institutului, deaceea m'am hotărît să fac eu însumi o anchetă severă. Dacă lucrurile vor stă astfel... atât mai rău pentru D-na Pompiliu... îi voi închide pensionul. Și fiindcă nu glumesc când e vorba de datorie, m'am hotărît să fiu fără milă...

Am plecat deci la Galați, iar adouazi dimineața am fost la pension. În fața cancelariei îmi amintii încă odată scopul vizitei mele, și, când am pus mâna pe mâner, mi-am zis: „fără milă!“ N'am apucat bine să formulez acest *memento*, și o lovitură strașnică în cap îmi scăpără pe dinainte un luminos joc de fosfene, făcându-mă să-mi dau sama că încăperea ușii eră prea mică pentru atitudinea cu care voisem să-mi fac apariția. Pălăria îmi căzù... În graba mea s'o opresc, am executat câteva mișcări de jonglerie, așa că am intrat în cancelarie cu o precipitare, care nu se potrivea de loc cu intențiile mele

de mai 'nainte. O domnișoară blondă pufni de răs... celelalte persoane dinăuntru se uitară cu ochii plini de mirare, întâiu la pălărie, căreia îi făcusem vânt până în mijlocul mesei, apoi la mine, ca la niște apariții cu totul neașteptate...

Cineva mă întrebă :

— V'ați lovit rău?

— Nu-i nimic... am răspuns, voind să dau o aparență cât mai naturală accidentului... iar cu mâna căutam să disting conturul figurii pe care pragul de sus mi-l desenase pe frunte.— Unde aș putea să văd pe D-na Directoară?

— Ce doriți? mi se adresă o doamnă scurtă, cam groasă, cu doi ochi negri, frumoși, uitându-se întrebător și oprindu-și privirea într'un punct, deasupra sprincenei mele drepte.

În vremea asta, domnișoara, pentru care intrarea mea burlescă fusese un eveniment atât de comic, își ștergea nasul cu îndărătnicie, căutând să mascheze exploziile de răs printr'o operație nazală cât mai echivocă.

Am spus directoarei cine sunt. Numele meu a produs o senzație deosebită, iar domnișoara blondă și-a șters ochii cu batista, fără să-și poată stăpâni complect veselia. Directoara... Zici că cunoști pe D-na Pompiliu...

— N'o cunosc... am auzit numai de dânsa.

— Teribilă femeie!... și bună de gură!... A început ca o țarcă—Vai!... Domnule Director... cât îmi pare de rău! V'ați lovit tare? Nu vă doare? Tot așa s'a lovit și Domnul Francovici... îi ieșise un cucuiu cât o nucă... Bine... Francovici ca Francovici... Acuma sigur mut cancelaria... Am o odaie mare în partea cealaltă... dacă voiți, puteți s'o vedeți, Domnule Director... vine bine și pentru intrare, fiindcă gangul de ici... pe unde ați trecut... are comunicare din dos... Domnișoara Gâțu mi-a dat idea... Vă spun drept, Domnule Director, îmi pare foarte bine c'ați venit... pentru ca să vă convingeți că sunt școli bune nu numai în București... Las' că la noi în provincie e foarte greu... fiindcă n'aveți idee, Domnule Director, cât de puțin se interesează lumea... chiar părinții... a! da!... chiar părinții, Domnule Director. Asta este o problemă la care statul trebuie să se gândească numai decît... pentru că... vedeți D-voastră, Domnule Director... legăturile dintre școală și familie... de exemplu în Germania... unde mi-am făcut educația... Tocmai vorbiam cu fratele meu... îl cunoașteți desigur...

— Nu... n'am această onoare.

— Senatorul...

— Nu. Nu-l cunosc.

— Mă mir... el stă mult în București... A!
e un om foarte cult...

Și D-na Pompiliu își completează ideea făcând un gest, care înseamnă: „Cu dânsul nu-i de glumit“.

Eu, dusei mâna la frunte...

— Vă doare, Domnule Director? Ce nenorocire! Ce nenorocire! Ar fi bine ca înainte de a începe inspecția să puneți un compres... Cred că doriți să vizitați școala... Apa rece face foarte bine...

— Nu-i nevoie...

— Sau... stați!... vă rog... dați-mi voie... un moment!...

Și, fără să mai aștepte răspunsul meu, ieși repede din cancelarie foșnind din rochia de mătăasă. Profesorii plecaseră unul câte unul, așa că acum rămăsesem singur. M'am dus la oglindă, unde mi-am cercetat fruntea de aproape. Nu știu cum fusese cucuiul D-lui Francovici... al meu era un cucuiu eroic!

D-na Pompiliu apărură ținând în mână un șipuşor cu lichid albicios și un pachet de vată...

— Eram sigură că am... e suverană pentru lovituri... Vă rog să-mi dați voie... să vă tamponez numai de două ori... Nu doare...

— De ce vă deranjați?... am zis eu plictisit.

— Să vedeți ce bine are să vă facă...

Voi să protestez din nou, dar D-na Pompiliu, cu multă convingere, muiè o bucată de vată în conținutul sticlei, și, cu seriozitatea preotului care miruește pe un bolnav, mă atinse de două ori pe frunte, asigurându-mă:

— Are să vă facă foarte bine.

După ce astupă șipul, directoara își ceru din nou voie „numai un singur moment“... și ieși aproape alergând, iar când se întoarse, zise chiar dela ușă:

„Vă spun drept, Domnule Director, îmi pare foarte bine c'ați venit. Acuma... sunt la dispoziția D-voastră. Desigur, voiți să vedeți clasele. Iată orariul. La Domnișoara Popovici să nu mergem... e cea pe care ați văzut-o adi-neoarea aici... e grozav de timidă... De altminterea e o profesoară tare bună... La religie nu cred că vă interesează... la matematici e cam plicticos... avem un profesor eminent. La istorie... da!... să mergem la istorie... are să vă placă... Domnu Mușetescu e în curent cu teoriile noi... Vrasăzică... la istorie. Dacă-mi dați voie, vă conduc eu...“

Aș fi voit să fac oarecare obiecții în privința aprecierilor D-nei Pompiliu și să-i rectific părerea relativ la preferințele mele. Siguranța

directoarei... probabil și cele două tampoane de vată... mă împiedecară. Consimții să mergem la istorie...

Am străbătut un coridor lung, ea înainte, eu după dânsa, unde pânze mari de painjeni atârnavau în rețele argintii, am urcat câteva scări sgrunțuroase, la capătul cărora D-na Pompiliu s'a oprit, și întinzând mâna cu unghii frumos lustruite:

„N'aveți idee, Domnule Director, în ce stare am găsit casele aceste. Vai! nici nu pot să vă spun!... Tocmai mă întorsesem din Germania... Erau într'un hal lamentabil... dar știți... lamentabil! Nu înțeleg cum sunt astfel de oameni... parole d'honneur! Acuma... uitați-vă... au alt aspect. La curățenie țin foarte mult...”

Voi să fac o aluzie malițioasă, dar emoția adâncă care stăpâniă în acest moment pe D-na Pompiliu, îmi impuse tăcere. Am trecut într'o sală, unde deodată un miros greu îmi tăie răsufierea.

— De unde vine mirosul?

Directoara îmi răspunse cu seninătate: — Dela bucătărie.

— Da? dela bucătărie?

— A! Da! Dela bucătărie...

Insfârșit am ajuns în fața unei uși, deasupra

căreia o tăbliță neagră arată că ne găsim înaintea clasei a III-a. D-na Pompiliu mă opri:

— Eu ... am un principiu ... pentru fete ... cred că și D-voastră îl aprobați ... Puțin și bine. Altfel ... mai ales cât privește ... asta ... ă ... cum îi zice în românește? ... *Vorstellung* ...

— Se înțelege, aveți toată dreptatea ... i-am răspuns, neînțelegând ce voește să spuie ...

D-na Pompiliu deschise ușa. Când să trec pragul, îmi șopti: „Nu stăm mult“. Un sgomot uniform de picioare salută intrarea noastră, după care directoara se adresă clasei cu glas tare: „Domnișoarelor, vă prezint pe Domnul Director al învățământului“ ... iar la urechea mea: „E bine să știe cu cine au a face“.

M'am așezat în bancă. Elevele au făcut gol în jurul meu cu o repejune, care ar fi fost justificată numai dacă aș fi suferit de-o boală molipsitoare. Dimpotrivă ... D-na Pompiliu luă loc alături de mine cu oarecare plăcere; și, după primul moment de confuziune generală, m'am pregătit să ascult „teoriile noi“. Profesorul, un om între două vârste, cu favorite castanii, care dădeau feții lui osoase un aer de diplomat, aveà ca parte integrantă din persoana sa, un respectabil măr al lui Adam, care își trimeteà vârful ascuțit ca un cuiu printre cele

două capete răsfrânte ale gulerului cămeșii, aproape paralel cu lungimea bărbii. El purtă o jachetă, a cărei culoare numai un ochiu feminin ar fi putut s'o clasifice cu exactitate, care, după toată probabilitatea, își schimbase fața de mai multe ori, din ziua de când ieșise din mâinile artistului care o confecționase. În ce privește forma ei... dacă admitem că eroarea nu intrase ca element component în calculele inițiale... denotă porniri originale din partea profesorului. „Noile teorii“... cu care directoara împodobise pe D. Mușetescu, nu se prea împăcau, la prima vedere, cu înfățișarea lui, așa de expresivă totuș.

Fetele se uitau cu ochi curioși... pentru două-trei intrarea noastră eră un lucru hazliu. D. Mușetescu ceru uneia din ele să vorbească despre Congresul din Viena. O fetiță, cu cârlionți galbeni, se ridică, tuși, apoi încrucișându-și brațele, spuse pe nerăsuflăte, cu ochii în tavan: „Congresul din Viena. Congresul din Viena este un congres care s'a ținut la Viena capitala Austriei pentru care se numește congresul din Viena...“

Aici, D-na Pompiliu îmi făcù un semn discret:

— Uitați-vă la figurile fetelor... când le-

aduc de-acasă, parcă sunt fierte în oală... Acuma... e o plăcere!... Uite la cea din capăt... banca a treia... capătul de lângă geam...

M'am întors în direcția arătată, dar pe urmă am făcut o mișcare elocventă, care în intenția mea trebuia să arăte directoarei că nu vreau să vorbesc în timpului clasului. D-na Pompiliu îmi șopti însă la ureche:

„Aer au de ajuns“.

I-am răspuns cu oarecare asprime:

— Vă rog... să ascultăm...

— A! e un profesor foarte bun!...

Incepui să fiu neliniștit... dădeam un exemplu rău. Stânjiniam pe profesor și nici nu puteam urmări întrebările și răspunsurile. D. Mușetescu explică nu știu ce, demonstrând cu mâna dreaptă; iar când vorbea, nodul de sub bărbie se suiă și se coborâ, parcă ar fi fost o ființă care-și căută locul pe unde să scoată capul afară. Eram distrat, atât din pricina acestui joc, cât și de vecinătatea directoarei, care constituia pentru mine o permanentă teroare...

Mă hotărâi să măresc spațiul dintre mine și dânsa, fără ca ea să simtă. Prefăcându-mă deci că-mi caut batista, m'am ridicat de pe bancă

și m'am așezat puțin mai departe. D-na Pompiliu însă, cu o mișcare naturală, se apropie de data asta mai simțitor decât înainte, și plecându-mi-se la ureche, următorul dialog avu loc:

- Să mergem aiurea.
- De-abiă am venit.
- Nu v'ați plictisit de Congresul din Viena?
- N'am auzit mai nimic...
- L-a explicat foarte bine...

Aici, nu știu de ce, mă crezui obligat să râd, dar imediat mi-am compus o figură severă, sperând că D-na Pompiliu va înțelege din această tranziție bruscă, că mă plictisește. De prisos! Privindu-mă în față, mă întrebă:

- Apropo ... vă mai doare cucuiul?
- Nu ... lăsați, vă rog ... să ascultăm...
- Aproape nu se mai cunoaște...
- Mi se pare că deranjăm pe D. Mușetescu.

D-na Pompiliu spune ceva ... îi răspund la întâmplare ... „da ... da“. Ea continuă pe franțuzește ... și râde. N'aud nimic ... nu înțeleg nimic. Zâmbesc și eu și răspund:

- Naturellement.

E ceva grozav! Elevele se uită la noi ... unele din ele înțeleg situația mea. Scot ceasul pe furiș. D-na Pompiliu mă surprinde:

— V'ați plictisit...

— Dimpotrivă... să ascultăm...

— Mergem la Domnul Bobeică... E un savant.

Și zicând, se scoală și... amândoi pornim la D. Bobeică. Dela D. Bobeică am mers la „Monsieur Mayer“, un neamț lung, lung și deșirat, apoi la o cucoană voluminoasă, cu glasul pițigăiat. Ce să-ți mai spun? N'a fost chip să ascult o singură lecție cum se cuvine... S'a ținut de mine ca o nenorocire! Eu... eram din ce în ce mai laș: voința mi se anihilase cu totul. În cele din urmă, m'am hotărît să renunț... să las dracului și pension și anchetă, și când am intrat în cancelarie — eu înainte, ea după mine, i-am spus:

— De-acuma, lăsăm...

— Foarte bine. Dejunați cu noi, Domnule Director.

— Nu se poate... am strigat... uitând și de cucuiu și de tampon.

— Ne faceți mare plăcere Domnule Director...

— Sunt grăbit... nu pot... mi-e cu nepuință...

Eră o întorsătură la care nu mă așteptam. Lucrul eră grav. A mâncă la dânsa, însemnă,

în ochii mei, o mituire. Și ca să-i arăt imposibilitatea faptului, am scos ceasornicul din buzunar. Ea și-a îndoit insistențele:

— Ne faceți mare plăcere, Domnule Director... Am regulat totul... Vă rog!...

— Doamnă, înțelegeți... nu pot. Mă iertați... dar nu pot.

Și, cu figura posomorită, i-am întins mâna, să-mi iau ziua bună. D-na Pompiliu, în loc să răspundă gestului meu, voește să-mi apuce pălăria și bastonul. Eu ridic mâinile în sus, pentru ca să pun în siguranță obiectele vizate. D-na Pompiliu se înalță în vârful degetelor, le capturează și zice: „Ne faceți mare plăcere“.

Sunt dezarmat în amândouă înțelesurile. D-na Pompiliu iese repede, ducând trofee în triumf, iar eu rămân singur. Incep să mă plimb furios prin cancelarie: „E curată bătaie de joc... Asta nu mai merge“. Apoi deodată mă opresc... găsisem o soluție. D-na Pompiliu intră.

— Am uitat încep eu... trebuie numaidecât să văd pe un prieten căruia i-am făgăduit. I-am scris din București... Prin urmare... îmi pare foarte rău... însă, după cum vedeți, trebuie să vă las...

Dar ea, fără să dea nici o importanță:

— Aveți toată vremea. După dejun vizităm

școala... și pe urmă vă duceți unde poștiți... Aveți tot timpul. Trenul pleacă la zece și zece... Ne faceți mare plăcere... Nici nu vă închipuiți ce plăcere ne faceți...

Și D-na Pompiliu deschise ușa cancelariei, recomandându-mi: „A droite!“

Îți închipui starea mea sufletească! La masă, pe lângă directoară, au mai luat parte și două matracuci bătrâne și urâte, care, după cât am înțeles, făceau parte din personalul administrativ al școlii. Când m'am văzut între aceste trei femei, o descurajare subită m'a cuprins... și o tristeță covârșitoare mi-a tăiat orice poftă de mâncare. Aveam senzația că ceva... ca un clește... mă strânge de gât. Imi venia neconținut pe buze: „Ce caut eu aici? Ce am de împărțit cu lighioanele aceste?“. Și cutoatecă subalternele D-nei Pompiliu au fost tot timpul tăcute și rezervate, ștergându-se cu multă grijă după fiecare înghițitură, și luând sorbitura astfel ca să nu facă sgomot, o ură de moarte mă cuprinse mai ales față de dânsule. Dejunul a fost bun și ar fi fost și mai bun în alte împrejurări. În timpul mesei nu știu dacă am scos zece vorbe... Noroc de D-na Pompiliu... Dumnezeule mare! Despre ce n'a vorbit?...

Mi-a spus cum a deschis pensionul. Mi-a is-

torisit cum a divorțat. M'a inițiat cum a învățat gospodăria dela mama ei, încă pe când aveă patru ani. Mi-a lăudat sparanga de Argentineul, destăinuindu-mi tainele culturii. Mi-a arătat cum ține disciplina în școală. Mi-a făcut o teorie a pedepsei... S'a entuziasmat de inteligența lui Bercu, ogarul lui frate-său. Și-a amintit de timpul cât a stat în Germania. Mi-a afirmat că are 35 de ani... A răs... s'a înduioșat... s'a înflăcărat... și... Domnule Director în sus... Domnule Director în jos... nu mâncați nimic, Domnule Director... aveți să rămâneți flămând... m'a amețit! Când m'am sculat dela masă, mi se părea că se învârtește pământul cu mine. Așteptam momentul favorabil să plec cât mai iute... să iau puțin aer și să răsufliu în tihnă. Nu știam unde mi-au ascuns pălăria și bastonul și aruncam pe furiș priviri cercetătoare. D-na Pompiliu mulțămindu-mi călduros „de onoarea pe care le-am făcut“ mă conduse în spre o cameră vecină, deschise ușa și-mi zise cu glas matern:

— Trebuie să fiți obosit... după o noapte în tren... Aici puteți să vă odihniți... Nu vă supăra nimeni...

Și, fără să-mi dee timpul să protestez, ieși, iar de pe prag îmi făcù cu mâna un semn

grațios: „Faites comme chez vous“, apoi închise ușa, și... tranc-tranc! învârti de două ori cheia în broască...

Eră prea mult! Am rămas în mijlocul odăii, cu brațele încrucișate, uitându-mă fix la locul pe unde ieșise, apoi izbucnii: „Ei las' tu, că ți-o fac eu în raport!“ Străbutui odaia ca un turbat și mă oprii lângă ușor. Limba broaștei trecuse de cealaltă parte a scoabei, dând sechestrării mele o aparență definitivă. Am pornit încetișor... dar după câțiva pași m'am oprit și m'am întrebat cu o îngrijire legitimă: „Oare cât are să mă ție aici?“ Omul însă se deprinde cu orice... Am început și eu să mă uit prin odaie, care eră aranjată cu oarecare gust. Am admirat niște bibelouri... am pus în mișcare o figurină cu capul mobil... am deschis un album de fotografii... m'am uitat în oglindă. Și fiindcă n'aveam ceva mai bun de făcut, m'am desbrăcat de surtuc, mi-am scos o botină, care mă strângea, și m'am întins pe canapea, unde, într'o poziție contemplativă, îmi trecură pe dinainte evenimentele zilei, în lăntuirea lor bizară. În cele din urmă am ațipit, și... nu știu cât va fi trecut... trei ciocănituri ușoare făcură să-mi bată inima cu putere... cheia se învârti de două ori în

sens invers și... D-na Pompiliu își făcù apariția cu pălăria mea în mână...

— V'ați odihnit bine?... Erați obosit... se vedeà la masă.

Supărarea îmi trecuse. Mulțămii de ospitalitate și pornirăm iar amândoi... ea înainte, eu după dânsa. Mă gândiam cu resemnare. „Unde dracul mă mai duce?“. Am scoborît câteva trepte, și, când să intrăm într'o sală mare, un urlet grozav mă făcù să tresar. Erà corul școalei! Cu spatele la noi, corygetul făcea mișcări desperate cu amândouă mânilor, apoi la un semn de spaimă, cântărețele îi răspunseră cu un *pianissimo* foarte pronunțat, pe care profesorul îl conduse numai cu un deget, descriind mici oscilații la înălțimea ochiului. Și fiindcă trecerea dela *piano* la *forte* alcătuiește unul din farmecile muzicii, o lovitură violentă în aer aduse iarăș o învălmășeală de sberete sinistre, care luă sfârșit numai când maestrul făcù un gest, parcă ar fi retezat capul cuiva... după care artistul întoarse în spre noi o figură smolită... foarte smolită. M'am simțit obligat să-i declar: „Foarte frumos! Bravo!“

D-na Pompiliu interveni:

— Domnule Banciu, cântă: „Sunt dorobanț voinic cât șapte“.

D. Banciu, foarte bucuros, transmise coristelor dorința directoarei, și fetele, câteva veselindu-se, cântară cu accente bărbătești ... „sunt dorobanț voinic cât șapte...“

Am părăsit pe artistul Banciu, exprimându-mi încă odată mulțămirea și am trecut în dormitorul elevelor, după propunerea D-nei Pompiliu. Sala n'avea nimic deosebit, bineînțeles dacă treceai peste disproporția dintre spațiul odăii și numărul paturilor. Dar directoara îmi laudă aranjamentul, mă făcù atent asupra cubajului, îmi lămurì rostul unui paravan din colțul odăii, mă duse la fereastră să privim în ogradă, apoi îmi spuse:

— Curățenia... nu lasă nimic de dorit.

Și, ca să-și întărească afirmația, ridică o acoperitură, dar o lăsă imediat în jos, regretând această mișcare imprudentă.

— Nu sunt prea multe paturi? am întrebat eu.

— Quelle idée!.. îmi răspunse directoara indignată.

După dormitor veni rândul grădinii. Chiar dela porțiță, D-na Pompiliu îmi atrase luarea aminte:

— Tot ce vedeți aici, e făcut de eleve...

Și pe când directoara își dezvoltă teoriile sale asupra foloaselor muncii manuale în legă-

tură cu inițiativa personală, eu căutam cu privirea de jur împrejur fără să pot descoperi undeva o urmă cât de mică, care să fi îndreptățit mândria însoțitoarei mele. Cei câțiva salcâmi bătrâni, care stăteau stingheri și singuri unde și unde prin grădină, nu erau desigur opera pensionarelor D-nei Pompiliu. M'am uitat cu coada ochiului pentru ca să mă conving dacă nu cumva directoara trecuse la ironie sau poate chiar la bătaie de joc. Figura ei însă exprimă mulțămirea omului în fața datoriei împlinite. Inaintarăm tăcuți, eu preocupat de înțelesul vorbelor D-nei Pompiliu, ea într'o reculegere pioasă, și, la o margine a grădinii, descoperii o baltă pestilențială.

— Trebuie săcată... zic eu.

— A! Mai mult decât atât, îmi răspunse ea cu volubilitate. Ici... am să fac plantații... colo... am să pun un strat de trandafiri—mă 'nebunesc după trandafiri—dincolo... un chioșc... în mijloc un jet d'eau... o lebădă... sau un inger... *ça va être très gentil, n'est-ce pas, mon directeur?*

Dacă aș fi urmat invitației D-nei Pompiliu, ar fi trebuit să mă bag și în bucătărie. Am refuzat însă să văd celelalte atenanse și ne-am întors în cancelarie. *Monsieur Mayer* s'a ridicat de

pe scaun făcându-mi impresia că nu se mai sfârșește, iar una din cele două babe dela dejun a închis repede un dulap, după ce a pus ceva pe masă, cu o mișcare pripită. „Insfârșit, am scăpat!“ mă gândii eu și mă pregătii să-mi iau un rămas bun, irevocabil. Tocmai când eram gata, D-na Pompiliu îmi întinse o condică deschisă, oferindu-mi și condeiul muiat în cerneală. . .

— Ce e asta? întreb eu mirat.

— Registrul de inspecții...

— Am să pun impresiile mele în raport.

— Natural. . . Raportul e pentru Domnul Ministru, zise ea cu glas insinuant, clătinând din cap cu cochetărie... Pentru noi... vizita d-voastră... e o mare onoare... și ca amintire...

Și D-na Pompiliu, cu o mișcare grațioasă, muiè încă odată condeiul în călimară. . .

Vrând-nevrând mă așezai înaintea condicii. Dacă aș fi prevăzut lucrul, aș fi conceput mai dinainte ceva în doi peri... dar așa... De felul meu scriu greu chiar o carte postală. Și cum stăteam cu condeiul muiat deasupra paginii albe, fără să găsesc cuvântul potrivit, mă cuprinse o neliniște, ca nu cumva întârzierea, care se prelungiă, să fie luată drept neputință, și

atunci, la întâmplare, am scris următoarele vorbe:

„Inspectând pensionul D-nei Pompiliu, am rămas cu totul mulțămît, atât în privința modului cum se predă instrucțiunea, cât și în ce privește educația elevelor...”

Mă oprii un moment să văd dacă n'am făcut vre-o greșală gramaticală.

— Trebuie să spuneți ceva și de directoare, zise D-na Pompiliu cu ton jumătate glumeț, jumătate serios.

Continuai: „In special D-na Pompiliu, directoara institutului, și-a înțeles foarte bine misiunea...”

Nu că împărtășiam exact această părere, dar nu mi-a venit altă nimic la îndemână...

D-na Pompiliu urmăria cuvânt cu cuvânt:

— Spuneți ceva și de curățenia localului...

Odată pornit pe povârnișul acesta, înțelegi bine că trebuiă să merg până la capăt. Deaceea, cu gândul la painjeni, am încheiat:

„Curățenia localului nu lasă nimic de dorit”.

Am ieșit din pension, parcă m'ar fi gonit cineva. Imi venia să-mi dau cu pumnii în cap. Mă tratam de idiot... laș... om de nimic... aproape alergând pe stradă... Simțiam nevoia să părăsesc imediat acest oraș mizerabil... Lângă

un felinar m'am oprit... și examenul de conștiință pe care mi l-am făcut, nu mi-a arătat nici o circumstanță atenuantă. „Mi-am iscălit propria mea infamie... Orice aş face... s'a isprăvit! Va rămâne pentru totdeauna în acea condică blestemată dovada imbecilității mele... Să mă învârtească până într'atâta o femeie stupidă și idioată? Dar asta înseamnă că nu sunt bun pentru astfel de însărcinare...”

Rezultatul, scumpul meu, a fost că dela felinar m'am dus direct la poștă, de unde mi-am înaintat demisia telegrafic...“

Vasilian se opri. Aflasem însfârșit pentru ce amicul meu părăsise un serviciu atât de însemnat. El continuă:

„Acuma, te întreb... la dracu!.. sunt eu un imbecil? După cele ce ți-am istorisit... desigur... dar tu mă cunoști. Prin urmare, vezi că se pot întâmpla uneori lucruri ciudate...”

Vasilian sorbi ultima picătură de ceaiu, apoi împinse paharul în mijlocul mesei...

„Există, desigur, încheie el, un determinism riguros în toate acțiunile omenești... dar felul în care ele se desfășoară atârnă de-o cauză inițială, care, după cum vezi, poate fi un... cucuiu... Prin urmare, amice, n'ai dreptate...”

Înzăpădiți!

Înzăpădiți!

Când trenul ajunsese în Pașcani — cu mare întârziere — Todiriță Naum află că nu poate merge mai departe: comunicația se întrerupsese. Dacă i s'ar fi anunțat o nenorocire, n'ar fi primit-o cu inima mai rea. El se duse repede la șeful stației:

— Câtă vreme avem să rămânem aici, D-le Șef?

— Până când se va liberà drumul.

— Și când credeți că se va liberà?

— Cât timp nu stă viscolul, nu pot să vă spun nimic.

— Poate să înceteze din moment în moment... parcă nu mai suflă cu putere. Atunci?

— Atunci, în cinci-șase ceasuri veți putea plecă.

Todiriță Naum întrebă cu spaimă:

— Cum? Va trebui să rămânem aici șase ceasuri?

— A! să fiți mulțumiți dacă e numai atâta...

— Ce e de făcut, D-le Șef?

— Puteți să vă întoarceți înapoi. De unde veniți?

— Din București.

— Vă fac biletul valabil pentru întors...

— Imposibil!

Șeful stației făcù un semn: „cum voiți“, apoi tare: „alt chip n'aveți“.

Todiriță Naum plecase dimineața din București; se ducea la Iași. De două zile ninge mereu, iar în noaptea trecută un viscol turbat spulberase omătul depe câmpuri, mai ales prin nordul Moldovei, grămădindu-l în troiene grandioase; și acuma crivățul vâjâia în voie pe șesurile măturate. Azi e ajunul anului nou. Todiriță își trimesese de sărbători familia la Iași, iar el, reținut de afaceri, avea să vie pe urmă. Trebuiau să petreacă revelionul la Cuconu' Ștefanache, socrul lui Todiriță, care avea o slăbăciune, ca anul nou să-i găsească pe toți împreună. Vrasăzică avusese dreptate șeful stației din București, când i-a pus azi-dimineață în vedere, că cu greu o să străbată în Moldova.

Să se întoarcă înapoi? Cu neputință! Las'că trebuie numaidecât să meargă la Iași, dar cu vremea asta te pomenești că rămâne pe drum. Nu! mai bine să aștepte în Pașcani...

El se plimbă agitat, străbătând peronul cu pași mari dela un capăt la altul, cu gândul aiurea. Incepea să însereze. Viscolul vuiă în cuprinsul gării șuerând sinistru prin burlane, iar omătul, purtat în vârtejuri, dănțuia printre roțile trenului, aruncându-se furios în zăplazuri. Câteva lumini începură să apară mai departe, clipocind ca ochii unui om bolnav. Todiriță se frământă cu gândul, cum să rezolve problema. Dacă ar sta vântul... ușor s'ar curăți linia... ar fi vreme... Să rămână în Pașcani... E grozav!...

Todiriță Naum se îndreptă din nou în spre șeful gării:

— De ce nu trimeteți un plug care să libereze linia?... poate ar fi chip de plecat...

— E de prisos, câtă vreme nu stă furtuna.

— Aveți plugurile pregătite?

— Nu se mai întrebuițează acuma. Dacă să liniștește, trimetem o mașină în recunoaștere.

— Cum? N'aveți pluguri americane?

— A! acele sunt numai pentru Bărăgan...

— Și credeți să plece în astă sară vreo mașină?

— De!... ce pot să vă spun?... poate... dar nu sunt semne...

Todiriță stătù o clipă, apoi zise cu timiditate:

— D-le Șef!... vă rog... în caz când pleacă... nu s'ar puteă să mă iee și pe mine? Am interese urgente... trebuie să fiu numaidecât la Iași...

— A! asta nu se poate!

— E teribil! Vă mulțămesc, D-le Șef.

— De!... N'aveți pentruce...

Todiriță se retrase, dar aducându-și aminte de ceva:

— Dacă aș închiria o sanie?

Șeful răspunse plictisit:

— Vă mănâncă lupii.

Vrasăzică va trebui să rămână în Pașcani: lucrul îi părea absurd. Todiriță se gândi cu duioșie la cei dela Iași, și mintea lui tulburată căută un mijloc supranatural de locomoțiune, care să-l transporte peste troienele de omăt.

Pe când Naum, cu privirea abătută, încercă să închege o hotărîre, din capătul celălalt al peronului venia trist și gânditor Iorgu Chirilovici, prieten cu Todiriță din copilărie.

Cei doi amici își strânseseră mâinile.

— Incotrò? îl întrebă Todiriță Naum.

— La Iași. Dar tu?

— Tot la Iași.

— Vrasăzică?

— Deocamdată rămânem în Pașcani.

— Ei, ce ne facem?

— Haidem în restaurant.

Și ei intrară înăuntru. Aici, alcătuiră împreună un program. Mai întâiu să trimeată fiecare o telegramă la Iași; apoi să mânânce; dacă în vremea asta se restabilește comunicația, să plece imediat, oricât de târziu ar fi; dacă nu — aici părerile erau împărțite; Naum susținea să rămână în sala de așteptare — Chirilovici, să se ducă amândoi la otel.

Todiriță ripostă:

— Otel?... la han la Ghidale...

— Oricum... decât să stai în gară...

— Ce vorbești? N'ai idee!

— Te odihnești măcar cât-de-cât.

— Mai bine mă întind pe bancă... colo, și mă învălesc cu tartanul, decât să mă mânânce ploșnițele și... A! nu! hotărît, eu rămân aici.

Ei se îndreptară spre oficiul poștal. Naum telegrafie soției sale: „Inzăpădit! Revelionul la han Ghidale. Vouă petrecere frumoasă. Trist

și amărit! Imbrățișează copiii. Urări călduroase tuturor pentru anul nou“.

După ce și-au înștiințat pe cei iubiți despre soarta lor tristă în ajunul acestei zile solemne, s'au întors mai liniștiți în restaurant. Aici și-au alcătuit un *menu* frugal, căci neplăcerea în care se găseau le tăiasă și pofta de mâncare. Todiriță, cu sufletul acru, comandă un borș, pentru a se complăce în nenorocire. Și pe când gustă din lichidul fierbinte clătinând capul cu melancolic, lăsând prin asta să se înțeleagă că „n'are a face ce mânâncă el acum cu produsele culinare ale Coconului Ștefanache“, Chirilovici, care se munciă cu un bucătoiu de carne, trecut pe listă „mușchiu la frigare“, emise un adevăr filozofic, nu atât prin esența lui, cât mai ales raportat la împrejurările de față: „Și când te gândești că puteam rămâne în câmp!“

Dar urătorii au început și în Pașcani. Câțiva băieți prizăriți, cu traiste de gât și bețe în mână, apar în restaurant, îngânându-și lângă ușă colinda cu glasuri subțiri și sunând din clopoțel. Un chelner nu-i lasă să isprăvească, din considerație pentru pasageri. Și punându-le banul în mână îi scoate pe ușă afară. Lui Todiriță i se pare o parodie a sărbătorii, iar amestecul insolit de urători și de chelneri

il îndispune adânc, ca o profanare a obiceiului străbun.

După masă, cei doi prieteni sorbindu-și cafelele, și-au amintit de lucruri trecute — nu se văzuseră de mult — apoi ieșiră din restaurant să vadă dacă viforul nu s'a mai liniștit. Ei sondară întunerecul, luminat unde și unde de movile de zăpadă, îndreptând priviri cercetătoare în direcția Iașilor; inspectară bolta cerească de pe care lipsiau stelele, și încheindu-și bine veșmântul, pe care o clipă vântul cercase să i-l smulgă din spinare, Todiriță, împreună cu amicul său, străbătù sala din mijloc, să arunce o ochire asupra târgului. În sufletul lui Naum se deșteptară amintiri luminoase. De câte ori nu venise el aici, în dimineți frumoase de vară, când albastrul cerului și căldura plăcută a soarelui revărsau asupra lui din câmpiile verzi, din lanurile de grâu, din ciripitul pasărilor, din florile depe câmp, un suflu liniștit de fericire, care-l învăluia ca într'o mireasmă îmbătătoare în trăsura largă trasă de patru cai, înaintând spre plaiurile tănuite ale Neamțului! Și Todiriță privind spre dealul Pașcanilor, vede înaintea lui șesul larg al Moldovei, și apa, ca un șarpe uriaș de argint încolătăcindu-se pe câmpie; iar în fund, în ceață albăstrie, ca

dintr'o haină vaporeasă, răsăriau munții, frumoșii munți, care-l aduceau anume din locuri atât de depărtate. Și acum! El se uită trist la casele târgului printre valurile de omăt răscolite de viscol. Și cum stăteau astfel, ațintiți la glasul pierdut al unui clopoțel care se tânguia în vuetul furtunii, din spre Tupile veni până la dânșii, adus de vânt, un urlet de fiară sălbatică...

— Ai auzit?

— E lup!

— Frumos revelion!

Și cei doi amici intrară înăuntru mai triști de cum pleaseră. Iar urletul lupului îi dispunea la gânduri sinistre.

În restaurant lume puțină: numai câțiva călători, mânați de nevoi urgente, îndrăzniseră să înfrunte o vreme ca aceea. O doamnă în vârstă, îmbrăcată în negru, pe figura căreia se cetea o mare tristeță; o fată tânără, gânditoare; un colonel cu privirea pierdută... stăteau cu toții lângă geamantanele și bucelele lor. Doi Evrei vorbeau afaceri. Naum și Chirilovici străbătând restaurantul se așezară în fund, la o masă. Todiriță, încruntat, începù să bată darabana cu degetele, semn de tulburare sufletească...

Dar când tocmai Chirilovici adusesese din nou

vorba despre locul de odihnă, iată că pe ușa restaurantului intră D. Panaite Serbenciu, șeful depozitului din Pașcani, dela căile ferate, pe care Todiriță îl cunoaște foarte bine. Cum văzù pe Naum, D. Serbenciu veni în spre dânsul.

— Incotrò, Domnule Naum?

Todiriță îi istorisi cum și-a trimes familia la Iași, cum a fost reținut în București, cum s'a întrerupt drumul prin Vaslui și cum a rămas el în Pașcani.

— Ei, acù ce faceți?

— Așteptăm restabilirea comunicației.

— Și Domnul?

Todirița îi prezintă pe Chirilovici. D. Serbenciu zise:

— În astănoapte nu cred să plecați. Am trimes în recunoaștere două mașini la Ruginoasa, până dincolo de primul canton — cam pe-acolo se înzăpădește — și acum așteptăm rezultatul.

— Vrasăzică avem să știm îndată, zise Todiriță.

— Peste un ceas, mult două, răspuse D. Serbenciu. Oricum... chiar dacă stă furtuna... e greu să găsim oameni care să desfunde drumul, dacă a fi înzăpădit... Gândiți-vă... e anul nou...

— Atunci? făcù Chirilovici.

D. Serbenciu scoase ceasul:

— Sunt nouă și zece... nu cred să plecați în noaptea asta.

— Dar mâne?

— A! dacă nu mai viscolește, mâne plecați negreșit. Se poate întâmplă însă să rămâneți aici și două-trei zile. Mă tem să nu se împotmolească și la Sârca.

Cei doi prieteni își aruncară priviri pline de înțeles, față de noua amenințare a D-lui Serbenciu. Todiriță spuse cu resemnare cătră Chirilovici:

— În cazul acesta mergem la Roman.

— Dar acuma ce faceți? Rămâneți la otel?

— Vrei să zici la han, întrerupse Todiriță. Sub nici un cuvânt... cel puțin eu.

D. Serbenciu rămase o clipă pe gânduri. Apoi:

— Știți ce? poștiți la noi... avem și oleacă de revelion... da'.. ca 'n Pașcani. Decât să vă chinuiți în gară, mai bine cu un păhăruț de vin dinainte.

Cei doi amici se întrebară cu privirile. Todiriță zise:

— Dar dacă se restabilește drumul?

— În acest caz cel dintăiu trebuie să știu eu... și atunci plecați. Hai, ce ziceți?

— Ideea nu-i rea, răspuse Chirilovici.

— Cu condiție ca să fim înștiințați imediat—
adăugă Todiriță.

— N'aveți nici o grijă...

— Atunci primim cu plăcere.

— Foarte bine. Așteptați să iau ultimele
măsuri, și în zece minute sunt al d-voastră.

Todiriță Naum rămase gânditor. Să facă re-
velionul la Serbenciu!... între oameni necu-
noscuți... Un sentiment de silă îl cuprinse și
perspectiva de a rămâne în gară îi părù mai
puțin plicticoasă. Acuma la Iași... Copiii, cu
haine curate, au primit de mult jucăriile... În
odăi s'au aprins toate luminile... focul pâlpâe
în sobă. E cald... e bine. Cuconu' Ștefanache,
ras proaspăt, și-a luat locul. Înaintea lui, pe
masă, un talger cu gologani pentru urătorii
mici, altul cu băncuțe pentru oamenii mai în
vârstă, iar alături, banii mari de argint pentru
capră și irozi... Lotonul mai târziu... Cânele
s'a pus în lanț, de prin jurul casei s'a strâns
totul, porțile s'au dat înlături...

„A ho!... ho-ho, ho!

„Buna sara, buna sara!

„Sara lui Sfântu Vasile...

.....
„La mulți ani, Cucoane Ștefanache!

.....

Și harapnicele... iar buhaiul buhăește în tot târgul ca un bondar uriaș. Și el în Pașcani, la revelion la Serbenciu!...

— Eu n'am nici un chef să mă duc, zise Todiriță lui Chirilovici.—Prefer să rămân aici.

— Nu fi copil! Tot mai bine decât să ne uităm pe păreți.

D. Serbenciu a regulat totul. Vine radios având pe figură o expresie de mulțămire ca și când revelionul său va câștiga un farmec deosebit prin participarea amicilor noștri. Împreună cu dâșii se îndreaptă spre locuința lui; șade chiar în cuprinsul gării, în vechiul local făcut de administrația nemțească pentru funcționarii companiei. Și într'adevăr, se cunoaște că e făcut de Nemți! Cei doi prieteni nu-și cred ochilor: odăi mari și încăpătoare, cu plafonul ridicat, cu geamuri înalte și dintr'o sticlă, cu pardoseală temeinică. Fără să vrei îți vine în minte viața de familie, tihnită și regulată, pe care o duceau aici acei oameni veniți de departe, să slujească drumul de fier care pentru întâia oară străbătea țarinile noastre. A încăput însă pe mâni bune: ce rânduială și ce curățenie! În salonul frumos, luminat de lampa mare de majolică, atârnată de tavan, și de câteva tricheluri cu lumânări, așezate pe la

marginii, D-na Serbenciu — femeie frumoasă — și câți-va prieteni — bărbați și femei — rād și vorbesc. D. Serbenciu își introduce oaspeții: Sunt înzăpădiți... care au rămas în Pașcani... I-a găsit triști și posomorîți... și au consimțit în cele din urmă, să-i facă plăcerea să vie aici...

Și amicii noștri au dat adunării lămuririle necesare relativ la călătoria lor.

Invitații continuă să sosească: șeful poștei, subșeful gării, câțiva inferiori imediați ai D-lui Serbenciu, D. Oprișanu, avocat în Pașcani, Doctorul Mincu, medic la căile ferate, D. Păunescu, judecătorul — cei mai mulți însoțiți de cucoane, mai toți cu redingote negre și exalând unii din ei Apa de Colonie...

Naum și Chirilovici au fost prezentați la fiecare. Sunt înzăpădiți...

— Vrasăzică faceți revelion în Pașcani, fără voie...

— A! mă rog, mă rog! din contra...

— Ce să faci? Se întâmplă câteodată...

Și întrebările bărbaților, urmate de răsul sgomotos și vorba ascuțită a cucoanelor, se amestecau cu glasul trăgănat al colindătorilor, ale căror urări veniau nedeslușit din antret, parcă erau cuvântate în depărtare. Iar când se des-

chideà ușa, glasurile se apropiiau... O servitoare năvăli înăuntru:

— Ursul dela Lespezi!

D. Serbenciu zise vesel:

— Să vie!

Toată adunarea a ieșit în antret. Ursul, însoțit de tovarășul său, țigan contrafăcut ca și animalul, mormăia fioros ținându-se de băț și ridicând în răstimpuri câte un picior în sus. Și cucoanele se inghesuiau să vadă mai bine. Iar când D. Serbenciu a întrebat dacă ursul știe „să facă ca miresele“, damele au răs sgomotos și au fugit rușinate, pe când bărbații lăsau să cadă în dairă gologanii de anul nou.

Todiriță parcă începuse să mai uite pe cei de acasă. Căci dacă se deprinde omul cu năcazul, ba uneori chiar suferința ajunge un tovarăș plăcut al vieții, cum să nu te deprinzi cu cheful și cu voia bună? Deaceea când banda lui Nestoraș și-a făcut apariția și cei patru muzicanți au început să-și arăte meșteșugul lor, lui Todiriță i-a venit chiar inima la loc. Și iacătă-l acum învărtind cucoanele și domnișoarele din Pașcani în valțuri bostonate, în polci și mazurci săltărețe, în contradanțuri încurcate, ba chiar în bătute și în chindii îndrăcite. Iar când a jucat singur cu Madam' Stăniloiu—cu-

coniță jucăușă—un brâu „în de doi“ lovind din când în când podeaua „să cadă țărână din pod“, Todiriță, care se întărâtase, a fost declarat de Madam' Serbenciu „dansator neobosit“. Și pe când din odaia alăturată, voci subțiri, enervate, veniau în răstimpuri: — „v'am relansat D-le Chirilovici — brelan de ași? — am ful de valeți“—la care glasul gros a lui Chirilovici răspunde: „mi-ați făcut un bluf, cuconiță“, dincoace, Todiriță Naum, *dansator neobosit*, își ștergea mereu nădușeala cu batista, pe care o mută în toate buzunările...

Amicii noștri nu mai știu unde se găesc, nici în ce calitate. Un singur lucru simt: e bine! Dar pe ușă intră un om dela gară, care scoțându-și șapca roșie, anunță D-lui Șef că comunicația e restabilită.

— E restabilită? întrebă Todiriță mai mult cu oarecare mirare decât cu bucurie.

— Da. Peste douăzeci de minute pleacă 149.

— Sigur că-i restabilită?

— Sigur, cucoane. Vântul a încetat de mult.

— Vrasăzică putem plecă?

— Cum nu? trenul e în gară.

— Oare să nu se mai oprească pe drum?

Ce zici, D-le Serbenciu?

— Dacă linia e liberă...

Todiriță zise cu vădită părere de rău:

— Atunci plecăm.

Dar D. Serbenciu:

— Ia ascultă, nene Todiriță... Sunt unsprezece trecute... Ajungeți la Iași pe la două noaptea... ce treabă e asta? Rămâneți la masă... plecați cu 33...

— Atunci avem și siguranța că drumul se deschide bine...

— Firește...

— Fiindcă dacă trenul pleacă...

— Tocmai! aprobă D. Serbenciu.

— Dacă-i așa, rămânem. Ce zici Chirilovici?

— Decât să umbli ca huhurezii...

— Bravo! exclamă D. Serbenciu. — La masă! — Apoi, cătră tregher: — Să ne anunți la trenul 33.

Și toată lumea a trecut în sufrageria nemțească. Bună sufragerie!... Dar halal să-i fie și D-nei Serbenciu că nu degeaba e vestită în tot Pașcanii! Ce mai răciturii de găscă, cu usturoiu „da' știi numai o idee“, ce mai ciorbă de găină bătrână, dreasă cu ou și cu lămâie, cu insule de aur pe deasupra, ce mai curcani umpluți, alături cu felioarele de mușchiu, fraged ca roua, așezate în rânduri compacte, înnotând în sosul lor între două movili de cartofe, ru-

mene ca niște cofeturi!... și două rățe durdulii pe curechiu prăjit—numai cât trebuie — iar în mijlocul mesei, un castron cu harbuji murați „inaugurați în sara asta“, ale căror felii roșii ca sângele întărâtau adunarea la un atac crâncen al dușmanilor depe masă! D'apoi strudelele cu mere și cu nuci, aduse în farfurii care impuneau respectul, și învârtite cu sorturi năstrușnice... ba și plăcinte cu poalele în brâu, tăvălite prin smântână „pentru cine a vra să mănânce“... Nu!... la multe mese a fost Todiriță Naum, dar mâncări așa gustoase — nu că e de față D-na Serbenciu — însă mai rar!...

Dar și pofta de mâncare a comesenilor știu c'a fost la înălțime! Și dacă o gospodină are, cuvânt să se simtă oarecum când operele ei culinare sunt numai frunzărite, D-na Serbenciu trebuie să rămână foarte mulțămîtă: farfuriile cumpănite din greu la adus, sunt ușurate cât ai clipi din ochi de conținutul lor. Iar vinul—e din beciul D-lui Serbenciu — dumnealui ține totdeauna vin la pivniță — chiar dacă nu eră depe vremea Nemților, cât a fost de prețuit, numai slujitorii care manipulau gărăfile ar fi putut s'o mărturisească.

Todiriță Naum, având la dreapta pe Madam' Bursucescu (a cărei figură n'are nici o legă-

tură cu numele) și la stânga pe Madam' Stăniloiu, a fost găsit de amândouă „o grădină de bărbat“... Și politicos!... toată sara... sărut mâna cuconiță în sus, sărut mâna cuconiță în jos...

Când ceasornicul din părete a început să sune miezul nopții, din odaia alăturată a apărut o mogâldeată gârbovită, cu barba albă, de călți, încălțată, cu cojoc mișos, întors pe dos, în spinare. Cum s'a arătat, a fost scos pe ușă afară în blende și cu picioare; apoi luminile s'au stins în tăcerea solemnă a comesenilor, și după ce a douăsprezecea lovitură a încetat să mai vibreze, ușa s'a deschis cât e de largă, și odată cu aerul rece a intrat și *anul nou* în chipul unei fete, îmbrăcată în haine albe, cu plete blonde care-i cădeau în cărlionți peste umeri, iar în fiecare mână cu câte un trichel aprins. În ropotul aplauzelor, în strigăte de ura, amestecate cu acordurile solemne ale lăutarilor, anul nou pășește maestos...

Todiriță Naum, folosindu-se de entuziasmul general, își strecoară pe furiș mâna dreaptă dinapoi și binișor... își desface catarama. Apoi, răsufând mai în voie, se încheie cuviincios la trei bumbi dela surtuc, liberând pe alți doi — ceva mai intimi — dintr'o strânsă captivitate.

Acù e bine dispus... tachinează pe cuconița din stânga, care, lovindu-l cu șervetul, îi spune râzând: „Te vede Domnu' Serbenciu“.

E rândul sorțurilor. D-na Serbenciu zice: „Inzăpădiții!“ și toată lumea bătând în palme, strigă: „înzăpădiții! inzăpădiții!“ Todiriță se ridică, și desfăcând ciuciulețul de hârtie, cetește în atenția generală:

„In dorul amorului
„Săruți gura cuptorului“.

Și răs! și bravo! și bis! Și bate din palme și din picioare de apropoul nostim! iar D-na Stăniloiu — cuconița din stânga — făcând ochii mai dulci ca strudela cea cu mere, a răs dând capul pe spate de i s'a întins gușulița, spunând lui Todiriță: „cum s'a potrivit!“

Dar deodată toată lumea tace ca prin farmec. Tac și lăutarii. D. Serbenciu s'a ridicat în picioare aruncându-și șervetul dela gât. În mână ține un pahar, pe care l-a umplut chiar atunci. Dumnealui e emoționat dintr'un îndoit motiv. Pe față e alb ca perețele. Ridică paharul la înălțimea capului, parcă ar voi să se uite printr'insul. „Domnilor! (glasul îi cam tremură) Să bem primul pahar (figură cam riscată) în onoarea

și în cinstea D-lui Naum și...“ Ei, lucru' dracului, i-a uitat numele...

— Chirilovici, îi spune D-na Serbenciu.

„Și Chirilovici... înzăpădiți în această noapte fericită, care în suferință, (D-na Stăniloiu suspină dureros...) departe de familiile lor, (o cucoană bătrână aprobă cu melancolie) în mijlocul troienelor de omăt... care ne-au făcut plăcerea să rămâie la noi... ă... și să bem împreună un pahar de vin. (litotă) Să trăiască!“

Și oaspeții toți aplaudând frenetic: „Bravo!“ „Ura!“ „Să trăiască înzăpădiții!“ Iar țigani, furioși, scoaseră din arcușuri acorduri de circumstanță...

D. Serbenciu, după ce-a sfârșit cuvântul, și-a făcut loc, și amețit de entuziasm, a venit să ciocnească cu Todiriță. Și sărutându-l frumos l-a îmbrățișat în mână cu paharul de vin, pe care, din pricina confuziunii momentului, l-a vărsat în ceafa D-nei Stăniloiu. Și tot așa a îmbrățișat și pe Chirilovici, pupându-l și pe dânsul dulce. Iar după ce cheful s'a mai potolit și mesenii s'au așezat pe la locurile lor, Todiriță s'a ridicat și el grav, și învărtind complimentul cu mult meșteșug l-a întors cu priosință asupra D-lui Serbenciu „amabilul amfitrion și mai ales amabila noastră amfitrioană,

care cu atâta grație... etc. etc. etc...” In veselia generală, D. Serbenciu făcând șervetul ghem l-a svârlit în scripca lui Nestoraș, poruncindu-i:

„Am un leu și am să-l beau!”

Și pe când artistul își tremură glasul ca să-i dea mai mult farmec, iar D. Serbenciu îi bătea tactul cu degetul, ușa s'a deschis și tregherul anunță: „A sosit trenul”.

— Ești afară! răcni D. Serbenciu. Apoi către Todiriță: — Dacă mă iubești, pleci c'o *s'tă pa'zeci și t'i...*

Todiriță, care la vederea mesagerului înghețase mai rău decât adineaoarea când văzuse mogâldeța *anului vechiu*, răspunse:

— La voia dumitale, nene Serbenciu!

Cafelele se iau în salon... lumea se scoală dela masă. D. Serbenciu declară:

— „Eu... n'am ce face... acolo!... locul meu e... aici!

Aceste vorbe, care aveau de scop să arăte oarecum care-i va fi preocuparea dumisale constantă pentru restul nopții, au fost începute cu glasul unui bas *cantabile* în retragere și sfârșite în tonul unui soprano răgușit. Iar ca să arăte

și mai bine unde înțelegea dumnealui să stăruiască, a făcut și un gest elocvent cu mâna dreaptă, pe care a scăpătat-o însă în spre vârful nasului. Apoi, luând o hotărîre, se adresă lui Nestoraș:

— Mă țigane!.. cioarră!.. vină ici!..

Nestoraș, încântat de apelativele D-lui Serbenciu, se apropie ținând vioara de gât.

— Să-mi zici de *jele*, mă!

Și D. Serbenciu, cu picioarele întinse în toată lungimea lor, cu capul foarte mobil, având o sticlă cu vin dinainte, băteă tactul muzicii—un tact capricios—iar Nestoraș, aproape de dânsul, îi zicea cu cea mai mare încordare după pofta inimii, uitându-se în ochii lui ca la un capelmaistru versat...

D. Serbenciu încercă să strige:

„In-ză-pă-diții!.. eu... vreau să 'ie 'ndată... în... zăpă'ii!

Și cu glas de găină cu cobe, strigă: — „To-d'ță!...“ apoi făcând o sforțare: „Don'le... *Cosmilescu!*“

Din odaia alăturată cu salonul se auzia însă timbrul gros a lui Cosmilescu—*alias* Chirilovici—amestecat cu aceleași tonuri subțiri:—„cât pontezi?—plus potu— a! am să mă supăr, cuconiță!“... așa că D. *Cosmilescu* a fost nevoit

să refuze invitarea plină de atenție a D-lui Serbenciu, rămânând să împărtășească voia bună a „amabilului amfitrion“ numai Todiriță Naum...

— Tod'ță puiule!.. 'ngă'ine!..

Și așezându-l lângă dânsul, îi zise cu vorba îngăla ă:

— Eu... frate Tod'ță... mi-ai făcut mare plăcere... da știi... mare plăcere! Să trăești!

Și D. Serbenciu, ca să întărească și cu fapta, pupă iarăș dulce pe Todiriță, după care deșertă paharul cu multă convingere.

.....

Când ziua albă a început să se arăte prin geamurile înghețate, musafirii și-au adus aminte că au și ei case. Todiriță își simte capul greu... a ciocnit cam mult... și măcar că ține la chef, dar oricum, parcă pământul nu-i opune destulă rezistență. Cei însurați s'au dus mai devreme: au rămas câțiva burlaci, care, în picioare, trinchesc pentru anul nou:

— La mulți ani, Domnule Naum!

Incântat de cunoștință, Don'le Oprișanu.

— Când ne-a fi mai rău, tot așa să ne fie...

— *A la vôtre*, Oprișene. Să-ți văd partidul la putere!

— Să te-audă Dumnezeu, nene Mincule, că cu hoții iști de liberali...

Lui Todiriță îi sări țandura:

— De ce-s hoți, Dom'le? întrebă el ațos.

— Ei asta-i! parcă dumneata nu știi—răspunse Oprișanu.

— De ce, Dom'le?... De ce?... Te rog spune-ne și nouă...

— Păi, nu i-a prins?

— Cum i-a prins? Cu ce i-a prins?... Eu nu știu nimic...

— Cu gazu'...

— Ei, cum?

— Ei, cum!... Cu mâna în buzunarul comunei, cum!...

— Pen'ce?

— Pentrucă sunt tâlhari...

— Cum *talari*? te rog explică...

— Iac'așa! N'ai văzut facsimilul?

— Ce *faschimil*, Don'le?... Ce sfax... ce fasc...?

— Apoi nu te fă că nu știi... facsimilul...

— *Dumeta* l-ai cetit?

— Eu nu l-am cetit... dar toată lumea l-a cetit...

— A pățit-o Oprișanu—zise Doctorul Mincu făcând cu ochiul.

— Și-apoi și cu Creditul... reluă Oprișanu...

— Nu schimbă chestia, Don'le! strigă Naum

furios punând mâna în pieptul adversarului.—
Nu schimbă!... Ne-ne-ne-ne! Nu schimbă!
Dovedește!

D. Serbenciu, care tocmai atunci apărură pe
ușă, interveni:

— Don'lor!... vă rog... lăsați politica...
mai 'ine luați d'ici...

— Nu-nu-nu-nu!... dovedește!... strigă To-
diriță.

— Toată lumea știe, afirmă Oprișanu.

— Apoi nu!... Ai să-mi faci pe loc dovada...

Dar D. Serbenciu, foarte solemn:

— Vă rog, Don'lor!... vă rog!... în casă
la mine... nu vreau politică... fără politică...
Don'le To'iță!...

— Să dovedească! țineă mereu Naum.

D. Serbenciu se vâri între dânșii:

— Frate Costache!... eu cunosc pe Do'n'
Naum... 'm'ealui când spune o 'orbă...

Dar Naum:

— Să dovedească!

Și pe când Todiriță Naum se băgă în sufletul
lui Oprișanu silindu-l să-i facă dovada, ușa se
deschise și tregherul apărură din nou:

— Domnu' Șef, trenu 143...

Naum răcnî:

— De ce-s hoți, Don'le?

Dar D. Serbenciu:

— Don'le Naum!... iaca o s'tă pa'zeci și t'i... împăcați-vă!

— Intăiu să dovedească!

— To'ită!... uit'e în ochii mei, puiule!...

Dacă mă iubești...

Și D. Serbenciu, apucând pe adversari de după gât, îi aplecă de capete, măcar că amândoi se înțepeniră în cerbice, silindu-i astfel să se apropie unul de altul. Naum sărută pe Oprișanu, iar D. Serbenciu, pe Naum și Oprișanu, ba și pe Doctorul Mincu, care beneficiè și el ceva — pe nedreptul nu-i vorbă — din recompensa dulce a împăciuitorului...

Todiriță zise avocatului, cu glas blajin de astădată:

— Acù... trebuie să-mi faci dovada.

Dar D. Serbenciu cu un gest imperativ:

— *Finis Poloniae!*

Discuția prin urmare se încheie. Trebuie să se grăbească, căci trenul e la peron. Chirilovici și Naum mulțămesc frumos D-nei Serbenciu, care îi roagă „să scuzeze“, apoi urmați de stăpânul casei, de Oprișanu, Doctorul Mincu și încă de doi, pornesc cu toți în spre gară. Nu e vânt, nici nu mai ninge. E ger strașnic... și aerul rece face mult bine călătorilor, dar mai

ales D-lui Serbenciu. La gară ei intră repede în restaurant: până la plecare, mai este.

— Pricop! ia dă-ne o sticlă de vin înfundat, de cel care îmi place mie, poruncește D. Serbenciu.

Vinul sosește, iar prietenii noștri, în picioare, beau pentru despărțire:

— Ei, să trăești, nene Serbenciu!

— Vivat!

— Poftim și la Iași, D-le Serbenciu! zise Chirilovici.

— A! când îi veni în București... să știi că mă supăr... vivat!... tot acolo stau... și d-ta, D-le Oprișanu... să trăești!... facem un chef la bodega lui Mircea...

— Cu plăcere, cu plăcere!...

— Prosit!... în sănătatea D-nei Serbenciu!

Naum și Chirilovici se grăbesc. Mașina pufăie pe linie ca un monstru astmatic și răsufierea ei greoaie întreține neliniștea călătorilor.

— Este vreme... n'aveți grijă!... îi liniștește D. Serbenciu... biletele sunt valabile... Pricop încă una!... da'repede! Apoi, către cei doi prieteni: — Adecă, de ce v'ați grăbi așa?

Todiriță scoase ceasul.

— Domnule Naum... Domnule Chirilovici...

ba nu, zău... să fim oameni de înțelegere... eu nu vorbesc multe... știți ce?

— Ce? nene Serbenciu.

— Rămâneți la potroc!

— A! nu se poate, răspunseră în cor Naum și Chirilovici, cărora — nu se știe de ce — cuvântul *potroc* le umplu gura de apă.

— Am pus să se facă un puiu de potroc să-ți înghiți și limba.

Amândoi călătorii înghițiră în sec.

— Cu clapon, Domnule Naum!

Și D. Serbenciu făcù cu mâna, în mic, semnul pe care acarii la drumul de fier îl fac mare, în fața primejdiei însă.

— Serios, D-le Naum... plecați cu 35... un ceas mai mult ori mai puțin...

Portarul anunță cu glasul solemn că trenul de pe linia a doua pleacă la Iași.

— E foarte greu... zise Naum gânditor.

Dar Chirilovici:

— Ardeiu ai?

— He-he-hei!... făcù D. Serbenciu... îți sare căciula din cap.

Cei doi amici se consultară din nou cu privirile, iar Todiriță:

— E drept că azi toată lumea doarme.

— Mai așa! aprobă D. Serbenciu.

— Și dacă n'am fost când trebuia...

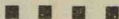
— Haide rămâneți! interveniți și Opreșanu.

— Zici că mai avem un tren?

— Cum nu! 35, la patru. Bravo!—Apoi către tregher: „scoboară bagajele! Pricop, încă una!

Și pe când conductorul strigă afară: „Poftiți în tren, Domnilor!“ prietenii noștri părăsiau restaurantul, luând din nou drumul spre locuința D-lui Serbenciu. Aproape de casă, acesta zise entuziasmat:

— Așa potroc n'ai mâncat de când ești, nene Todiriță!

Telegramă

Telegramă

D. Gheorghe Melidon scoase ceasornicul și speriindu-se, zise: „Douăsprezece!... Trebuie să plec“. Și luându-și ziua bună dela prieteni, părăsi localul berăriei într'o dispoziție de spirit fericită. Se întâlnise dimineața cu câțiva cunoscuți, discutase și glumise, băuse o halbă de bere care-l făcù să-și amintească istorii de demult, petrecute în anii de școală fără grijă, iar acuma, cu sufletul întinerit de această excursie retrospectivă, pășiă ușor și voios salutând în dreapta și 'n stânga. În drum, se oprì la Ermacov, cumpără icre negre și câteva felii de jambon — D-nei Melidon îi plăceă șunca de Praga, el băteă mai mult cu icrele — și cu pachetelul alb în deget, se grăbiă spre domiciliul conjugal, având impresia că vieața la urma urmei

este o aventură plăcută. Când ajunse acasă, eră cu totul mulțămît: nu întârziase decât cinci minute, și apoi... pachetulul așteptă cu nerăbdare să fie desfăcut. Dar când intră pe ușa odăii rămase ca trăsniț! D-na Melidon, cu ochii roșii, cu fața plânsă, suspină dureros. În mână ținea o batistă udă. Cum văzù pe bărbatul său izbucni în hohote, și, între două fioruri, articulă:

— S'a împușcat Fănică.

— Când?

— Nu știu...

— De unde ai aflat?

— Am primit telegramă.

— Dela cine?

— Dela tanti Luța.

— Pentru ce?

— Nu știu nimic...

Aici, o nouă explozie de lacrimi. D. Melidon rămase aiurit, în picioare, lângă ușa, cu pachetul în mână. El cugetă: „Mare bucluc!... Parcă văd că trebuie să mergem la înmormântare“. Și făcând doi pași, cu gândul aiurea, își liberă degetul punând pe masă provizia, care-l grăbise și ea cătră casă...

— Și când îl îngroapă?

D-na Melidon, printre lacrimi, se uită urât la bărbatul său:

— Se vede că vrei numaidecât să fi murit...

— Eu?... De loc!... Spui că s'a împuşcat...

— Nu sunt sigură dacă a murit...

— A! N'a murit?... Cu atât mai bine? zise

D. Melidon uşurat. — Unde e telegrama?

Şi D. Melidon ceti depeşa făcând ochii mari. Nu înţelegea nimic. O ceti a doua oară: „Fă-nică scăpat de pericol. Luţa“.

— Vrasăzică n'a murit?

— Ştiu eu?

— Uite telegrama...

— Poate îmi ascunde...,

La această posibilitate D-na Melidon izbucni iarăş în plâns sfâşiitor. Ea ţinea batista la ochi cu amândouă mâinile, suspinând adânc.

— Pentru numele lui Dumnezeu! De unde ştii că s'a împuşcat?

Şi D. Melidon ceti pentru a treia oară telegrama, de astădată cu glas tare. După ce sfârşi, o întoarse şi pe partea cealaltă...

D-na Melidon, absorbită, nu vedeă nimic, nu auziă nimic.

— De unde ştii? Te rog răspunde-mi...

— Mi-a spus când am fost la Buzău...

— Când ai fost la Buzău? întrebă bărbatul speriat.

— Uitima oară.

D. Melidon se gândi o clipă:

— Acù șapte luni?

Soția lui făcù din cap un semn afirmativ.

— Și ce ți-a spus?

— Că are să se împuște.

— Cine ți-a spus?

— Fănică.

— Acù șapte luni?

D-na Melidon facù iarăș cu capul.

Bărbatul se oprì un moment, simțind nevoie să se reculeagă. Se uită din nou la telegramă: nici o schimbare. „Fănică scăpat de pericol. Luța“. Soția lui, într'o inspirație prelungă, suspină violent de trei ori în șir, ștergându-și ochii înroșiți.

— Bine... Să zicem că s'a împușcat... fiindcă te-a asigurat acù șapte luni. Dar n'a murit... A scăpat de pericol. E clar.

D. Melidon arată ca dovadă telegrama...

— Da... dar mi-e foarte milă de dânsul.

Și D-na Melidon, invadată de noi sentimente, se lăsă în voia lor într'un plâns fără sine...

D. Melidon se uită cu aerul unui om care nu pricepe lămurit ce se petrece cu dânsul. Apoi, cu ochiul la icrele negre:

— Bine... dar trebuie să se isprăvească odată... A scăpat... n'a murit! Ce dracu?

Femeia lui, clătinând amar din cap, rosti mai mult pentru dânsa: „Sigur că s'a împuşcat!“.

— Mă rog... pentru ce ești așa de sigură? zise bărbatul cam plictisit.

— Ți-am spus odată — răspunse D-na, ațos.

— Ce mi-ai spus?

— Că știu dela dânsul...

— Cum? eră sigur acù șapte luni?

— A zis că la prima neplăcere se va împuşcă.

— Și ce neplăcere să fi avut?

— Desigur, a rămas repetent...

— Pentru asta? Și tu poți crede asemenea prostie?

— Cum prostie — zise indignată D-na Melidon — când vezi că s'a împuşcat?

— Mai întâiu... nu știu dacă s'a împuşcat... dar haide să-ți admit. Foarte bine. Dar n'a murit... uite telegrama...

Și D. Melidon ceti încă odată telegrama, de astădată numai pentru soția lui.

— Tocmai telegrama mă neliniștește.

— Pentru ce?

— Am avut un presentiment.

— Glumești?

— Niciodată nu mă înșel.

— Bine... oricum... dar a scăpat de pericol.

- Eu cunosc pe tanti Luța . . .
- Ei, și ?
- Cine știe dacă nu-mi ascunde?
- Cum, cine știe?
- Desigur că-mi ascunde . . .

În fața acestui adevăr D-na Melidon sprijinindu-și capul cu palmele, dădù curs liber întregii sale dureri. Ea plângea cu hohote sguuitoare, căci mistificarea descoperită ascundeă un adevăr grozav. Printre sughițuri și suspine izbuti să rostească cu greutate:

— Sigur că-mi ascunde.

— Femeie! . . . De ce să-ți ascundă ? zise D. Melidon exasperat.—E copilul tău ? Ți-e mamă... Ți-e tată ? Pentru ce să-ți ascundă ? . . . Ia, un nepot! . . .

Și pronunțând cuvintele din urmă, D. Melidon arătă oarecare dispreț pentru acest grad de înrudire.

— Ah, cum vorbești ! zise cu amar D-na Melidon.

— La dracu ! A început să mă plictisească istoria asta . . . Dacă voiă să-ți ascundă . . . nu-ți telegrafia . . .

— S'a temut de jurnale . . . să nu cetesc . . .

— Este ceva în jurnale ? întrebă cu interes bărbatul . . .

— Nu știu . . .

— Să vedem . . .

D. Melidon cercetă amănunțit două-trei ziare din ziua aceea. Ceti, cu degetul, începutul tuturor informațiilor, se uită la *Ultima oră*, aruncă o ochire pe pagina întâia, se opri o clipă la cele două anunțuri funebre . . . Nimic! Apoi, luminat de-o idee subită, se repezi la telegramă, căută data și locul de unde eră expediată, le colaționează cu antetul jurnalului, se uită din nou la telegramă, și cele patru cuvinte tainice fură cetite încă odată, cu mai multă atenție, dar fără mai mult folos. și D. Melidon, drept încheiere, asvârli pe pat hârtia misterioasă, blestemând în gândul său telegraful și pe inventatorul lui. Apoi, venindu-i în minte tanti Luța, care le comunică vestea liniștitoare, zise plin de năduh:

— Asta-i telegramă? . . . Trebuie să fie cineva femeie . . .

Dar D-na Melidon îl întrerupse:

— Trimete să cumpere *Universul*.

Gazeta dorită fu adusă imediat și străbătută și ea de degetul înfrigorat al D-lui Melidon — dar tot cu acelaș succes. Poate că n'a căutat bine—D. Melidon consimți să facă încredințarea, cercetând cu mai multă zăbavă *Universul*, străbătând de astădată și coloana a cincea, ba

chiar știrile din străinătate. Pe pagina a treia, un titlu cu litere grase atrase luarea aminte a D-nei Melidon: *Accidentul de tren pe linia Buzău-Focșani*. Femeia răcnî cu spaimă: „Să știi c'a fost în tren!”

La această nouă descoperire, D-na Melidon își frânse mâinile de groază. Ea se plimbă în neștire prin casă, cu pași desnădăjduiți, repetând cu vocea sugrumată: „D-zeule! D-zeule! A fost în tren... sigur c'a fost în tren!”

Bărbatul, cu privire de halucinat, se uită, fără sens, la ziarul desfăcut. Prima lui pornire fu să-și tragă un pumn în cap, căci el își zicea: „Dobitoc! Dobitoc! Dobitoc! Cine m'a pus să caut în jurnal?” Apoi ieșindu-și din fire:

— Ce eră să caute în tren? Incep să-mi pierd mintea...

D-na Melidon lămuri cu glasul stins:

— Se duceă la tanti Mița...

— La Focșani?

— N'am nici o îndoială...

— De unde știi?

— E vacanță... se duceă la tanti Mița...

— Ești sigură?

D-na Melidon făcù un semn cu mâna, care înseamnă: „S'a isprăvit!”

— Vrasăzică, acuma, nu s'a mai împușcat?...

D-na Melidon, cu ochii umezi, ridică fața spre tavan:

— Dumnezeule! Cum pot trăi cu dânsul!

— S'admitem c'a fost în tren... ori s'a împușcat... ori și-a frânt gâtul... dar a scăpat de pericol... așa spune telegrama...

— Ah! cât ești de mojić!

— Ascultă, te rog... pentru numele lui Dumnezeu!... Nu fi copilă! Haide să mâncăm... am adus jambon de Praga...

Dar femeia, zdrobită de suferință, luă invitația ca o profanare a memoriei lui Fănică și răspunse picurându-i boabe mari de lacrimi:

— Cum n'am pe nimeni să mă înțeleagă!

Cei doi copii ai D-lui Melidon, un băiat și o fetiță, care se furișaseră în odaie cu câteva minute mai înainte, se uitau cu ochii plini de compătimire la figura îndurerată a mămiții, întorcând spre tatăl lor două chipuri încruntate. Fata începuse să-și strâmbe gurița, gata-gata să lăcrămeze...

— Ieșiți afară! strigă aspru D-l Melidon—iar către soția lui:

— E ceva nemai pomenit! Imi vine să-mi iau lumea 'n cap. De ce nu vrei să înțelegi? A scăpat de pericol... orice-ar fi fost.—Apoi schimbând tonul: — Te rog!... ascultă!... fii serioasă!

Și bărbatul, în speranța unor timpuri mai bune, se apropiè de femeia lui...

Dar D-na îi răspunse plină de obidă:

— Dacă ar fi ruda ta... nu te-ai purtă astfel...

D-lui Melidon i se strică pe loc dispoziția:

— Ce trebuie să fac? răcnì el.—Cum să mă port? Ce vrei dela mine? Simt că 'nebunesc!

Și ridicând ochii spre cer, își trecù o mână prin păr...

— Nu mi-i de ajuns nenorocirea care mă lovește... mai trebuie să sufăr și nervii tăi...

Drept urmare, D-na Melidon fu sgduită de un plâns spasmodic, cu svâcnituri dureroase...

D. Melidon se uită cu atenție sumbră la femeia lui, gândindu-se: „isterie de femeie fără treabă. Cine dracu m'a pus să mă însor?... Poftim! Uită-te la dânsa!“ Apoi tare:

— Dragă Ilenuță...

— Te rog să nu-mi mai spui... nimic!

— Fii cuminte...

— Asta n'am să ți-o iert... niciodată!

— Ascultă...

D-na Melidon își vârì degetele în urechi. Apoi, plânse cu amar!

Accidentul lui Fănică începea să se transforme, pentru D. Melidon, în adevărată catastrofă. El rămase ca o stană de piatră, cu brațele încru-

cișate, cu privirea fixă. Și pe când instituția pe care se sprijină întreaga societate, eră crâncen maltrată de gândurile negre ale soțului necăjit, ușa scârțâi încetișor, și, în încăperea ei, apărură mama Marghioala—bucătăreasa—femeie bătrână și blajină, pe care D. Melidon o moștenise dela maică-sa. Ea se opri lângă intrare, și, cu colțul pestelcii își șterse ochii de lacrimi.

D. Melidon sbieră grozav:

— Muiere nebună!... Și tu?...

El se îndreptă cătră ușa, cu un zâmbet feroce. Și plecându-se aproape de obrazul femeiei, o întrebă cu glas dulceag, contrafăcut, numărându-i pe degete:

— Ți-e rudă?... Ți-e prieten?... Il cunoști?... L-ai văzut vre-odată?... De ce te sclifosești?

Dar bătrâna, ștergându-și ochiul cu dosul palmei:

— Mi-e oarecum de Duduca...

D. Melidon se dăduri trei pași îndărăt, și cu pumnii încleștați, răcnii formidabil:

— Afară, băbornițo!

— Mojicule! Mojicule! strigă D-na Melidon. Și ridicându-se plină de indignare, trecu repede în altă odaie.

D. Melidon rămase singur, ca trezit dintr'un vis urât. Stături locului o clipă, năuc, sub greu-

tatea evenimentelor; apoi încrucișându-și brațele, zise: „E ceva nemai pomenit!“ Și el se îndreptă spre fereastră, unde, lipindu-și fruntea de sticla rece, gândi: „Am să turbez... Așa mi se cade... Cine m'a pus să mă 'nsor?“

Și câteva minute D. Melidon își purtă capul, fără gânduri, de colo până colo pe geamul ca ghiața și pe mânerul de fier. După ce-și răcori fruntea înfierbântată, începù să taie iarăș odaia cu pași agitați. Telegrama erà pe pat, cu clepele în sus, așa cum o aruncase. D. Melidon o luă și cetindu-i conținutul pentru a zecea oară, o mototoli cu mișcări exagerate, aruncând apoi furios ghemuiocul în părete...

„Hm!... scăpat de pericol!... scăpat de pericol!... Trebuie să fie cineva femeie... Las'că-ți arăt eu“...

Și pe când D. Melidon pronunță aceste vorbe misterioase în casa lui din strada Toma-Cosma din Iași, tanti Luța sughiță strașnic în Buzău...

D. Melidon vibrà ca un stâlp de telegraf bătut de furtună. El luă o foaie de hârtie și scrise dintr'o dată următoarea telegramă urgentă, destinată pentru tanti Luța din Buzău:

„Răspunde imediat. Ce-i cu Fănică? A murit? S'a împușcat? A fost în tren? Răspunde pe larg.

Nu face economie. Plătesc eu. Altmintrelea turbez“.

Chemă servitoarea:—Să o transmită imediat...
Roagă din partea mea...

Apoi, alcătui și o scrisoare, tot pentru tanti Luța din Buzău. Ce-a scris nu pot să știu; dar condeiu pe coliță alergă ca o furtună și două benghiuri de cerneală împodobiră misiva pe o mare suprafață. Iar după ce fața dintăiu primi suficient câteva din ideile scriitorului, D. Melidon trânti tamponul sugător cu atâta râvnă, încât țîșniră și câțiva purcei. Trei pagini au fost acoperite astfel cu o literă mare la grăunte și foarte citeață. Iar la sfârșitul lor, iscălitura D-lui Melidon fu investită cu parafa ei obișnuită, care, cât ai clipi din ochi, făcù să răsară pe urma ei un strat plin de floricele, zugrăvite în miniatură, rupând, vai, foaia în trei locuri. Apoi, epistola fu păturită cu o mână tremurândă și băgată mai mult silnic în cămeșa unui plic, pe întinderea căruia fu redactată exact adresa „lui tanti Luța“ din Buzău. Insfârșit soneria sbâr-nâi sinistru, și servitoarea apărù înspăimântată:

— Recomandată!... Ai venit?

Dar dacă nu cunosc ce-a scris D. Melidon, știu în schimb ce-a răspuns tanti Luța.

„Dar bine, Jorjică, numaidecât la moarte și

la împușcat trebuiă să te gândești? Se vede că drag îți mai este băiatul! La dracul... moșii să ai de împărțit cu dânsul... și încă atâta ură, față de un copil!... Fii foarte sigur, dragă Jorjică, că nu-ți va cădea silă, nici nu-ți va roade pragul. Telegrama mea numai un om ca d-ta a putut să n'o priceapă. Nu v'am scris săptămâna trecută că Fănică eră amenințat să rămână repetent din cauza lui Petrovici? Nu poți zice că n'ai primit scrisoarea, deoarece Ileanuța mi-a și răspuns. Azi s'a pus lista și băiatul, mulțămesc lui Dumnezeu, a trecut clasa. Trebuie să te gândești la asta, nu la moartea copilului. Dar dacă știam că te interesează atât de mult viitorul lui, fii sigur, dragă Jorjică că nu te mai deranjem dela ocupațiile d-tale importante". Iscălit, Luța.

Intre copii

Intre copii

D-soarei Lili Stere

Lică puse praștia la ochi, iar pietricica sbură drept în hulubul depe casă.

— Scara! repede scara!

Și cât ai clipi, fu pe acoperișul bucătăriei.

Hulubul, amețit de lovitură, se desmeteci, reluându-și sborul chiar în momentul când Lică puse piciorul pe streășina casei. Uitându-se cum se depărtă, Lică zise cătră Petruță, care așteptă jos găbuirea vânatului:

„Îl prind eu... vine altădată“.

Mângâindu-se cu gândul începù să joace o bătută pe casă. Petruță exclamă cu grijă:

— Lică, să nu cazi!

Lică, apropiindu-se de hodgeag, strigă înăuntru:

— Allô! Allô! D-na Maria Busuioc? Aici Lică Mădârjan... Da-da! D-voastră ați băut vinul din pivniță...

Apoi, râzând ca și cum și-ar fi adus aminte de ceva, spuse fratelui său:

— Petruță, svârli-mi o piatră... da' știi, mai mărișoară.

Dorința îi fu împlinită la moment.

Lică, veselindu-se de efectul pe care avea să-l producă, dădù drumul pietrei pe horn.

Depe ușa bucătăriei apărù speriată, o femeie între două vârste, cu un cuțit mare în mână. Ea se îndreptă iute dincoace de streășină și uitându-se spre vârful casei, răcni furioasă:

— D'apoi bine, Cucoane Lică, ce vra să zică asta? Imi dai pietre în oala cu borș?

Dar *cuconul* Lică îndoindu-se puțin pe vine:

— D-na Maria Busuioc?

— Așă? Incă îți bați joc de mine? Ia să mă duc eu sus la boier, să văd dumnealui ce are să zică?

— Mă rog dumitale, Marie, zise Lică schimbând tonul — nu te duce, îți aduc tutun...

— Dă-te jos depe casă!

— Ține scara...

Și Lică, cu mare băgare de samă, scobori câteva trepte, cu fața spre bucătăreasă. Dar când

mai erà mult pân' la capăt, Lică zise: „Ține bine!“ și zup! sări jos, speriind pe femeie, care nu se așteptà de loc la o descindere atât de precipitată. Maria deschise gura să zică ceva, dar el scăpătându-și fără veste mâna dreaptă în spre obrazul ei, pocni ca dintr'o pușcă de soc, făcând-o să tresară încă odată.

— Aista-i dracu împelițat, zise Maria crucindu-se, iar cătră Lică:—Haide-hai! sai de multe ori așa, c'apoi îi vedeà tu...

Dar Lică întorcându-se pe loc:

— Mi-ai zis *tu*? Foarte bine...

Și el întinse praștia în spre obrazul Mariei. Servitoarea țipă apărându-se cu cuțitul, iar Lică râzând de mișcările ei desperate, schimbă brusc direcțiunea, dând drumul proiectilului în spre picioarele femeiei...

— Ȑracan-de-mine! D'apoi asta le întrece pe toate! izbucni bucătăreasa indignată peste măsură. Și punând și ea mâna pe o piatră, o svârli femeiește în spre Lică, care se prăpădià de răs.

— Cică-i fecior de boier... băătă-te!... mai zise Maria intrând în bucătărie blestemând și bodogănind.

Lică, urmat de Petruță, se îndreptă în spre capătul ogrăzii.

Inaintea lui mergeà liniștit un cârd de rățe.

În frunte, un rățoiu gras, mare aproape cât o găscă, se bălăbăniă greoiu pe labele lui scurte. Lică se aruncă ca un hultan între ele, le despărți în două, făcù un otrocol în cârdul din dreapta, apoi răsucindu-se într'un picior se abătù ca o furtună asupra celui din stânga, vrând cu tot dinadinsul să prindă rățoiul. Rățele măcăiau parcă intrase vulpea între ele. Maria apărù în prag:

— Dă pace rățelor, că te spun la Duduca! N'auzi? Lasă rățoiul!

Lică se opri, iar rățele, speriate, protestară în cor într'o strânsă solidaritate.

— Ei las' tu, că s'a sculà el Duduca! strigă femeia amenințând cu degetul.

Dar Lică lungindu-și nasul cu amândouă palmele, făcù în spre bucătăreasă: „mac-mac-mac!”

— Acù eram să-ți zic! zise servitoarea scui-pând în direcția *cuconășului*.

Lică și Petruță sunt în vacanță și se găsesc la vie, la Vlădiceni, unde D. Mădârjan vine în fiecare an, să petreacă vara o lună-două cu familia.

Casele din Vlădiceni, case mari de cărămidă făcute de Cuconu' Dumitrache, tatăl D-lui Mădârjan, sunt încunjurate cu un gard de scânduri, care închide o ogradă încăpătoare. În fund sunt

atenanșele, la mijloc locuința principală, care cu o față dă în livadă, iar la capătul din coace, niște acareturi făcute de D. Mădârjan: o șură deschisă pentru uneltele de vie și felurite ciuveie și un coșer, care șade într'o rână și care tot mai mult se lasă 'ntr'o parte mulțămită reviziilor lui Lică. Dincolo de livadă se întinde via pe coastele unui deal, la poalele căruia un huceag o desparte de proprietatea vecină.

Amândoi copiii au ajuns în fundul ogrăzii. Lică zise:

— Haidem în livadă..

Și, fără să mai aștepte răspunsul lui Petruță, Lică sări gardul.

În acest moment din spre casă vine fugind o fetiță. E Mărioara, copilul cel mai mic al D-lui Mădârjan. Are ochii mari, negri, gene lungi și plete blonde, cărlionțate, în care de multe ori Lică, ba uneori și Petruță, își încurcă mânilor. Mărioara zice cu glas plângător către fratele său:

— Petruță joacă-te cu mine.

Petruță, care voise să sară și el în livadă, se oprește și amândoi intră sub șură. Dar Mărioara, cu acelaș ton:

— Petruță, haidem în coșer.

— Iar vrei să-ți bagi grăunțe în nas? o în-

trebă fratele ei, care se cinchise într'un colț meșterind ceva la un lin.

— Nu, că mi-e frică de doctor... Apoi, gânditoare:

— Petruță, dacă ajung grăunțele în *greieri*, mor?

— Se înțelege dacă nu le scoate.

— Pe unde le scoate?

— Pe nas.

— Vrasăzică nu-mi taie capul?

Petruță se opri o clipă din treaba lui, apoi răspunse:

— Dacă ajung în fundul fundului, atunci îți despică capul.

— Și mor?

— Mori.

Petruță se ridică din ungherul lui. Văzând scăunoaea, de care eră rezemată Mărioara, se încălecă pe dânsa.

Dar Mărioara:

— Mor de tot, de tot?

— De tot, de tot.

Mărioara rămase iar pe gânduri, apoi deodată:

— Vezi, Petruță, nu vrei să te joci.

— Spune cum. In grăunțe nu mă joc.

— Hai de-a caii... mă fac eu cal.

— Dacă ești fată...

— Atunci hai de-a Elena și de-a Iorgu.

Elena și Iorgu sunt mama și tata îngerașilor.
Petruță primi.

— Bine, mată ești Elena și eu Iorgu.

Mărioara subțiindu-și glasul, începură:

— Idiotule! tâmpitule! boule!

Dar fratele său o corectă:

— Stăi! întâiu întreabă-mă ceva.

— Fă-te că vii adecă pe ușă ... zise Mărioara.

Petruță descălecă de pe scăunoe și îndepărtându-se puțin, veni cu pași hotărâți în spre soră-sa, făcând un gest ca și cum și-ar scoate pălăria.

— Iar vii dela crâșmă? întrebă Mărioara cu glasul prefăcut.

— N'am fost Eleno ... zău n'am fost ... vin dela tribunal.

— Vină să te miroso.

Petruță se apropiă de Mărioara și amândoi își lipiră nasurile unul de altul.

— Phiu! ce dracu ai băut? rachiu? rom? pii!

— Spui minciuni! Apoi, cu tonul natural:—
Acu spune-mi...

Mărioara își țivlii glasul și mai tare:

— Idiotule! tâmpitule! boule!

— Ba tu!

— Ba tu!

Și în focul discuției, Mărioara hârști! trage o palmă fratelui său. Dar Petruță sgâlțâind-o de păr:

— De ce dai cu palma? Așă face mama?

Mărioara plângând, zise: — Las', mă duc eu să te spun c'ai umblat la zahar...

Și fetița ieși de sub șură, mânioasă.

Petruță o împacă alergând după dânsa și convingând-o că a trecut peste marginile jocului. Apoi îi spuse:

— Acù să fii Maria și eu mama, vrei?

— Vreau. Incepe mată.

Petruță ridicând glasul:

— Bine, Marie, iar ai ars mâncarea? Ce are să zică cuconașul? Dobitoaco!

— Cum, cuconiță, asta-i arsă?

— Să nu te obraznicești, vaco!

— Dacă nu vă place, faceți-mi socoteala...

— Încă ești și obraznică? Na!

Și Petruță trage o palmă peste obrazul Mărioarei.

Dar Mărioara revenind la tonul ei natural:

— Nu mai vreau să fiu Maria... mai bine mama.

Apoi schimbându-și iar glasul, întinse mâinile cătră Petruță:

— Doamne, Iorgule, nu faci nici o treabă cum fac bărbații... iaca s'a stricat ușa.

- Da' ce, eu îs lăcătuș?
- Da' Buzdugan e lăcătuș?
- Treaba lui...
- Mă uit eu, frate, la Vasiliu... drege geamuri... pune soneria, așează perdelele... Eu nu știu ce fel de bărbat ești!.. Toată ziua tologit...

Și Mărioara sfârșind făcù un gest de femeie desperată. Apoi dându-i cu degetele în ochi:— Uite cum îți stă părul... Parcă ești dracu!..

Tocmai acum Lică, din livadă, sare peste gard, drept în picioare, lângă șură. Ronțăește un măr. A străbătut livada dela un capăt la altul, căutând să găsească cuibul unei ghionoi, pe care o văzuse mai zilele trecute ciocănind într'un măr bătrân. O observase bine, ascunzându-se după o căpiță de fân. Pasărea scoborise trunchiul sgrunțuros mergând îndărăt, cu capul în sus, cercând într'una locul. Și loviturile se auziau răsunând lămurit, una câte una. Apoi, când n'a mai sunat a plin, s'a oprit și repede a început să ciocănească pieziș, la dreapta, apoi la stânga, pe urmă iar la dreapta; iar bucățelele de lemn săriau ca așchiile sub dalta lui Moș Costache Roată. După ce a sburdat ciocănitorea — îl simțise — Lică s'a dus să vadă urma: în gaura rămasă a băgat cu ușu-

rință degetul. E! s'o prindă el! Ar apuca-o bine de cioc — nu s'ar teme — și ar închide-o în cușcă. Pe urmă ar ciopli și el copacii să-i găsească viermișori. Are cuibul în scorbura unui păr găunos — așa i-a spus Gherasim. Dar măcar că a umblat toată livada și și-a sdrelit mâna prin scorburi... degeaba!

Lică aruncă ciocanul mărului într'un curcan hărțăgos, care, roș de mânie, îi răspunde la această insultă bolborosind câteva ocări într'un limbaj elocvent. Iar când Lică se stropși la dânsul alungându-l, pasărea ofensată îi ripostă cu un energetic „haide-hai!“.

Ajungând lângă frații lui, Lică zise:

— Mai bine să ne jucăm de-a școala. Voi sunteți băieții și eu Domnu Melinte. Stați, să-mi aduc o vargă...

Și după ce atributul principal al D-lui Melinte fu găsit, Lică se așeză pe proțapul unui car, strigând cu glas impunător:

— Să n'aud nici un sgomot, bestiilor!

Amândoi copiii stau nemișcați pe scăunoae, cu ochii la profesor.

— Să vie la lecție Petruță Mădârjan.

Petruță se dă jos dela locul lui și foarte serios vine înaintea lui Lică.

— Ia cetește despre copilul neascultător!

Petruță ridică palmele înaintea ochilor și rostește iute cuvinte neînțelese, din mijlocul cărora se deslușesc vorbele „acest copil neascultător“.

— Foarte rău. Zero tăiat. Să te croesc acù?

Și profesorul numai cu greutate se stăpâni să nu-și puie deabinelea amenințarea în practică.

— Vă rog, D-le, nu mă croiți!

— Treci la loc, măgarule! Să spui lui tată-to să vie la școală. Să iasă D-ra Mărioara Mădârjan...

Mărioara sări de pe scăunoe și, prezentându-se înaintea profesorului, își încrucișează brațele.

— Ia spune-mi cât fac două și cu trei?

— Nouă, răspunde Mărioara.

— Foarte bine. Numără dela unu până la zece.

Mărioara începù:

— Unu, doi, cinci, nouă, trei, luni, marți...

— Nu știi nimic. Treci la genunchi!

— Să mă pun chiar în genunchi, Lică?

— Nu... du-te mai încolo și fă-te că plângi.

Mărioara își duse pumnii strânși la ochi, făcând î... î... î...

— Ce sgomot, mă rog, e acolo? întrebă pro-

fesorul cu glasul tremurând de enervare și sculându-se amenințător depe proțap. Apoi, foarte mânios:

— După ce că nu înveți nimica, te mai și sclifosești? Intinde palma!

— Lică, să nu tragi tare.

— Nu te teme... întinde-o bine.

Dar în momentul când profesorul erà să-i aplice corecțiunea meritată, Mărioara strigă: „Lică, cânele care a mâncat brânza!“.

În adevăr, în ogradă a intrat un câne străin, tărcat, cu coada păroasă.

Lică, făcând un semn misterios, se strecură pe lângă gard în bucătărie, de unde se întoarce cu o despicătură de lemn. Ascunzând-o la spate se apropie în vârful degetelor de musafirul nepoftit, având pe figură expresia unei încordări superlative. Când fu la câțiva pași, svârli lemnul cu putere. Cânele, care nu se așteptă de loc la astfel de primire, scoase o scheunătură ascuțită și o luă la fugă.

— Inchide porțița, Petruță, închide-o, măi dobitocule!

Mărioara și Petruță, cu brațele ridicate, aținură calea fugarului, și cu sberete, îl întoarseră înapoi. El se lovi de gard, voind să iasă printr'însul, mișcare nenorocită, care făcù din

trupul său o țintă ușor de atins de mâna voinică a lui Lică. Chelălăind dureros o apucă iepurește, trecând ca o nălucă pe dinaintea casei, și, fără voie, străbătù șura, nimerind sub coșer. Cu coada strânsă, cu capul în jos, răsufală din greu; picioarele îi tremurau. N'apucă să se odihnească puțin și se întoarse cu spaimă: dușmanii erau aproape...

— Iacătă-l, Lică, iacătă-l! strigă Petruță, uitându-se sub coșer.

Cănele mârâi, arătându-și colții, și ca o săgeată țâșni din ascunzătoarea lui. Lică luase poziție: lemnul lovì scurt și'n plin. Mărioara bătù din palme...

Cănele, cu limba scoasă, o luă în goană desnădăjduită de-alungul ogrăzii. Lică aleargă întărâtat; după dansul vine Petruță gâfâind, iar cât colo Mărioara, ai cărei cărlionți îi bat ceafa în măsură. În drum Lică sare într'o băltoagă, care-l împoașcă din cap până în picioare, dar parcă nu s'ar fi întâmplat nimica. Cănele ajunge la portița, cearcă s'o deschidă cu botul, apoi cu laba, ridicîndu-se în urmă ca un om în două picioare; dar portița e închisă bine cu zăvorul. O singură scăpare este: aproape de gard, animalul se aruncă cu elanul desperărei pe deasupra și cățărându-se, isbutește ca să-l sară.

— A scăpat! Ah, ce păcat! zise Lică exprimându-și părerea de rău, începând cu un gest și sfârșind printr-o formulă, consacrată de Neculai rândașul.

— L-ai lovit bine? întrebă Petruța.

— Ho-ho! făcù Lică, cu multă satisfacție.

— Să deschid porțița... poate mai vine, zise Mărioara.

— Trebuiă să luați și voi câte un lemn, îi admonestă Lică, gândindu-se că animalul ar mai fi avut loc de primit și alte lovituri, afară de ale sale.

Și Lică, mergând prin ogradă, stârniă cu vârful ciubotei toate pietrele, nu numai din drumul său ci și pe delături, simțind oarecare plăcere când pocniau în gardul ogrăzii, ori în scândurile ceardacului. Apoi, venindu-i o idee:

— Mi se pare că tata scrie. Mă duc să văd dacă nu și-a pus ochelarii.

Odaia D-lui Mădârjan este în fund, cu fe-reastra în spre livadă. Pe o masă, lângă geam, se văd condici și isvoade, în care se găesc socotelile viei. Lică sare ceardacul care încunjură casa de jur-împrejur, făcând semn fraților săi să rămână jos. Apoi, cu mare precauție, porni ștergând perețele cu haina și ținându-și răsuflarea. Când fu la doi pași de

fereastră, se făcù mititel și tupiluș ajunse sub geam. Aici, ridică capul încetișor. D. Mădârjan scria într'o condică. Pe nas avea ochelari. Lică se lăsă binișor pe vine și fără să fie simțit, în vârful degetelor, ajunse la capătul ceardacului. Petruță și Mărioara așteptau cu nerăbdare:

— Ii cu ochelarii — le spuse el.

Mărioara, la această veste, sări de câteva ori în sus, neputându-și stăpâni bucuria. Petruță zise:

— Să mergem până nu și-i scoate.

— Descălțați-vă! le comandă Lică.

Cei doi copii își scoaseră ciubotele și colțunii, apoi Lică îi ridică pe rând peste parmaclăcul ceardacului. Odată în ceardac, porniră pe lângă părete în spre geamul deschis. Mărioara își ținea gura cu amândouă mâinile, strâmbându-și și ea piciorușele, după cum vedeă pe frații săi. Ei se opriră o clipă pentru a-și veni în fire, apoi, la un semn a lui Lică, porniră mai departe. Când fură pe aproape, Lică, ridică un deget în sus: toți se lungiră pe brânci. Au-ziau scârțâitul condeiului și sgomotul pe care-l făcea tatăl lor, când muiă în călimară. Și deodată, cu țipete de triumf, ca Tătarii, răsăriră tustrei la fereastră râzând cu hohote. Mărioara bătea în palme sărind în vârful degetelor. Toți strigau:

„Ochelarii! Ochelarii!“

D. Mădârjan, care tresărise la această apariție neașteptată, își scoase repede instrumentul comic de pe nas și răcnî furios: „Iar ați venit, diavolilor?“

Diavolii fugiră mult mai iute de cum veniseră, iar D. Mădârjan răsând și el de nebunia lor, închise condica și ieși în ceardac.

Puneă ochelari pentru întâia oară.

Moștenirea lui Docan

Moștenirea lui Docan

— Un vis —

Prietenul nostru Ionică Galin deschise ușa cu graba unui om care aduce o știre senzațională și fără altă introducere ne anunță:

„Docan moștenește jumătate de milion. Azi s'a deschis testamentul“.

Noi primirăm vestea cu exclamații de uimire și cu accente de simpatie: Docan ne eră prieten. Și convorbirea, întreruptă prin intrarea neașteptată a lui Galin, se încinse cu înflăcărare în jurul sumei și al moștenitorului. Casian, entuziasmat de noua situație a lui Docan, ne făcù cunoscut chipul cum și-ar alcătui el vieța, dacă norocul i-ar pune la dispoziție milioanele vreunui unchiu necunoscut. Iar în planurile lui se vedeă o dorință egoistă și brutală a vieții,

pe care el pentru mai mare fericire, o așeză în cadrul unei depărtate regiuni apusene, deși proiectă s'o trăiască într'o perfectă contemplație orientală...

Ștefan Trantomir zise:

„Eu aș face un falanster de amici la Mănăstirea Neamțului.

— Iată un lucru la care desigur nu se gândeste Docan, am răspuns eu.

— Docan este om practic, adăugă altul.

După ce făcurăm câteva glume în legătură cu subiectul, chestiunea fû privită din alt punct de vedere.

— Acum Filipache va consimți să-i fie socru.

— Ba cred că va umbla el după dânsul...

— Care vrasăzică Docan intră în nobleță...

— În doi-trei ani ai să-l vezi deputat.

— Te pomenești că ne stropește cu glod...

— Mai știi?

— E în stare...

Convorbirea, colorată de puțină invidie și stimulată prin absența fericitului moștenitor, a continuat toată sara având de obiect viitoarea transformare a lui Docan.

Când am ajuns acasă — mai eră până la miezul nopții — m'am dus în odaia mea de culcare. Aici, pecând îmi puneam scufia de noapte, pe

care o chelie prematură m'a silit s'o port dintr' o tinereță relativ fragedă, am exclamat: „Halal de Docan!“

După ce m'am culcat, o ușoară oboseală m'a făcut să stau un moment în nemișcare, fără să mă gândesc la ceva, apoi puțin câte puțin revăzui întreaga scenă dela Trantomir. Iar felul cum îl judecasem noi pe Docan mă făcù să surâd. Și pecând chipurile prietenilor mei îmi defilau în contururi din ce în ce mai șterse, ceasornicul dela Sfântul Spiridon, cu glasul lui puternic de bas, mă vesti de douăsprezece ori că noaptea e înaintată. Pe urmă... nu știu cât a trecut... poate câteva minute, poate o oră încheiată... un sgomot neobișnuit în odaia de alături făcù să-mi fie frică. Când am deschis ușa, cu oarecare precauțiune, în fața mea erà Ionică Galin. De gâtul lui erà atârnată o geantă enormă, galbenă, în felul cum poartă factorii noștri poștali. Galin îmi zise:

„Ți-am adus testamentul“.

M'am uitat într'însul. Moștenisem o avere colosală. Erà vorba de sute de milioane, mai mult chiar, o avere formidabilă, care mă făcea dintr' odată egal cu miliardarii americani.

Mi-am frecat mânilor de bucurie și am gândit: „Acuma voi putea sbură“ și imediat arun-

cându-mă în sus, am început să plutesc ușor, cu acelaș sentiment de siguranță ca și cum aș fi străbătut drumul pe jos. M'am coborît în mijlocul unui oraș necunoscut. O mulțime imensă mă încunjură din toate părțile vânturând în aer pălăriile. Din mulțime se desprinsc Docan. El mă fixă din cap pân' la picioare și luându-mă de mână mă învârti de jur împrejur oprindu-și privirile asupra botinelor mele, care se distingeau prin oarecare vechime. Nu eră însă acea vechime respectabilă, care face din astfel de lucruri obiecte de admirație...

Mă întrebă:

„Ce botine ai, Domnule general?”

Ridicai un picior în sus, pentru ca să le poată judecă mai bine. De astădată mirarea lui fu enormă:

— Din ce-s făcute?

— Din piele de crocodil...

— Câți crocodili ai acum?

— S'au mai ouat trei...

— Și cât te costă ciubota?

— Opt mii de lei.

La această vorbă toți deschiseră ochii mari și căzură în extaz înaintea încălțămintelor mele. Dar Docan, care părea șeful acestei mulțimi, comandă ca la armată:

„Omagiu ciubotelor!”

Atunci toată mulțimea începù să sară și să țopăe în jurul meu aruncând picioarele într'un chip fantastic, care nici azi nu mi-a ieșit din minte. Eră un danț macabru, al cărui tact îl potrivea Docan cu mâna, care se lungia în măsura bătăii. Apoi el întrerupse „omagiul” printr'un gest amenințător și întorcându-se spre mine, mă întrebă:

— Ce-ai mâncat azi?

Aici, țin minte, voii să-i fac o nomenclatură detaliată, să-i înșir o listă de lucruri comestibile scumpe, dar imaginația nu mă servi de loc asupra acestei materii. De aceea îmbrăcai intenția mea într'o formulă generală:

— Tot ce-a fost mai bun.

— Și ce-ai băut?

— Șampanie.

— Marca?

— La trei stele albastre . . .

Ah! Dumnezeu! „La trei stele albastre” este într'adevăr firma unei prăvălii din strada Sfintei Vineri, de unde soția mea cumpără—de multeori pe credit—ață, bumbi și alte mărunțișuri pentru miclele ei cârpituri și reparații domestice. . .

Apoi, afectând o oboseală, am căscat sgomotos, zicând cătră Docan:

„Sunt plictisit. Acuma trebuie să sbor“.

I-am întins un deget, iar el apucându-mi-l cu putere, mă salută până la pământ, ^{și} îndoindu-se mereu într'un chip cabalistic, așa că mișcările lui curioase păreau mai degrabă o bătaie de joc. L-am părăsit pe Docan care-și urmă mai departe închinăciunile lui bizare. Le vedeam foarte bine, cutoatecă nu mă uitam într'acolo. În mână aveam un baston c'o măciucă de aur, mare cât un cap de copil. Și punându-mi bățul după gât, am pornit pe o stradă lungă și dreaptă, al cărui capăt ajungea la Copou. Trebuie numaidecât să mă duc acolo. Înaintam însă foarte cu greu, căci mergeam cu totul anapoda. Uneori scoțând înainte un pân-tece enorm, introduceam degetele mari dela mâni în subsuorile jiletcii, așa cum văzusem într'o ilustrație chipul unui bancher, mulțămît de afacerile sale. Ori alcătuiam cu bastonul — cel cu măciuca de aur — cele mai extravagante combinații, care îmi amintesc azi figurile pe care fachirii din India le fac cu membrele lor superioare și inferioare. Iar picioarele le purtam într'o stranie cadență, ca și cum ar fi fost afectate de o profundă maladie...

Deodată îmi eși înainte Filipache. El făcù trei salturi mortale, unul după altul, iar eu privind-l, fără mirare, am gândit: „e bun de ambasador“. Apoi el svârlì cu putere dintr'un picior îndărăt, zicându-mi:

„Îți aduc mandatul de deputat“.

Și zicând așa, Filipache făcù iarăș trei tumbe, după care se lovì cu mâna peste frunte:

— Apropo... Nu te tragi din Pătrașcu Vodă?

— Cum nu? Dar sunt rudă și cu Ștefan cel Mare...

De prisos să mai adaug că afirmația mea este o neexactitate istorică.

Pe când vorbiam Filipache se transformase. Erà tot el, dar cu chipul fostului meu profesor de matematici. Atunci mi-adusei aminte cu groază că e sfârșitul anului și ultima zi de clas, că sunt fără notă și neascultat, și mă gândii cu foarte multă luciditate: „să plec repede până nu bagă de samă“. Când am voit să mă furișez, Filipache, sub noua lui înfățișare, voi să mă întrebe ceva, dar eu m'am speriat așa de strașnic, încât... am deschis ochii, plin de spaimă și asudat...

*

Deși treaz, eram foarte neliniștit, fiind buimac. Am căutat să mă dumeresc. Figura fos-

tului meu profesor îmi stătea zâmbitoare înainte cu tăria unei halucinații. Am închis ochii. Mi-am dat însă sama imediat că au trecut aproape douăzeci de ani de când matematicile au ieșit din cercul preocupărilor mele și o mare ușurare îmi înlocui groaza din suflet. Pe urmă îmi amintii de milioane și un moment am fost încurcat; însă, după o chibzuință, puțină dar concentrată, am descoperit că moștenirea îl privia pe Docan și nu pe mine. Nu mai gândii nimic. Un sentiment dureros, urmat de-o vagă părere de rău după ceva nehotărît, mă învăluî într'o ușoară amărăciune. Am întors perna, care eră umedă de sudoare, mi-am strâns halatul la piept și am articulat încet: „De n'aș mai visà urât!“ Prin geamul din față o stea strălucia cu sclipiri colorate. Apoi încetul cu încetul gândurile mi se răriră, conștiința îmi slăbi, cercuri mari, concentrice, începură să se învâртеască tot mai iute înaintea ochilor mei închiși, și în curând... mă văzui la Mănăstirea Neamțului.

*

Arhondaricul din față eră scaldat într'o lumină orbitoare, iar lampa *Washington*, ale cărei capriții fantastice întrețin vara veselia copiilor, ardea acuma constant și uniform cu

intensitatea farului dela Tuzla. Din ceardacul arhondaricului Filipache îmi făcea cu mâna semne desnădăjduite. Eu stăteam în casa mea, care se mutase în chilia părintelui Pahomie, peste drum de aghesmătarul mănăstiresc. Femei și bărbați necunoscuți mă zoriau necontentit: „Uită-te la Filipache... Uită-te la Filipache“! Am răspuns cu gesturi desperate:

„N'am falansterul!“

O spaimă mare se zugrăvi pe fețele celor dimprejurul meu, când auziră ce-mi lipsește. Eu repetam într'una:

„Vă spun că n'am falansterul“.

Din ceardacul arhondaricului Filipache mă chemă mereu. Am voit să-i strig:

„Trebuie să-mi vie îndată din Pașcani. Am vorbit cu Vaserman“... dar cineva îmi spuse:

„Ia-ți mai bine halatul“.

Idea mi se părù minunată. Mi-am șters sudoarea, care, din cauza falansterului, îmi curgea în șiroaie și m'am îmbrăcat cu halatul. Pe cap aveam scufia, iar în mână bastonul — cel cu măciuca de aur — și cu picioarele goale am pornit spre Filipache, care-mi făcea semne tot mai neliniștite. Mă gândiam: „De n'ar băgă de samă că sunt desculț“ și o mare greutate mă apăsă din pricina asta.

Când am plecat am strigat celor rămași:

„Luați sama de milioane!“

Am suit scările arhondaricului căutând să-mi ascund cât mai bine picioarele. Filipache mă desbracă de halat, Domnișoara îmi luă scufia iar D-na Filipache adăugă: „Vă stă foarte bine în alb“.

Mă gândiam mereu: „De n'ar observă că sunt desculț“.

Sala cea mare a arhondaricului eră plină de oameni necunoscuți. Am făcut ocolul odăii întinzând câte un deget și simțindu-mă obligat să adresez fiecăruia cuvântul. Nu știam însă ce să le spun și eram într'o încurcătură penibilă.

Am ajuns lângă D-șoara Filipache.

Imi închipuii că nu mă vede nimeni, deși toată lumea eră de față, și apucaii pe fată cu două degete de bărbie. În dosul meu răsună glasul lui Filipache: „Îți mulțămesc! îți mulțămesc! îți mulțămesc!“ Mă cuprinse o mare frică: „Să sbor iute, cât mai este vreme“ și pe când mă pregăteam să mă arunc pe deasupra mănăstirii, Filipache se dădu de trei ori peste cap.

Auziam printre invitați:

— A strâns-o de bărbie.

— Ferice de dânsa!

— A apucat-o de gușă.

De data asta mă adresai direct lui Filipache :
„Imi place copila... trebuie să fie și deșteaptă...”

Și pentru a mă convinge de adevăr, o bătui ușor cu palma peste obraz. O nouă rumoare străbătui asistența:

— A bătut-o peste obraz.

— A desmierdat-o.

— O ia de nevastă.

În vremea asta, eu mă plimbam prin salon cu aerul unei persoane simandicoase, asvârlind picioarele înainte ca și cum aș fi fost lovit de ataxie locomotrice...

În colțul odăii, la o strană enormă, stătia arhimandritul Evghenie și însemnă cu o pană de găscă într'un ceaslov uriaș toate gesturile și mișcărilor mele. Știam că arhimandritul Evghenie este ziarist din București. El închise bucoavna și apucând grațios cu două degete antereul de o parte și de alta, făcui o reverență la dreapta, apoi una la stânga, zicându-mi: „Anicuța e aici”.

Când am auzit de Anicuța, mi-am adus aminte că sunt în costum puțin elegant și am cerut să-mi aducă halatul. Dar D-na Filipache mă asigură:

„Vă stă foarte bine în alb”.

Aici, spectacolul se schimbă, iar arhonda-

ricul dispărù ca prin farmec. Nu mai eram la mănăstire ci la otel Buch. In fața otelului o pădure de plopì uriași aruncă străluciri de argint. O masă mare erà întinsă la care se înghesuiă o adunare confuză. In fruntea mesei eram așezat eu, dominând mulțimea dintr'un fotoliu înalt. Nimeni nu vorbiă, așteptând să dau eu semnalul. Am început cu un ton sentențios:

„Pentru ca friptura să fie bună, trebuie bine friptă“.

Imediat discuția s'a încins asupra acestui subiect.

— A-ți spus un mare adevăr— declară un om necunoscut, făcându-mi un compliment adânc.

— Un adevăr etern, mă asigură Docan ridicând cu entuziasm o mână în sus.

— Foarte bine!.. bravo!.. îmi bătù din palme arhimandritul.

— Apoi dumnealui se pricepe la orice, zise și Anicuța făcându-mi ochi dulci.

Și multă vreme discuția s'a învârtit în jurul acestei ineptii.

Arhimandritul se ridică în picioare. Dacă aș trăi vieța lui Matusalem și încă n'aș uită figură călugărului din acest moment. Intr'o mână el țineà un pahar, mare cât o vadră moldovenească, iar cu cealaltă agită amenințător un

satâr de căsăpie. El făcea gesturi largi cu satârul clătinând vehement din cap și ridicând brațele spre tavan. Dar lucru curios! El nu scoțea nici o vorbă, măcar că deschidea și închidea gura cu mișcări tot mai hotărâte, clempănind sinistru din măsele. Iar barba lui albă și stufoasă vibră foarte elocvent. Părea mai de grabă un vampir, ce dorește să înghită pe convivi, decât un comesean care ține o cuvântare...

M'am ridicat și eu cu gândul că „trebuie să-mi arăt recunoștința“. Ce-am spus, uite, țin minte cuvânt de cuvânt:

„Domnilor!“—comesenii rămaseră toți cu mișcările neisprăvite, așa cum îi găsi începutul cuvântării mele — „așezați-vă pe două rânduri lângă perețele din fund, dar vă rog luați tare bine sama să nu vă înecați în Nemțișor. Eu voi arunca portofelul meu și cine-l va prinde, al lui să fie“.

Propunerea fu primită cu delir. Arhimandritul își aruncă comănacul în tavan, iar camilauca în cădere se prefăcù în coada unui păun. Toată lumea se rândui lângă perețele hotărît, fără nici o primejdie din partea Nemțișorului, care nu se vedeă nicăiri. Fiecare căută să iasă în rândul dintăiu. Filipache—care apărù și el—

se fixă la locul cel mai bun, după socotința lui, împiedecând cu mâinile pe cei care voiau să-i treacă înainte.

— Sunteți gata? am întrebat eu.

— Gata! răspunseră cu toții.

— Atunci nu mai mișcă nimeni.

Toți se făcură ca de piatră.

Scosei cu mișcări domoale un portofel — vai, deșert! — și mă suii apoi cu picioarele pe masă, pentru ca să execut mișcarea mai bine.

— Uitați-vă la mine!

O mie de priviri se ațintiră asupra portofelului.

— E plin, adăugai eu bătându-l cu mâna

O mică rumoare străbătù prin cele două rânduri.

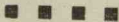
— Când voi zice „trei“. Luați sama!.. Acuma!.. Una... două... trei!

Sfinte Dumnezeule! Am crezut că vor să se omoare. A fost o încăierare atât de grozavă, un sgomot așa de infernal, încât... mă deșeptai cu totul aiurit. Afară eră ziuă.

*

M'am gândit de mulțori la acest straniu vis, pe care îl văd și azi cu așa preciziune, încât parcă l-am trăit aievea. El ar îndreptăți teoria că visele sunt de natură patologică. Dacă e

adevărat însă că elementele acestor curioase manifestări sunt rupte din fondul nostru sufletec, atunci eu am descoperit în natura mea intimă lucruri foarte urâte, care probabil nu așteaptă decât momentul oportun, pentru a ieși la iveală. Poate că el a fost o revelație pentru a mă desgusta radical de dorința de a-mi schimba condiția vieții. Căci, cu prețul de a deveni o ființă atât de abjectă, aș refuză nu numai milionul lui Docan, dar chiar și miliardele lui Rotschild...

Tribulațiile unui aviator

Tribulațiile unui aviator

Dintr'o țară îndepărtată am primit o scrisoare. Un cunoscut, cu care m'am întâlnit pentru întâia oară, sunt acum câțiva ani, la apele dela Carlsbad, îmi povestește istoria unui navigator aerian care a sfidat înălțimile cerului, dar care cu mai mult curaj încă a înfruntat nedreptățile oamenilor. Și noi avem aviatori. Cât de mândru m'am simțit că în țara noastră nu se petrec astfel de lucruri! Fiindcă aviația e acum la ordinea zilei, am socotit nemerit să public scrisoarea. Numele țării nu-l spun, din simpatie pentru amicul meu.

*

Cred că și gazetele dela voi au publicat triumful aviatorului nostru. Când scriu aceste rânduri, el s'a ridicat la 200 m. străbătând 30 km. în 15 minute.

Cum a ajuns la această înălțime ?

Prin luna Octomvrie a anului trecut ne găsim câțiva prieteni la un otel în capitala regatului. Venise poetul nostru de peste munți, și noi eram veseli: venirea lui ne produce totdeauna mare plăcere. El ne spuse că a adus cu dânsul un prieten, care a inventat o mașină de sburat. Ne-a povestit că e fecior de țaran de prin părțile locului, că e inginer dela școala politehnică din München, că e un spirit inventiv și are mai multe invenții, că altceva nu știe nimic, că a stat într'o fabrică de automobile, unde a perfecționat un motor, cu care a câștigat premiul I la „cursa prințului Henric“, că a făcut mai multe aeroplane, dintre care cel dintâiu se păstrează și astăzi la universitatea din München, iar noaptea nu visează decât roate, șuruburi și mutelci. În urmă, poetul ne-a propus să mergem la dânsul. Ne-am suit la rândul al treilea al otelului. Când am intrat în odaie, un băietan stătea gânditor la geam. Se vedeă bine la ce se gândiă. El ne-a strâns mâna lipindu-și picioarele unul de altul și plecându-se adânc la fiecare din noi. Pe dulap, într'o pânză liliachie se ascundeă un obiect colțuros, iar pe pat, o pânză neagră acoperiă o formă identică, de dimensiuni mai mici. Tânărul a des-

vălit modelul mai mic. O jucărie minunată se înfățișă privirilor noastre. Ne-am uitat în tăcere la roțile și roticelele făcute meșteșugit cu briceagul, la pânza trandafirie care acoperiă două aripi, la ațele galbene ce se îmbinau ca funiile unei corăbii, la helicele de carton ce străluciau ca argintul. Vedeam pentru întâia oară un aeroplan și, cutoatecă în miniatură, eram încântați. Iar când unul dintre noi l-a întrebat dacă aparatul sboară, tânărul a răspuns indignat: „Se 'nțelege că sboară“. Și ca dovadă, în sala otelului el a dat drumul mașinii. Dar lipsa de spațiu i-a împiedecat sborul, și aparatul s'a lovit cu putere, oprindu-se în părete. Am hotărit atunci ca cel mai cu trecere dintre noi să aducă la cunoștința guvernului invenția tânărului, căci poetul venise de peste munți anume pentru asta.

Adouazi, afară din oraș, am făcut experiență. Aparatul a sburat în toate direcțiile și, deoarece eră un spectacol curios, un lucrător a apărut și el să privească, apoi a venit altul, pe urmă a alergat un copil, două femei au ieșit din casele învecinate și toți s'au oprit la anumită distanță, uitându-se cu atenție și cu oarecare respect.

Când ne-am întors, am aflat că prietenul

nostru se adresase unui consilier al tronului „care mai văzuse încercări de acestea“ și lucrul nu-i făcuse impresie. Atunci unul dintre noi a spus: „Să găsim un om detreabă și serios“ și fiecare am căzut pe gânduri, căutându-l. La câțiva ne veni deodată același nume: să ne adresăm ministrului instrucțiunii. Și un deputat, care era cu noi, își luă însărcinarea să-i aducă lucrul la cunoștință. A vorbi în Octombrie, anul trecut, de baloane cu cârmă, de aeroplan, mai ales indigene, era ceva cam riscat: prietenul nostru își dădea samă, când se îndreptă spre casa ministrului. Cu liniștea care nu-l părăsește niciodată, cu severitatea lui blândă în figură, acest om bun a ascultat cu luare aminte, fără silă, fără afectare. A consultat un carnet, a însemnat ceva în el, apoi a designat o oră și o zi, când va veni să vadă aeroplanul. În parcul expoziției eram cu toții în ziua fixată, iar tânărul de peste munți adusesese amândouă modelele. Dar ceasul hotărît sosise, ministrul nu se arătă și lucrul părea nenatural. Însfârșit a venit. Ne-a rugat să-l iertăm de întârziere, deoarece a fost reținut la Sinod „unde a avut loc o ședință cam furtunoasă“. Apoi ministrul a întrebat pe tânărul de peste munți, în ce se deosebește aparatul lui de al

celorlalți inventatori? Iar tânărul a răspuns cu viincios că în principiu nu-i diferit, fiind monoplan, dar în construcție e mai simplu și'n greutate mult mai ușor. Va putea deci lua mai multă benzină și prin urmare va sta mai multă vreme în aer; apoi are două elice și cârma înainte, iar locul pilotului e dedesubtul axei centrale, în legătură strânsă cu centrul de greutate, care dă aparatului o stabilitate perfectă. Fiindcă Blériot trecuse pe atunci cu monoplanul său Canalul La Manche, tânărul de peste munți încheie că el va trece cu mașina sa Marea Mediterană. Apoi aparatul a sburat la dreapta, la stânga, a lunecat înainte ca o săgeată, s'a învârtit de jur împrejur. Și ca să facă o ultimă dovadă, inginerul a întors aeroplanul cu fața spre pământ, i-a atârnat ceasul lui de buzunar, și l-a aruncat în aer; iar aparatul s'a întors în mers în poziția lui naturală, cu toată greutatea balastului, și, maestos, a căzut lin spre pământ. Atunci ministrul a declarat: „Pentru mine e probant“.

Când am venit în oraș, vânzătorii de ziare strigau: „Afurisenia ministrului instrucțiunii!“ Așa eră. Dela sinod, unde avusese loc o faimoasă ședință, ministrul venise direct să vadă aeroplanul, măcar că ieșise de-acolo „afurisit“.

Nu ne-am înșelat când îl alesesem: ne dovedise încă odată că-i om detreabă și serios.

Peste puțin timp ne-am adunat din nou, tot în acelaș loc. Eră de față acum ministrul de rășboiu cu secretarul său general, apoi alți doi miniștri, câțiva generali, primarul capitalei și doi specialiști. Ca să aduni la un loc atâția oameni mari, nu eră lucru ușor, dar aeroplanul câștigase admiratori zeloși. Impresia a fost puternică și de astădată. Miiistrul de rășboiu hotărî ca aparatul să se construiască în arsenalul armatei, gășind și formula: „comandă deschisă pentru experiențe“. Miiistrul lucrărilor publice asigură inventatorului un salariu la departamentul său. Au mai urmat și alte ședințe, înaintea altor fețe ilustre, și încurând se știu în oraș, că de dincolo de munți a venit un tânăr inginer cu o mașină inventată de dânsul, care sboară frumos în toate direcțiile. Dar intrarea în arsenal întârziă, iar ministrul de rășboiu, *interim* numai la acest departament, trebui să facă loc pe acea vreme unui titular, așa că n'a trecut mult și aeroplanul a fost uitat. Și pecând inginerul nostru nu-și găsiă astâmpăr, căci zilele treceau goale una după alta, într'o sară, când el și poetul, ce-i servise de mentor, stăteau întinși pe paturile din otel, un aghiotant al

prințului moștenitor îi pofti la o audiență. Noaptea inginerul, după obiceiul lui, a visat o roată, de astădată mai mare, iar dimineața poetul i-a rechiziționat un rând de haine negre, și amândoi au pornit la Palat. S'a întâmplat ca aici să fie și primul-ministru, care înainte de a lua o hotărîre definitivă, a delegat pe directorul general al căilor ferate să vadă mașina. Ne-am adunat din nou în parcul cunoscut—unde fiecare din noi începuse să aibă amintiri. Totul atârnă acum de un cuvânt. Dacă cumva și directorul „mai văzuse de acestea“? Dar nu!... a dovedit că-i om de ispravă. Nu l-a privit pe tânărul inginer cu'n ochiu indiferent, nici n'a văzut în el inventator de duzină, ci s'a uitat la aparat cu interes, și a spus cu convingere celor de față: „Va sburâ cu siguranță. Dacă aș avea bani, i-aș da eu imediat“. În urma acestui raport, primul-ministru a făcut o scrisoare colegului său dela războiu, spunând că aeroplanul să se construiască în arsenal sub direcția inventatorului și cât mai urgent. Iar ministerul de războiu a acordat inginerului un credit de 2000 de lei pentru construcția mașinii. Insfârșit lucrurile se limpeziseră!...

Inginerul s'a prezentat la arsenal, însoțit de un deputat, trecut și el în adresa ministerului

de războiu. I-a primit un înalt funcționar, care a cetit hârtia, s'a uitat la amândoi, apoi a zis: „Aici nu-i fabrică de aeroplane“.

— E ordinul ministrului — a spus deputatul.

— D-ta ai mai făcut aeroplane?—a întrebat funcționarul înalt pe deputat.

— Nu... n'am făcut.

— Atunci să nu vorbești!...

În urmă înaltul funcționar s'a adresat inginerului:

— Poate d-ta nu știi ce-i un aeroplan?

— Știu, a răspuns inginerul, fără convingere, căci el totdeauna e timid, când vorbește cu „un domn mare“.

Dar funcționarul înalt i-a explicat ce e un aeroplan, i-a spus că zboară cu motor, că-i trebuie pânză, că la arsenal nu-i fabrică de pânză...

Cei doi s'au sculat să plece.

Atunci înaltul funcționar s'a uitat din nou pe adresa superiorului și i-a reținut. A admis ca aeroplanul să se facă în arsenal, dar l-a asigurat pe inginer că nu va reuși. Pentru ce? Pentru că și el — funcționarul înalt — a făcut o invenție, care a reușit foarte bine pe hârtie, dar când s'o vâre în tun, nu s'a potrivit de loc. Prin urmare aeroplanul nu va sbură...

Inventatorul își luase o înfățișare tristă...

— Și ce motor vrei să întrebuințezi?—a întrebat înaltul funcționar.

Inginerul a spus numele fabricii...

— Nu-i bun. Să ei mai bine motorul... cutare...

Și funcționarul i-a recomandat altă fabrică.

— Câți cilindri are? — a întrebat repede inginerul.

— Cilindri?... Asta nu știu... dar e foarte bun.

Adouazi inventatorul a intrat în arsenal. S'a comandat materialul și s'a început executarea. Trebuie motorul. Inginerul s'a adresat ministerului de războiu, ca pentru un lucru delăsine înțeles. S'a însărcinat atunci un înalt demnitar din minister să cerceteze.

— Ce mai vrei Domnule? — a întrebat demnitarul înalt.

— Vreau să comandați motorul...

— Ce motor?

— Pentru aeroplan.

— Cum, îți trebuie și motor?

Inginerul n'a răspuns, dar, timid cum e, s'a simțit vinovat.

— Când ai fost primit în arsenal—a continuat înaltul demnitar — ai spus că motorul te privește pe d-ta...

— N'am spus niciodată, Domnule general...

— Ai spus, Domnule! Să nu vorbești...

— Eu n'am parale!...

— D-ta vrei să ne înșeli — a strigat demnitarul înalt, și fără să mai spuie ceva, a intrat furios în minister...

Aici s'a căutat scrisoarea primului ministru, dar în ea nu se vorbea nimic de motor, ci numai de aeroplan, și inginerul a fost refuzat scurt.

Noi intervenții, noi alergări. Înțelesese primul ministru și motor, ori numai aeroplan? Aceasta era chestiunea. Primul ministru înțelesese însă aparatul complet, și atunci ministerul de războiu a admis motorul. Dar o piedică înlăturată, alta îi luă imediat locul. Motorul trebuia cumpărat în Franța, și pentru asta era nevoie ca inginerul să plece la Paris, pentru a-l încerca la fața locului și pentru a-l proba, întâiu, fiind vorba de banii ministerului, și al doilea, de viața aviatorului. Și inginerul s'a adresat iarăși departamentului războiului. De astădată i s'a opus un *non possumus* categoric. Drumul la Paris nu era prevăzut nici în scrisoarea primului ministru, nici în instrucțiunile lui ulterioare. Și pentru că inventatorul acesta avea fel-de-fel de pretenții, unele mai absurde decât altele, s'a renunțat de astădată să se mai consulte primul ministru, căci te pomenești că

admite și drumul la Paris. Din nou alergări, din nou intervenții. Tânărul inginer a bătut cu amicii lui pe la ușile tuturor ministerelor și, cu multă jenă, a ajuns iar la șeful guvernului, căruia i-a înaintat următorul act:

„Că el, N. N., inginer, se obligă să întoarcă statului toți banii cheltuiți de ministerul de războiu cu salariul său și construirea aeroplanului, iar dacă statul va voi să-i cumpere invenția, el se obligă s'o vândă cu 30% mai ieftin decât i-ar oferi alții“.

Dar șeful guvernului n'a primit această învoială, spunându-i că statul îi pune la dispoziție tot ce-i va trebui, fără a-i cere vre-o obligație din parte-i. Și ca concluzie l-a trimes din nou la ministerul de războiu. Acesta a rămas surd la cererea inginerului. Să se ducă la Paris?.. Dar cine nu știe că Parisul e un oraș de petrecere? Nu! Asupra acestui punct ministerul erà hotărît să nu cedeze. O lună de zile trecuse de când departamentul războiului admisese în principiu că aeroplanului îi trebuie și motor, și inginerul nostru erà tot în capitala regatului. Atunci el fu sfătuit să se adreseze din nou ministerului instrucțiunii. Se știe că ministrul actual e un mare risipitor al banului public — acesta e defectul său. Aici imediat i

s'au pus la dispoziție banii necesari și inginerul, cum eră grăbit, adouazi a și plecat la Paris, unde, împreună cu atașatul nostru militar, a făcut prețul și a stabilit condițiile: motorul trebuia comandat, iar timpul necesar pentru executare eră de 6 săptămâni, calculat din momentul primirii banilor. Dar ministerul de rășboiu pe atunci eră în mare criză de bani, căci inginerul nostru s'a întors din Paris în ziua de 24 Decemvrie, iar costul motorului, 12.000 de lei, a fost trimes la 15 Fevruarie a anului următor. Nu-i vorbă, și enormitatea prețului poate fi o scuză. „Douăsprezece mii de lei, Domnule!“ Pe de altă parte, fabrica văzând atâta întârziere, a socotit probabil că nu-i mare nevoie de motor, și 'n loc de 6 săptămâni, timpul normal de construcțiune, i-a trebuit 3 luni și jumătate, așa că motorul a sosit la arsenal în ziua de 29 Maiu.

În vremea asta însă, aeroplanul se construia, în admirația mecanicilor și a lucrătorilor pentru meșteșugul inventatorului, care, el însuș lucrător, muncia alături cu ei de dimineața până sara. Zi cu zi mașina se înfăptuia, în uimirea soldaților și a ofițerilor, care înțeleseră cu toții că tânărul inginer e meșter mare cu capul și cu mâna. Dar funcționarul înalt nu

uitase că invenția lui nu se potrivise la tun, și pentru a scuti arsenalul de cheltuelile zădarnice ale aeroplanului, a făcut omul tot ce i-a stat în putință. Ministerul acordase 2.000 de lei pentru construcție; înaltul funcționar i-a repartizat precum urmează: o parte pentru amortizarea mașinilor, alta pentru uzura lor, a treia pentru plata localului, a patra pentru salariul lucrătorilor și însfârșit ultima pentru materialul întrebuintat. Suma de 2.000 de lei s'a terminat aproape mai înainte de a se începe lucrarea, iar inginerul a cerut altă sumă, arătând totodată și chipul cum s'a făcut repartitia banilor. Lucrul a ajuns până la urechea primului-ministru, ministerul de războiu a intervenit, repartitia a fost stricată. Dar înaltul funcționar țineă numaidecât ca tânărul inginer să nu se facă de răs pân' la sfârșit. A întrebuintat deci alt sistem, doar îl va face să părăsească arsenalul, ducându-se peste munți de unde venise. Dacă el alegea un lucrător bun, imediat, din ordin superior, acesta căpătâ o însărcinare în direcția opusă a arsenalului; dacă-i trebuia un loc pentru construire și îl ochia în anumită parte, îndată câțiva soldați împingeau acolo niște pompe sau oarecare mașini de rebut. Și, convins că aeroplanul ce se făcea în arsenal

e o mare prostie, căci invenția cu tunul îi stă vie înainte, funcționarul înalt nu s'a scoborit nici o singură dată să vadă măcar ce fel de mașină se lucrează acolo...

Dar inginerul lucră mereu și aeroplanul se desăvârșea, iar banii statului se cheltuiau. Atunci înaltul funcționar a recurs la mijloace mai drastice. Când tânărul inginer se înfățișă la biuroul său pentru a-i prezenta modelele pieselor, funcționarul înalt, care nu venise niciodată să vadă cum lucrează, îi spunea pentru încurajare: „Habar n'ai ce-i un aeroplan!“ „Ai venit aici să ne protestezi, și te faci că lucrezi, ca să iei leafă“. Toate acestea erau spuse față de marturi, ba, dacă trebuie să fim drepți, tocmai aceste momente erau mai căutate. De multeori, de foarte multeori, tânărul inginer a venit la un cunoscut al lui, galben la față și surexcitat, declarând că nu se mai duce la arsenal, că el nu se pricepe ce are cu dânsul și că... — trebuie să spunem lucrul — se teme să nu i se taie vre-o sârmă sau să i se strice motorul, pentru ca să nu izbutească. Și când lucrătorul lui cel mai bun a fost ștrefuit cu 20 de lei, pentru că făcuse un șurub mic fără model, nenorocitul inventator a venit desperat la cunoscutul lui, deputat din majoritate, cu lacrimi în ochi și cu șurubul în

buzunar, spunându-i că el voește să plece acasă, fiindcă „nu inspiră nici un respect“... Dar prietenul său nu l-a lăsat să facă una ca asta și ducându-se la ministerul de războiu, a adus încăodată la cunoștința marilor demnitari cum e tratat inginerul în arsenal, iar ca dovadă a prezentat șurubul vinovat. Din nenorocire, încă nu se uitase aici că apărarea națională fusese slăbită, atunci când „douăsprezece mii de lei, Domnule“, se trimesese în țară străină pentru așa numitul motor, și reclama deputatului nu găsi nici un ecou, afară doar că el fu aproape insultat, pentru că se interesă de soarta aeroplanului și de năcazurile inventatorului...

În așa dispoziție sufletească și cu astfel de concurs a fost lucrat în arsenalul armatei primul aeroplan național...

Ei, tinere inginer, să te fi chemat cu'n nume grecesc, și'n loc să te fi născut din oameni de treabă în satul tău din munți, să fi fost feciorul unui nobil scăpătat; dar mai ales dacă ai fi venit aici c'o ineptie în loc de mașina cu care ai sburat atât de frumos, ai fi văzut atunci cum ai fi fost primit!

Dacă n'ar fi întâmpinat atâtea piedici, aeroplanul ar fi fost gata demult, iar experiențele în loc să înceapă pe la mijlocul lui Iunie, ar

fi avut loc chiar la începutul lui Martie, adică înainte ca aviatorii străini să fi făcut atâtea progrese. Și trebuie să se știe că el n'a făcut școala de piloți, nu s'a suit până acum într'un aeroplan, nici n'a stricat mai multe mașini, ci a sburat cu primul aparat. Mulțămită lui, țara noastră a intrat și ea în rândul țărilor care au făcut nobile eforturi pentru a pune înălțimile albastre la dispoziția omului...

Astăzi însă lucrurile s'au schimbat. Elita socială îl îmbrățișează, marii demnitari și înalții funcționari se grăbesc să-i strângă mâna cu căldură, iar ministerul de războiu l-a pus pe tablou pentru a fi numit cavaler al „Coroanei“.

*

După ce aeroplanul a fost terminat, a avut un concurent primejdios. Contete Z., concurentul de care vorbim, e posesorul unui aparat Blériot, sau, mai exact vorbind, în hangarul său, mai multe monoplane din această fabrică așteaptă să-și ia zborul în imensitatea abisului azuriu. Lupta era cam inegală, întrucât inginerul nostru nu posedă decât o singură mașină, ba încă și aceea făcută de dânsul. Când tânărul inventator a ieșit cu aeroplanul său să facă experiențe, a venit și contele cu monoplanul său, pentru ca să sboare. Contele e îmbrăcat în cos-

tum de aviator: bluză de catifea, încheiată până la gât, pantaloni de aceiaș calitate, strânși pe glezne după forma piciorului, în cap bonetă neagră legată sub bărbie, mănuși de piele de castor pe mâni. Toate precauțiunile sunt luate, căci la înălțime mare vânturile sunt puternice și frigul e simțitor. „Să te vedem, Domnule Inginer!“ a strigat contele ironic svârlindu-i o mănușă. Inginerul s'a suit pe mașină, dar „nu-i cunoștea încă năravul“, așa că n'a putut sbura. Contele însă, după ce a alergat o bucată bună pe platou, s'a ridicat la o înălțime de 2 metri. Și după ce a făcut mai multe viraje, păstrând cu multă siguranță distanța dela pământ, a aterisat și, sprinten, a sărit din aparat. În ziua aceea toate jurnalele au anunțat că contele a sburat, iar inginerul a fost oprit din pricina vântului. Asupra contelui vântul nu avusese nici un efect. Noaptea, inginerul n'a putut dormi de năcaz, și când în ziuă a ațipit, a visat două-trei roți stricate. Adouazi concursul a continuat. Contele a sburat deodată până la 5 metri înălțime și repede s'a scoborît, inspectându-și mașina dacă nu s'a stricat undeva. Un tunet de aplauze izbucni când atinse pământul. Dar inginerul nu s'a lăsat nici el, și învărtind mânios din motor, s'a ridicat la 20 de metri înălțime

străbătând mai mulți kilometri în distanță. Contele s'a uitat curios, apoi s'a suit și el în aparat, cu mai puțină grabă de astădată. Motorul a început să dudue vijelios și 3 metri de înălțime au fost atinși. Noaptea inginerul a dormit cum se cuvine, iar contele a avut o mică insomnie. Insfârșit în ultima zi a duelului, contele s'a ridicat în văzduh la o înălțime de 15 metri. Fie că fusese o eroare de manevrare, fie că triumful era prea manifest, toți au băgat de samă că contele nostru erà foarte emoționat. Dar inginerul, care mai deprinsese ceva din năravul aeroplanului său, a pornit deocamdată pe pământ, apoi înfingându-și bine boneta pe cap, s'a ridicat în aer, întâiu mai pe jos, apoi din ce în ce mai sus, a ajuns la 50 de metri, pe urmă la 100, iar de aici a pornit drept în sus până la 200 de metri, de unde a luat-o în linie dreaptă. Sgomotul motorului se auzià tot mai încet, mașina se vedeà mică de tot, cât modelul cu care venise de peste munți, iar dela un moment dispărù din ochii privitorilor. Și când aeroplanul nu s'a mai văzut de loc, contele zise: „N'are stabilitate“.

Dar un lucrător, care zi cu zi lucrase la mașina care acuma plutià cine știe pe unde, a răspuns:

— Ce stabilitate, Domnule? Nu te uiți că nu se mai vede?

— Dumneata să nu te amesteci aici.

— Asta-i!... a răspuns lucrătorul în limbajul său democratic.

— Mi se pare că ești cam obraznic.

— Fă și d-ta aeroplane ca D. Inginer, și pe urmă întrece-te cu dânsul — a zis lucrătorul.

Aici n'a avut dreptate. Contele n'are nevoie să învețe acest lucru, căci dumisale dacă-i trebuie aeroplane, le cumpără. Să le facă inginerul, care n'are parale, căci el așa e învățat. Când a inventat o membrană de gramofon, pentru ca s'o încerce, a inventat și un gramofon. Contele cumpără și membrana și gramofonul...

Dar pecând altercația se sfârșise, la orizont un punct negru se măria din ce în ce, și sgotul vag începea să devină tot mai puternic. Și pecând aeroplanul înaintă ca o pasăre uriașă, cu gâtul său enorm, la motor s'a produs o mică explozie, și bubuiturile s'au oprit brusc. Aeroplanul a stat o clipă nemișcat, ca un vultur când își ochește prada. Apoi, lin, a pornit drept în jos, scoborîndu-se încetișor cu helicele nemișcate. Iar când a ajuns la pământ, contele, care e un brav om, a recunoscut că aparatul

are multă stabilitate, îmbrățișând cu multă efuziune pe curajosul aviator.

*

Am tradus scrisoarea, căutând să redau cât mai fidel sentimentele prietenului meu, căruia îi cer scuze pentru indiscreția tiparului.

In fața autorităților

In fața autorităților

Gheorghe Tomozeiu, profesorul, venise în grădină, pe banca de sub nuc, să se bucure de aerul cald al primăverii. Dimineța era liniștită, iar soarele se înalță încet pe cerul albastru. Și uitându-se la cireșii înfloriți, Tomozeiu se gândia la neplăcerile vieții. Avusese un vis: să se aleagă deputat, idealul tuturor celor îngropați în provincie. Tocmai se isprăvisese alegerea la care candidase, dar nu isbutise. Căci pe lângă că guvernul se folosise de mijloacele puterii mai mult decât permitea constituția necrisă, îl mai combătuseră pe sub mână și câțiva amici politici. Și pecând cu un ochiu distrat privia două vrăbii care se jucau într'un cireș înflorit, scuturând ușor petale albe ca fulgii de omăt, în suflet avea o tristeță. El ar

fi stat multă vreme pe bancă, sub nuc, căci timpul eră frumos și priveliștea plăcută. Dar pe porțița grădinii, Ion, servitorul școalei, apărură tulburat:

— A venit Domnul Inspector.

— Ei, și?

— Vă chiamă numaidecât.

O ușoară neliniște învălură sufletul profesorului. El știa din experiență că asemeni oaspeți se arată prin orașele provinciei, numai ca să lese amintire vreo mică neplăcere, dacă nu mari nedreptăți. Și printr'o asociație de idei cu totul naturală, îi veni în minte întâmplarea de acuma câțiva ani, când, tot în urma unei vizite la fel, fusese mutat dela liceul lui din nordul Moldovei, la un seminar desființat de prin părțile Olteniei. Iar pentru ca să vie la loc, în orașul unde funcționă și acuma și unde socotia să rămână până la sfârșitul vieții, câte amărăciuni n'a fost nevoit ca să soarbă și câte greutate n'a trebuit să învingă! Toate năcazurile de atunci fură deșteptate acuma în sufletul său de vorba și înfățișarea lui Ion. El intră în casă, îi perie hainele și pălăria, nu atât din dorința de a se prezentă cuviincios înaintea aceluia, care aducea în cancelaria banală ceva din solemnitatea ministerului, ci mai mult dintr'o

vagă trebuință de zăbavă, pentru un scurt examen de conștiință. Dar neputând descoperi nici un motiv plauzibil, porni spre liceu.

Când ajunse aici, Ion, și el cu aerul îngrijat, îi zise:

— Vă așteaptă la Domnul Director.

Tomozeiu găsi pe D. Păltineanu în cancelarie, cu directorul liceului, în picioare, lângă geam. După privirea tulburată a colegului său, înțelese că se petrece ceva. Și închizând ușa, înghiți nodul nervos, care o clipă îi tăiasе răsuflarea; iar inspectorul uitându-se țintă, îi răspunse la salut înclinând ușor din cap. Il întrebă:

— D-ta ești D-l Tomozeiu?

La afirmarea noului venit, reprezentantul autorității superioare zise:

— Mă rog, în principiile socialiste bătaia este admisă?

— Nu înțeleg ce voiți să spuneți, răspunse hotărît profesorul.

Drept lămurire, inspectorul îi întinse o telegramă, în care Tomozeiu cetî: „Anchetați de urgență cazul profesorului Tomozeiu, care, împreună cu elevii liceului, a atăcat sălbatic în sara de 23 cr. pe Căpitanul Bănică, pecând

se întorcea acasă. Raportați imediat rezultatul“.
Iscălit, Ministrul.

Tomozeiu se uită neliniștit la inspector.

— Nu pricep nimic, spuse el.

Și profesorul ceti încă odată telegrama cu atenție încordată. Apoi întrebă: — Am atăcat eu pe Căpitanul Bănică? iar cătră director: — Cine-i Bănică, Domnule? Căpitanul în retragere?

Dar inspectorul, sever:

— Sper că nu-ți închipui să scapi tăgăduind. Voiu chemă pe căpitan...

— Tocmai! aprobă profesorul. Să vie căpitanul și să declare că în ziua arătată a suferit ceva dela mine. Aproape nu-l cunosc...

D. Păltineanu făcù din cap un semn de neîncredere, care spunea: „Cunoaștem noi astfel de apărare“ și inspectorul apăsă nervos soneria.

Ion veni speriat.

— Du-te la D-l Căpitan Bănică și spune-i că D-l Inspector general al învățământului îl pofteste să vie până la liceu.

Apoi, amenințator, cătră Tomozeiu: — Au să se limpezească lucrurile îndată...

— Nici eu nu cer altceva...

— Dacă nu l-ai fi atăcat, n'ar fi reclamat D-lui Ministru...

— Vom vedea imediat — zise Tomozeiu.

Inspectorul, contrariat, făcù câțiva pași agitați prin odaie.

După câțva timp Ion se întoarse și oprindu-se smirna lângă ușă, aduse la cunoștință că D-l Căpitan nu poate veni, fiind bolnav în pat.

— A spus că nu se poate mișcă, adăugă servitorul.

Inspectorul, la aceste cuvinte, își aruncă ochii la Tomozeiu. Iar privirea lui erà foarte elocventă: „Auzi? Ei, acù, ce mai zici?”

Și pecând reprezentantul ministrului avizà împreună cu directorul cum să-i ia depoziția lui Bănică, ușa se deschise, și căpitanul apărù. Erà un om de vârstă mijlocie, potrivit la statură, cu mustețile tunse, cu figura subtă și oboșită. Ochii lui, albaștri, spălăciți, păreau acoperiți de o ușoară albeață. Erà îmbrăcat civil, dar hainele, ponosite, sămănau croite pe altă măsură. Pășia încet, sprijinindu-se în băț și schiopătând dureros. D. Păltineanu îi întinse mâna cu vădită compătimire, oferindu-i în urmă un scaun.

— Vă rog luați loc și povestiți cum ați fost atăcat.

Căpitanul Bănică, fără să se uite la profesor, începù:

„Erà în ziua de 23... la colegiul al doilea. Tocmai mă pregătiam să intru în sala de vot, să-mi fac datoria, când, prin coridorul primăriei, îmi eși înainte dumnealui — căpitanul arătă cu capul pe Tomozeiu — și îmi cerù, cu un ton nu tocmai politicos, ca să-i dau votul. I-am răspuns că sunt partizan al guvernului și voi vota cum îmi dictează conștiința...

— Foarte bine! aprobă inspectorul.

„Dumnealui mi-a zis atunci... uite... să-mi aduc aminte textual: „Vrei să votezi niște bandiți?“

Aici inspectorul aruncă în treacăt o privire lui Tomozeiu, ca și cum ar fi voit să-i spuie — „Am luat notă de aprecierea d-tale“. D. Pălțineanu erà omul regimului.

Tomozeiu stătea împietrit.

„I-am răspuns și eu atunci — urmă căpitanul — „asta mă privește. Pe d-ta însă în orice caz nu te votez“.

— Foarte bine! zise iar inspectorul.

„Erà o candidatură neserioasă, și...“

— Domnule, îl întrerupse Tomozeiu, încrușișându-și brațele. — Când am vorbit eu cu d-ta?

Apoi, către inspector: — Sunt de 8 ani aici... n'am schimbat nici două vorbe cu dânsul...

Dar căpitanul punându-și o mână în șold:

— Bine, Domnule, ești profesor, se poate să spui asemenea minciuni?

D. Păltineanu țintui cu două sulii ascuțite pe profesor, apoi întorcând capul, zise cu blândețe căpitanului:

— Vă rog, continuați, Domnule Căpitan...

„După ce i-am spus că n'am să-l votez, dumnealui a voit un moment să mă lovească, dar și-a luat iute de samă și mi-a zis numai atâta: „bine!“ ...dar știți c'un ton amenințator... Vă rog să cercetați cât e de violent... cică-i profesor! După ce mi-am făcut datoria, am mai rămas prin fața primăriei ... vorbind cu unul, cu altul. ... știți ca la alegeri. Cătră sară—încă nu se începuse despoierea scrutinului—m'am îndreptat în spre casă, cu gândul să mă întorc după masă... să aflu rezultatul... curiozitate legitimă... Amenințării nu-i dădusem nici o importanță. Când să fac colțul străzii, văd pe dumnealui încunjurat de mai mulți agenți electorali, turmențați de băutură, printre care și câteva șepci de liceu... cu galben. Cum a dat cu ochii de mine, dumnealui a răcnit: „pe dânsul, băieți!“ Atunci au tăbărit cu toții, mi-au pus o pelerină

de cauciuc în cap, și... ciomegele au început să curgă. Il auziam strigând: „Dați-i măi! îi cu ciocoi!” Și, pardon de expresie, cruci și dumnezei!... Vă rog numai să vedeți...

Zicând așa, căpitanul se ridică încet de pe scaun și cu mișcări domoale își scoase surtucul, apoi cămeșa. Toți cei de față rămaseră înmărmuriți...

Pe piept, două mari echimoze, dintre care una punctată, eșiau în relief pe pielea albă, proiectându-și culoarea lor neagră-vânăată cu contururi neregulate. Pete roșii, umflate, alternând cu sgârieturi sângeroase, se vedeau pe toată fața anterioară, mai ales lângă sternum. Pe brațul stâng, mai multe vârci transversale, făcute cu un corp contondent; iar de o parte și de alta a beregatei urme vădite de unghii, care dovedeau strangularea, când Tomozeiu i-a pus mâna 'n gât. Și după ce căpitanul își expuse suficient partea de dinainte a trupului, se întoarse și cu spatele. În regiunea lombară alte vânătaii, deasupra cărora un erythem își arată fața lui îmbujorată. Plăgi contuze se deosebiau lângă șira spinării, totul alcătuind un tatuaj curios, care te umplea de oroare. Se vedeă bine că acest om trecuse prin grele momente în mâinile agresorilor...

Inspectorul fulgeră pe Tomozeiu cu o privire plină de strășnicie, în care sentimente abia stăpânite strigau: „Bine, canalie, cum ai putut să-l schilodești astfel?“

Tomozeiu rămase aiurit: pierduse cu totul noțiunea locului și conștiința împrejurărilor. Când a văzut pe căpitan desbrăcându-se, i s'a părut o clipă că visează; dar strângându-și cu putere degetul arătător dela mâna stângă văzù că e treaz, și scena aievea. Când însă căpitanul și-a scos cămeșa ridicând mâinile de-asupra capului, și trupul său mortificat se înfățișă privirilor îngrozite ale celor de față, lui Tomozeiu i-a scăpărat prin minte ca un trăsnet: „am înnebunit!“ Dar făcând o sfortare eroică se convinse că e teafăr și atunci îi veniră în conștiință, ca dintr'o lume de mult uitată, vorbele tatălui său, rostite într'un moment greu: „să te păzească Dumnezeu, dragul tatei, de năpastă“. Eră năpastă? În tensiunea mare sufletească care-l stăpâniă și care-i scosese la iveală amintiri din fundul inconștientului, deodată mintea lui fu năvălită de oarecare expresii răslețe, cuvinte nehotărîte, prinse de ici de colo, stabilind o reputație a căpitanului, la care nu se oprise niciodată, dar care acum îi aduseră pe buze cuvântul *inscenare*. Acest proces psihologic s'a petrecut în sufletul infri-

gurat al profesorului mult mai iute decât ne-a trebuit nouă să-l povestim. A fost ca o fulgerare subită, neașteptată, dar care îți arată prăpastia dinainte. Și oprindu-se la vorba mizerabilă, care puneă în adevărată lumină toată nevrednicia căpitanului, Tomozeiu adresându-se lui Bănică, îl întrebă cu glasul vibrând de indignare:

— Eu te-am schilodit? Uită-te la mine!...

Dar căpitanul încrucișându-și brațele:

— De ce m'ai calicit, Domnule?

Inspectorul, profund mișcat, zise lui Bănică:

— Bine, Domnule Căpitan. Imbrăcați-vă, vă rog, să nu răciți.

Căpitanul adăugă:

— Am și certificat medical.

— Dela cine? întrebă Tomozeiu, fără să știe de ce.

— Dela medicul comunei — ce crezi d-ta?

Căpitanul se îmbracă cu aceleași mișcări încete, scoțând fără voie exclamații dureroase; apoi așezându-se pe scaun:

— Doar trăim în veacul al douăzecilea, ce dracu?

Tomozeiu înțelese cum stă lucrul. Adineaoarea, mai sperase încă cu naivitate că Bănică nu va stărui pân' la capăt în arătările lui minciunoase.

Dar acum, convingându-se de ticăloșia lui, voi să-i vadă toată nevrednicia:

— Ascultă, D-le Căpitan... Dacă dovedești că te-am bătut, voi fi destituit...

— Să fii! Se înțelege că să fii! Ai voit să mă omori... Ce fel de profesor ești?

Inspectorul, adânc indignat, aprobă și de astădată pe căpitan; apoi îl întrebă:

— Și unde s'a întâmplat agresiunea?

Căpitanul, drept răspuns, luă de pe masa directorului o foaie de hârtie și un condeiu:

„Asta-i strada Armenească — și el trase o linie dreaptă pe hârtie — primăria vine ici... asta-i strada Mare... perpendiculară pe cea Armenească... colea este statuia lui Kogălniceanu. Așa. Eu treceam pe ici, iar dumnealui stătea în partea asta... dincoace de monument. Aici m'au atăcat.

Și căpitanul însemnă locul cu o cruce.

— E grozav, D-le! zise Tomozeiu galben ca ceara și tremurând de mânie.

Dar, Bănică, fără să fie stânjinit de revolta profesorului:

— Am marturi

— Nu-i nevoie, zise inspectorul.

— Tocmai băgasem de samă — complectă căpitanul — că-mi uitasem tabacherea acasă... și

voiam să intru la tutungeria de peste drum...

— Ai văzut bine, D-le Căpitan, că erau și elevi dela liceu? întrebă inspectorul.

— Cum vă văd pe d-voastră...

— Bine! zise D. Păltineanu, cu un ton hotărit, care eră nu numai o aprobare pentru căpitan, dar și condamnarea definitivă a profesorului.

— Cum, Domnule Inspector, d-ta mă crezi vinovat? întrebă Tomozeiu, scandalizat.

— Cred că nu l-am bătut eu, răspunse inspectorul ironic.

— Ba da! Tot așa l-am bătut și eu...

— Asta-i o glumă și nu tocmai de bun gust, zise D. Păltineanu încruntându-se puțin, dar suficient, ca să lese să 'nțeleagă că replica profesorului constituiă o notă agravantă pentru dânsul.

Directorul, care se uitase până atunci la Bănică ca la un fenomen, interveni, făcând un gest expresiv:

— Să vie marturii...

Dar inspectorul râzând sardonice:

— Mai e nevoie de marturi?

Apoi încrețind subit din sprincene:— Trebuie să lăsăm glumele de-o parte. Nu se vede că-i stălcit?

— Bine, D-le Inspector, reluă Tomozeiu, să

fi comis eu asemenea neomenie și s'o tăgăduesc cu nerușinare, ce fel de om aș fi? Am eu aerul unui minciunos atât de grozav?

— Dar Căpitanul ce aer are, ai?

— Înainte de a mă adresă justiției, reluă Bănică liniștit — fiindcă îi voiui intentă desigur acțiune — am ținut să reclam D-lui Ministru. Vă rog să-i dați o pedeapsă exemplară... Ce educație dă dumnealui elevilor? Pentru asta ne trimetem noi copiii la școală?

Dar Tomozeiu ne mai putându-se stăpâni, izbucni:

— Ai d-ta copii? Ai d-ta casă? Ai d-ta familie?

D. Păltineanu însă, făcând ochii mari, îi închise gura cu un gest plin de autoritate:

— Mă rog, mă rog!

— Acuma puteți să vă convingeți și d-voastră ce fel de om este... chiar în fața d-voastră... zise Bănică, clătinând din cap cu dispreț...

Și căpitanul terminându-și misiunea, întinse mâna inspectorului, care i-o strânse cu efuziune. După ce plecă, urmărit de privirile celor trei oameni, directorul, care reprezentă la liceu încă regimul trecut, zise abia stăpânindu-se:

— Inscenarea e diabolică. Trebuie să vă informați ce fel de om e căpitanul. Se tăvăleşte

prin crâșme. A fost prins cu cărți măsluite și dat afară de prin taverne. Cât despre titlul lui, puteți să vă adresați comendurii. A fost reformat din armată pentru deturnare de fonduri și mi se pare... nu pot afirma—și pentru fals în acte publice. Dacă nu interveni familia — e de familie bună — îfundă grosul...

— N'are a face. Omul se vede c'a fost bătut. De ce ar reclama contra dumisale?

— Nu știu — răspunse Tomozeiu — fiți sigur însă... voiu lămuri lucrul.

— Convingerea mea este făcută, încheie inspectorul.

— Că l-am bătut eu?

— Asta mă privește pe mine; voiu raportă D-lui Ministru. Pe la câte ceasuri trece expresul?

— Cum? voiți să plecați? asta nu se poate! declără Tomozeiu hotărît.

— Domnule Inspector!—intervenî din nou directorul — ați venit ca să faceți lumină. Rămâneți până mâne și vă asigur că vă veți schimbă convingerea. Lucrul e prea grav, ca să-l faceți în pripă. Eu cunosc și pe D-l Tomozeiu și pe căpitanul Bănică. Dacă unul din ei minte, acela nu-i Tomozeiu, vă asigur. Rămâneți, D-le Inspector...

— Nu pot.

— Pentru ce?

D. Păltineanu se gândi un moment, apoi declară foarte energic:

— Nu pot.

— De ce? Doar a-ți venit pentru asta...

— Convingerea mea este făcută.

— N'aveți toate datele. Trebuie să ascultați și elevii... și ei sunt amestecați. Trebuie să chemați marturii. Nu puteți cere pedepsirea D-lui Tomozeiu pe arătările unui om ca Bănică...

— Nu pot, zise inspectorul.

— Mai aveți vre-o anchetă aiurea?

— Nu.

— Atunci?

— N'am cămeșă de noapte.

— Asta-i? Vă pun la dispoziție o duzină, de olandă, zise directorul.

— Reprezentantul ministrului stătù o clipă pe gânduri. Apoi zise:

— Atunci să mergem să cercetăm elevii. Ce clase ai avut d-ta în ziua de 23?

Directorul aduse condica de prezență, după care cei doi funcționari superiori porniră în anchetă. Tomozeiu rămase în cancelarie, silindu-se să pătrundă taina acestei afaceri. Ajungând în clasă, D-l Inspector ținù elevilor o mică cuvântare ocazională, în care făcù apologia ade-

vărului, căutând să inspire oroare pentru minciună. Apoi întrebă colectiv:

— Care din voi ați fost față, când D-l Tomozeiu a bătut pe căpitanul Bănică?

În uimirea generală unul din școlari exclamă:

„D-l Tomozeiu?!“

Tonul cu care au fost rostite aceste două cuvinte, constituia și răspunsul la anchetă. Căci mirarea elevului spunea foarte lămurit: „Să bată D-l Tomozeiu? E cu neputință!“ Și dacă Tomozeiu n'ar fi fost un adversar al guvernului, desigur că inspectorul ar fi înțeles din revolta spontană a copilului că numele profesorului nu se putea împărechia cu o fărădelege. Dar D. Păltineanu avea un argument evident: „Cu toate acestea căpitanul a fost bătut!“.

— Trebuie numaidecât să chemați marturii, zise directorul.

De oarece cămeșa de noapte îi era asigurată reprezentantul ministrului consimți și la această operație superfluă; și împreună cu directorul, urmat și de Tomozeiu, părăsi localul liceului, pentru a lua măsurile convenite de procedură.

În oraș era o mișcare neobișnuită. Alegerile de deputați se terminaseră cu un succes deplin pentru guvern. Adouazi cetățenii erau che-

mați să-și spuie cuvântul în formarea viitoare a Maturului Corp. Și pentru că isbânda partidului dela guvern fusese desăvârșită, nu numai în orașul lui Tomozeiu, ci și în restul țării, de aceea opoziția eră hotărîtă să șteargă impresia proastă dela Cameră printr'o victorie la Senat. Lupta eră să se dee în special la colegiul întâiu, care prin natura lui mai independentă, constituia pentru guvern călcăiul lui Achile...

Cum mergeau pe strada Mare a orașului, inspectorul și cei doi profesori, ceva mai departe de punctul care fusese însemnat cu o cruce în *planul* căpitanului Bănică, le ieși înainte Ștefan Gârbovanu, fostul ministru al instrucției în cabinetul trecut al partidului dela cârmă, viitor ministru — la prima remaniere — în cel actual, și candidat acuma la colegiul întâiu de Senat, unde votă atât directorul cât și Tomozeiu. Gârbovanu văzându-i îi salută cu amabilitatea caracteristică a candidatului în campanie electorală.

— Inchipuește-ți, D-le Gârbovanu, ce mi se întâmplă—începù Tomozeiu. Căpitanul Bănică a reclamat în contra mea că l-am atăcat într'o sară împreună cu elevii liceului, și D-l Ministru l-a trimes pe dumnealui în anchetă... d-ta mă cunoști...

— Cine? Bănică? Un bețiv... Și d-ta ai crezut?

— Cum să nu cred, răspunse inspectorul dacă mi-a arătat vânătăile...

— Fugi, Domnule!... Un ticălos...

— Vrasăzică, așa e lucrul ?

— Du-te și telegrafiază ministrului.

— Cum ? Nu-i nimic adevărat ?

— Du-te, D-le, la telegraf!...

— Cu atât mai bine... plec cu expresul.

Și pecând inspectorul se îndreptă spre oficiul postal, bucuros că nu va îmbrăcă cămeșă de noapte străină, cei doi profesori mulțămiau călduros fostului ministru, pe care geniul cel bun al lui Tomozeiu i-l scosese înainte...

* * *

Dar Tomozeiu cutoatecă eră asigurat acuma față de autoritatea școlară, nu se declără mulțămit. El făcù o anchetă discretă, dar amănunțită, pentru a lămuri misterul cu Bănică, și după mai multe cercetări și câteva vicleşuguri, descoperi următoarele :

Vânătăile și toate urmele violențelor depe trupul căpitanului și le făcuse el singur. Iși aplicase două zile în șir cataplasme puternice de muștar și hârtie rigolò, își pusese lipitori și ventuze, se sângerase tăindu-și două-trei sbanțuri, sgâriindu-se apoi și autoflagelându-se. Indu-

rase suferința pentru două sute de lei, pe care le primise dela Cuconu' Vasile Balaban, bărbat politic din localitate, cunoscut pentru sentimentele lui liberale și care acuma candidase pe aceeaș listă cu Tomozeiu—susținut dela centru. Dar pentru că Cuconu' Vasilică găsisese pretenția lui Tomozeiu exorbitantă, iar ridicarea lui în această demnitate onorifică putând fi un rău exemplu, năimi câțiva bardujeni să-i dea o bătaie țapănă profesorului. Și acolyții își luaseră angajamentul să-l desguste radical pe profesor de politică. Tomozeiu simțise însă că vor să-l scoată din viața publică, ba poate cu totul și din cea privată. Și făcând cunoscut parchetului prin petiție timbrată, căpătă voie să poarte veșnic la dânsul un pistol automat cu nouă focuri, din fabrica Webley & Scott, limited. Atunci Cuconu' Vasilică părăsi planul dintăiu, recurgând la căpitanul Bănică, care se bătuse cu pumnul în piept că-l va mută pe Tomozeiu din oraș, unde încurcă lucrurile, amenințând să ocupe în politică un loc proeminent. Pentru două hârtii de câte o sută, căpitanul consimți să devină mucenic, iar dacă izbutia, avea să i se îndoiască suma. Când Tomozeiu a aflat de istorioara Cuconului Vasilică, a dat în judecată pe căpitan.

Procesul stârni oarecare vâlvă și fu discutat multă vreme în cele trei cafenele ale orașului. De mișelia lui Bănică nu se îndoia nimeni; totuș sentința tribunalului eră așteptată cu nerăbdare. Iar în scrutarea viitorului, între halbele de bere și cafelele turcești, condamnarea și achitarea aveau partizani deopotrivă. Căci în cumpăna dreptății se mai aruncă și greutatea lui Cuconu' Vasilică, și lumea eră curioasă să vadă cum va ieși el cu față curată.

Insfârșit sosi și ziua de înfățișare. Sala tribunalului aveă un aspect deosebit, amintind ședințele dela Curtea cu jurați. Iar în numărul acelor care luaseră loc pe băncile dinăuntru, cei mai mulți ar fi voit ca judecata să dea o lecție severă căpitanului nevrednic, și numai foarte puțini doriau achitarea lui.

Președintele se adresă lui Bănică:

— Și, zi, te-a bătut D-l Tomozeiu, ai?

— Da, D-le Președinte.

Dar magistratul schimbând tonul:

— Nu ți-e rușine?

— De ce, D-le Președinte?

— Ce? Crezi că noi nu trăim aici în târg?

— Am marturi, zise căpitanul, fără convingere.

— Pe cine ai martur?

— Pe D-l Cârlibaba.

— A-ha! făcù președintele, lăsând să se înțeleagă multe lucruri la auzirea numelui. Apoi, cătră aprod:—Să vie Cârlibaba.

Pecând ușierul crăinicia numele marturului, lui Tomozeiu îi venise în minte adagiul de drept: *Testis unus, testis nullus*; și ca omul nedepins cu principiile juridice, mai ales în raportul lor cu lumea reală, așteptă cu uimire să-i vadă efectul practic.

Cârlibaba își făcù loc prin mulțime și cu pași nehotăriți se apropiè de crucea pe care Mântuitorul stătea cu brațele răstignite.

— Bagă de samă — îl sfătui președintele — marturul minciunos înfundă pușcăria. Ai văzut când D-l Tomozeiu l-a bătut pe dumnealui?

D-l Cârlibaba stătù o clipă pe gânduri. Povața președintelui îi evocase amintiri nu tocmai plăcute și nici prea îndepărtate. De aceea răspunse cu glas domol:

— De văzut... n'am văzut... dar eram față când a venit D-l Căpitan la otel, îndată după asta. Erà plin de sânge și cu hainele rupte. Spunea că l-a bătut D-l Tomozeiu...

— Și unde l-ai văzut? întrebă președintele.

— La Fălcoianu... în cafenea.

— Numai d-ta erai acolo?

Cârlibaba stătù iar la îndoială, căutând să-și dea sama, dacă cele declarate până acum nu-i vor aduce cumva vre-o neplăcere. Apoi zise:

— Ba mai erau și alții...

— Cine mai eră?

Marturul părù că se gândește. Apoi:

— Nu-mi aduc aminte.

— A-ha! Nu-ți aduci aminte. Destul!

Și, scurt, fără multă vorbă, tribunalul condamnă pe căpitanul Dumitru Bănică, pentru vina prevăzută la art. 294 și 295, combinat cu art. 297 din codul penal, la 2 luni de zile închisoare corecțională, 300 de lei amendă cătră stat, plus 1 leu despăgubiri civile...

Căpitanul, ieșind dela judecată, cu fața roșie și cam aburită, a spus cătră cei care erau pe acolo: „Are el cine să mă scape“. Și Bănică făcù într'adevăr apel. Dar nici Tomozeiu nu se lăsă mai pre jos. Eră hotărit să ajungă până la Curtea de Casație, numai să învețe minte pe cel care trebuia. Căci în prigoana asta „el nu se uită la câne, ci la stăpânul lui“. De aceea, când veni ziua apelului, plecă iarăș la înfățișare. Advocat nu-și tocni, căci în ochii lui, cauză mai dreaptă nu se putea. Nu știă, nefiind purtat prin judecți, că între justiție și împricinați, nu-i totdeauna bine să nu fie mijlocitor.

Si pe când, în orașul bătrân, se îndreptă spre vechea Curte Domnească, de-asupra căreia The-mis cu pala 'n mână și cumpăna înfricoșată împarte dreptatea în țara de sus a Moldovei; când începuse să se vadă Voievodul falnic, care, depe cal, cu buzduganul arată spre ctitoria lui evlavioasă, Tomozeiu se întâlnește cu un prieten din localitate. Întrebându-l de rostul lui în orașul străin, profesorul își spuse pasul. Și după ce îl ascultă cu luare aminte, văzând setea lui de dreptate, amicul, cunoscător de obiceiurile locului, îi spuse cu tristeță: „Păcat că-i la secția asta... Toți consilierii fac politică... chiar și procurorul“.

— Ce are a face? răspunse profesorul. Doar e condamnat de tribunal... .

Și Tomozeiu sui scările Palatului, emoționat. Bănică își făcù apariția. El aruncă rivalului său o privire triumfătoare. Avea și de ce... căci pășea mândru spre bara justiției, încunjurat de patru advocați, toți membri cunoscuți ai partidului dela putere, care prin acest cvartet, își însușise cauza căpitanului. Iar printr'o coincidență curioasă, și magistrații care aveau să judece apelul, împărtășiau aceleași credințe... În fortăreața lui juridică căpitanul părea inexpugnabil. Tomozeiu își simți inferioritatea, dar își

făcù curaj, sprijinindu-se pe principii imutabile.

Președintele îl întrebă cu asprime:

— Cum te numești d-ta?

Profesorul își declină numele, pronumele și ocupația, cu tot respectul pe care i-l insuflă solemnitatea locului și măreția judecătorilor; dar socotind că înaltul magistrat face oarecare confuzie, zise cu timiditate:

— Eu sunt cel calomniat.

Dar președintele, cu acelaș ton:

— Să răspunzi numai la ce te întreb.

Depe banca apărării, advocații râseră de Tomozeiu. Profesorul le aruncă o privire amară, iar în suflet simți o durere adâncă. Bănică jubilă.

— Spune cum s'au petrecut lucrurile, și te rog să fii scurt.

Tomozeiu începù:

„La alegerile generale am candidat la colegiul al doilea...”

Înaltul magistrat îl întrerupse cu asprime:

„Vrasăzică d-ta declari c'a fost delict electoral. Foarte bine“. Și adresându-se cătră advocații căpitanului: „să-mi ridicați incidentul că tribunalul rău și fără cale a judecat și să trimet afacerea la jurați“.

Dar și lui Tomozeiu îi sări țafna.

— Nu-i mai învățați, D-le Președinte, cum să

incurce justiția, căci se pricep dumnealor destul de bine și fără asta. Nu degeaba au venit într'un număr atât de impozant. La tribunal dumnealui n'a putut găsi nici unul, și aici...

— Să nu insulti dreptul apărării.

— Eu nu insult pe nimeni... dar dacă cineva dintre noi are nevoie de călăuză... nu sunt dumnealor...

— În fața justiției te poftesc să fii cuviincios...

— Sunt foarte cuviincios, D-le Președinte, pentrucă în acest moment, din câți suntem aici, fără îndoială, eu am cea mai bună idee de justiție.

— Te rog lasă vorbele mari... Aici nu ești la alegeri...

— Nu... de sigur! Căci dacă aș fi avut și eu părerea pe care o au dumnealor în clipa asta de onorata curte, să nu vă închipuiți că n'aș fi găsit și eu vr'un cârd...

Și Tomozeiu, la vorba din urmă, făcù din nou cu capul spre banca apărării...

— Continuă, îi porunci președintele, înghițind un nod.

Și înaltul magistrat domolindu-se puțin, ascultă pe Tomozeiu, fără să-l mai întrerupă. Terminând, profesorul își șterse fruntea asudată...

Urmă apărarea.

Advocatul din capăt se ridică, și din ghiozdanul negru de pe pupitru, scoase două-trei hârtii, care conțineau desigur nevinovăția căpitanului. În roba lui magistrală, avea un aer solemn. El începù: „D-l Căpitan Bănică care a făcut multe servicii partidului conservator...

— Ce are a face, D-lor? zise exasperat Tomozeiu.

— Te poftesc să taci!... Să nu întrerupi! îl dojeni mâniaș președintele. Apoi, cătră avocat, cu ton patern: „Continuați, vă rog“.

Advocatul urmă mai departe. El arată candidatura lui Tomozeiu ca un lucru nesperios, pentru care și cetățenii conștienți au trimis în parlament pe membrii partidului opus. „În această reușită însă, D-l Căpitan Bănică își are partea lui de merit, lucru care explică în de ajuns pentru ce adversarii săi i-au jurat pieirea. Iar D-l Tomozeiu, care, prin ocupația lui, ar trebui să dea altfel de exemplu, în loc să învețe carte pe școlarii săi, pentru care primește leafă dela stat, domnia sa îi face agenți electorali! Apoi, D-lor, mă întreb, dacă în școală se insuflă asemenea sentimente barbare, nedemne pentru o societate civilizată, atunci ce trebuie să mai așteptăm dela viitorul copiilor

noștri? Că am fost maltratați... dovedim cu certificatul medical, eliberat de...“.

— Vă rog uitați-vă la ancheta ministerului... este copie la dosar depe raportul inspectorului — zise Tomozeiu adresându-se președintelui.

— N'ai să mă înveți d-ta ce trebuie să fac, zise președintele foarte ațos.

Advocatul încheie, rugând călduros onorata curte, ca să admită apelul „pentru a tăia pe viitor pofta acelora care ar voi să imiteze pe D-l Tomozeiu“.

Și omul de legi, făcându-și datoria, se așează mulțămît la loc, în aprobarea unanimă a colegilor săi.

Procurorul, în numele societății, făcù un aspru rechizitor în contra lui Tomozeiu. El relevă atitudinea lui puțin cuviincioasă chiar în fața „onoratei curți“ din care printr'un silogism deduse firea impulsivă a profesorului. Desigur, adause reprezentantul ministerului public „un asemenea om nu evită scandalul“. Apoi el își bătù joc de pretenția lui Tomozeiu, arătându-i că locul lui este la școală, iar nu în politică. Și pecând lui Bănică îi zicea „Domnul Căpitan“ profesorului îi spunea simplu: Tomozeiu.

Procurorul încheie — lui Tomozeiu i se părù că n'a înțeles bine — să se respingă apelul...

Curtea erà luminată. Președintele se înclină spre consilierul din dreapta, cu care avù o scurtă convorbire; șopti ceva la urechea celui din stânga, care aprobă de două ori cu capul, apoi ca printr'un resort cele cinci toce magistrale se plecară la un loc într'o mică conferință, și însfârșit, președintele îndreptându-și baveta imaculată, pronunță decizia: „Curtea admite în parte apelul și făcând o mai largă aplicare a art. 60, reduce pedeapsa căpitanului Dumitru Bănica la 100 de lei amendă“.

Căpitanului îi pierise curajul.

Tomozeiu adăugă:

— Vă rog să-mi acordați și despăgubiri civile. Am cheltuit cu drumul...

— Trebuiă să spui la vreme — zise aspru președintele. Acuma e prea târziu...

.....

Să nu vă pară curios... Tomozeiu ieși din pretoriul curții cu foarte bună idee despre justiție. Iar vestita definiție *jus est ars boni et aequi*, căpătase în ochii lui o consfințire practică. Căci după întorsătura pe care o luase procesul, el se temuse un moment că intrase aici ca om liber și va ieși condamnat. Și pecând

se îndreptă spre otelul Binder, unde-și avea locuința, Tomozeiu, gândindu-se la incidentele procesului clătină din cap, iar pe buze îi flutură un surâs de mulțămire...

„Dar dacă în locul meu ar fi fost un om necunoscător de legi și de drepturile lui, tot astfel ar fi hotărît onorata curte?”

Și Tomozeiu nu putu găsi răspuns mulțămitor...

Arhanghelul Mihail

Arhanghelul Mihail

D-soarei Zoe Morțun

La Mănăstirea Neamțului am cunoscut un nebun pe care oamenii îl numiau Arhanghelul Mihail. Eră un maniac religios, cum se găsesc mulți prin acest ținut al Moldovei, unde bogăția de mănăstiri și lăcașuri vechi bisericesti te predispune la o blândă visare mistică. Avea 70 de ani trecuți, dar mersul lui drept și sprinten, mișcările iuți și vioaie și înfățișarea lui viguroasă te făceau, la prima vedere, să-l iei drept un băietan de 20 de ani, cu figura îmbătrânită înainte de vreme. Purtă un spențer cenușiu, pe cap o pălărie de aceeaș culoare, cu mărgenile totdeauna în jos, împodobită de jur-împrejurul cordelii cu pene de găscă și de găină, iar la gât, de un lanț de alamă, atârnav

câteva cruci și engolpioane. De departe, penele capului deșteptau în minte imaginea Pieilor-Roșii; de aproape, chipul lui ras și expresiv, cu plete mari, unduioase, îți amintea figura lui Voltaire. Nu se despărțea niciodată de două-trei icoane, de care îngrijiă parcă ar fi fost ființe vii, purtând pe la gura sfinților merindea lui săracă și spălându-le fața și mânilor în apă curgătoare. Măncă foarte puțin, avea oroare de carne, se scaldă în fiecare zi, în faptul dimineții, iarna și vara, în apele munților, dormia numai câteva ceasuri. Era un dușman înverșunat al tutunului și al țrachiului, pentru că „mahorca și holerca sunt născocirile diavolului“. Vinul, dimpotrivă nu-l disprețuia, căci e băutura Domnului și intră în sfânta împărtașanie. Dacă îl cinstia cineva, el bea cumpătat și cu măsură, după ce mai întâiu cu cele trei degete dela mâna dreaptă se însemnă apăsând în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh, ștergându-și înainte frumos gura cu mâneca surtucului. O castitate neînfrântă îl îndepărtase toată vieța dela plăcerile care deschid porțile iadului. Vorbiă tare și cu inimă, glasul lui, ca un clopot, se auzia de departe, și când râdea răsunau dealurile. Cântă minunat cântece de biserică, uneori cu note de fals soprano, alteori

cu glas puternic de tenor. Iar când zicea versuri de lume, care-i plăceau ca și cele biseri-cești, cu degetul umed imită, pe scândurile po-delei, contrabasul, din gură închipuia clarineta și flogornul, acompaniindu-se în răstimpuri și de un sunet de clopoței, pe care îl scotea lovind cu mâna în cadență peste cruci și engol-pioane. Era o muzică bizară, pe care o ascultai cu plăcere. Iți făcea impresia că ai înaintea ta pe unul din acei cântăreți ambulanti, care purtând în brațe un cimpoi, duc în spinare o întreagă orchestră.

Nu făcea rău nimănui. Iubia cu căldură vie-tățile pământului, se uită cu înduioșare la sbu-rătoarele cerului și avea desmierdări de amant pentru florile câmpului. O găză... un gândac... un flutur... îi scotea lacrimi, și accente duioase lăsau să se vadă între dansul și întreaga natură o solidaritate divină. Când uliul se rotia în cercuri line de-asupra aghesmătarului din fața mănăstirii, ochind din înălțime hulubii neas-tâmpărați, Mihai, cu privirea umedă, urmăria sborul lui viclean, fâlfâind ușor din mânilor lui îndoite și imitând desăvârșit țipătul vinderului.

Adeseaori îl vedeai închinându-se lui D-zeu, cu umilință și lacrimi, ori cântând Maicei Dom-nului imnuri de laudă, cu glas subțire, din cap,

așa cum cântă în paradis serafimii și heruvimii, pe care erà sigur că-i auzise.

El îmi deșteptă în suflet lucruri vechi și sfinte, făcând să mă întorc cu mintea spre timpurile primitive ale creștinismului și să călătoresc cu pietate prin locurile evangheliei... în țara Galaadului... pe muntele Carmelului... la apa Iordanului... pe lacul Genisaretului...

Odată l-am văzut mâniat. L-am întrebat ce are :

— A dat cu pușca 'n uliu — mi-a răspuns el cu mișcări înfrigurate. — Pentru ce să-l omoare? Și el este o vietate a lui Dumnezeu...

— Bine, Mihai, dar uliul mânâncă găini și pui... nu trebuie omul să le apere?

— Și dumneata mânânci găini și pui... Cine are păseri să le păzească... să nu dee cu pușca... El nu trebuie să trăiască?

Și Mihai s'a repezit într'un suflet acasă, a luat fărâme de mămligă, a alergat pe unde știa el că paserea răpitoare își are cuibul, așezând mâncarea grămadă lângă tulpina unui brad bătrân...

Ocupațiile lui erau ușoare și lipsite de grijă. Se ducea regulat la biserică, unde a fost prins în multe rânduri purtând o bucată de zahar pe la gura icoanei Maicei Domnului, cea făcătoare de minuni, și probozit greu pentru fapta

asta nelegiuită. Peste zi dregea ciubote, făcea linguri, pe care le încrestă cu mult meșteșug, ciopliind și săpând cozile în chipuri de animale și păsări, care arătau adevărate porniri artistice. Iar după ce soarele trecea de amiază, îl vedeai cu o undiță lungă pe umăr, apucând repede spre unul din cele două iazuri ale mănăstirii. Pomană nu primiă.

— Mihai, l-am întrebat într'o zi, de ce prinzi peștii? Ei nu trebuie să trăiască?

— Peștii n'au sânge, nici glas. Carne să nu mânânci... pește nu-i păcat... Și Mântuitorul prindea. Ia!... Auzi cum țipă hultanul?

— De unde știi că-i hultanul?

— Cum să nu știu?... Sălăcuțul! are cuibul în Vovidenie... I-am dus de mâncare... să mânânce cu hultănița lui... să nu mai vie în mănăstire... să tragă cu pușca...

— Hultanul, Mihai, mânâncă numai carne...

— Asta nu-i adevărat — răcnî el — mânâncă mămăligă și pâne și grăunțe. Numai când n'are, mânâncă carne. Asta nu-i adevărat... Păsările nu trebuiesc împușcate... Un cuc și *cucoaea* fac cât o moșie...

El se uită cu băgare de samă la picioarele mele și cinchindu-se jos, îmi sgăriie o botină

cu unghia, sfătuindu-mă cu glas domol: „să mi-o dai să-i pun un căravășel“.

— De unde ai deprins ciubotăria, Mihai ?

— Am învățat-o singur... Omul trebuie să aibă un meșteșug. Eu fac linguri... dreg ciubote... Ploile tot eu le port. De patruzeci de ani de când le port... Și în raiu am fost... trei zile și trei nopți am stat... iar pe pământ am fost mort...

— Și cum e în raiu, Mihai ?

— Tea !... numai lumină și verdeață... Și tatăl meu cel ceresc—eu am doi tați—stă cu mitra în cap ca părintele *nitropolitul*... Și cântece mândre de serafimi și de heruvimi. Tea !... Trei zile am stat...

Și ca să-mi facă dovada începeă să cânte căutând să nimerească glasul cel mai subțire: „Pre tine te laudăm... pre tine te binecuvântăm“... apoi oprindu-se brusc îmi arătă, râzând, un călugăr înalt și mustăcios: „Parcă-i un crap de Siret“.

Vorbiă figurat și cu imagini strălucitoare, colorându-și povestirile prin comparații minunate, pe care iubirea-i fierbinte de natură i le puneă la îndemână cu o îmbelșugare uimitoare. Iar limba românească aveă în gura lui un farmec deosebit...

Intr'o zi, m'am dus acasă la dânsul. Sta pe un scăunaș în ogradă și lucră cu multă băgare de samă la coada unei linguri. Cu ochelarii legați cu sfoară pe vârful nasului, cu o pestelcă improvizată pe dinainte, părea om întreg: un meșter harnic, adâncit în rostul trebii lui. Căci seriozitatea gravă care i se așezase pe figură, nu lăsă să i se vadă nimic din rătăcierea minții. Lângă dânsul, pe o laviță, îi erau așezate icoanele, iar într'un colț, o mână de gologani, printre care luciau și câțiva bani de argint. L-am întrebat:

— Ce faci, Mihai?

— Ia mai fac câte-o leacă de ochi la cucoșul ista... Acuș îl gătesc... Găvanul îi gata...

Și Mihai îndepărtă lingura, uitându-se la dânsa pe sub ochelari, pentru ca să-i vadă efectul de departe...

— Cu ce-i faci ochiul?

— Cu hârtie *cânică*... o bag împrejur binișor cu cuțitul... nu mai iese...

El apăsă ușurel cu briceagul capul cucoșului, iar din gură făcea schime curioase, menite să-i înlesnească operația lui migăloasă...

— Faci multe linguri pe zi?

— Cu pește ori cu cucoș două—a doua n'o

mântui de tot. De celelalte proaste fac șase... opt... și zece fac. Dar trebuie să mă țin...

— De ce îți lași banii aici? Dacă ți-i ia cineva?

— De lângă Maica Domnului?... Nu-i ia nimeni.

Mihai lăsă lucrul, se ridică ușor scuturându-și petica de dinainte și se uită în spre munții Pleșului cu priviri de vizionar. Soarele ardea blând, cerul avea o față limpede, iar în mănăstire eră liniște. O rândunică, pe aproape, ciripia cu îndărătnicie, sfârșind cu accente de mirare.

Mihai îmi spuse:

— Când m'am sculat dimineață — mai eră până să răsară Sfântul Soare — boii părintelui Daniil rugumau... I-am sărutat... Botul lor aninosă tare frumos... a trandafir sălbatic, da' nu de cel roș... de cel alb.

Și trecând fără tranșiție la altă vorbă:

— A adus părintele două tigăi de aramă... să vezi ce frumos sună...

Intrarăm înăuntru. El așeză tingirile la o depărtare potrivită una de alta, și lovindu-le pe rând cu melesteul, începù un cântec cu voce bărbătească, alternând-o cu glas de copil. Imită și contrabasul și alte două-trei instrumente, sărind ușor într'un picior, neuitând la momentul potrivit să sune și din cruci și engolpioane. Apoi deodată, aducându-și aminte de ceva:

— Să mergem lângă lădoiu... face ca bombardonul...

El își mută tigăile lângă o ladă mare de Brașov, și cu degetul umed scoase dintr'însa, de probă, niște vibrații sonore, după care urmă, cu aceeași fanfară, o nouă partitură, în care într'adevăr se distingea *bombardonul*...

Mihai se opri și arătându-mi cu melestel țingirile, spuse: „Așa cântă împăratul David“.

Clopotul dela trapeză chemă pe călugări la prânz. El puse melestel la locul lui și mă întrebă:

— Ai văzut cum mănâncă călugării?... Cu camilaucele în cap... cioc.. cioc... cioc... parcă-s niște *corgi*...

Veniă de multe ori la mine. Se așeză pe scările ceardacului și cerea zahar să i se facă glasul subțire. Imi arată cum cântă Jidovii în sinagogă, imitând minunat caracterul oriental al muzicii, bătând din palme la intervale, fără nici o urmă de schimonositură sau de bătaie de joc. Apoi trece la *catolnici* oțărându-se și recitând cu voce forte, vorbe, care fără să fie latinești, aveau totuș aspectul. Imi plăcea să stau cu dânsul, căci știam că în fața mea am un suflet bun și curat, curat ca apa dela

munte și bun ca pâinea lui Dumnezeu. Mă gândiam cu durere, că în mecanismul acesta atât de bine alcătuit, în această mașină care ar fi putut funcționa admirabil... un șurub... numai un mic șurub e stricat... însă pentru totdeauna!

Uneori vorbiă fără șir. Dar în aiurările lui pomeniă de oameni vechi și de demult... de Cuconu' Neculai Forăscu din Fălticeni... și de Duduca Raluca, care aveă ochii ca albastrul cerului... de Iancu Razu, care stăpâniă moșii întinse... cu hambare și jitiți pline cu bucate... de un Cominò... care umblă cu patru cai înaintași. Dorința lui cea mai fierbinte eră să poată sluji odată, numai o singură dată, în Mănăstirea Neamțului, cu mitră și cârjă și îmbrăcat în veșmânturi de vlădică, ca părintele Narcis. Că slujba o știă fără greș dela început până la capăt. Și eră sigur că va veni și vremea asta, îngrijindu-se să nu se întâmple prea târziu, când va fi un hleab ca părintele Vavila...

Câteodată se înfuriă și atunci figura lui se contractă ca de o durere ascunsă, amenințând lumea cu potopul și cu alte cumpene grele. Se vede că suferise în viață, căci în asemenea momente totdeauna se plângeă că l-au bătut și i-au smuls părul din cap, și l-au legat de butuc...

Când nouri negri isvorau amenințător de după vârful Rusului și cerul plumburiu răsună de sgomote surde ca glasul primejdiei, iar lăstunii își arătau albul pântecelui în sboruri neliniștite, Mihai, în fața clopotniței, cu pălăria în mână, cu ochii la cer, îndreptă rugi fierbinți către Dumnezeu, să apere de spaimă pe oameni și pe vite și să trimeată grindina pe pustie locuri. El făcea cruci mari și metanii umilite, atingând cu fruntea pământul...

La Mănăstirea Neamțului sta înnumai câteva luni, căci locuințele lui erau regulate după anumite socoteli ale anului. În ziua Înălțării, de hramul mănăstirii, odată cu pelerinii care în această zi vin din toate părțile Moldovei, de prin satele și orașele Bucovinei, de prin ținuturile Basarabiei, de prin munții mocănești ai Ardealului; odată cu miile de credincioși, care în faptul dimineții, acopăr pajiștea din jurul aghesmătarului, sosiă și Mihai. În mănăstire își avea locuința la un călugăr bătrân și cuvios, de o vârstă cu dânsul, cu care copilărise. Veniă la el ca la un prieten, căci eră primit cu voie bună și găzduit cu multă îngăduință. Aici stătea până în ziua prorocului Ilie, când iarmarocul din Fălticeni, despre care Mihai vorbiă ca de un lucru minunat, îl atrăgea

cu farmecile sale. Și când rândunelele începeau să-și învețe puii pentru drumul cel lung, Mihai se pregătia și el de plecare. Iar când plecâ, o tristețâ mare mă cuprindeâ. Pentru mine, călător vremelnic prin aceste locuri, plecarea lui îmi aduceâ aminte sfârșitul zilelor de varâ și al ceasurilor mele de odihnâ... căci nu mult după asta șiruri lungi de cocoare apucau spre meazâzi cu glasuri tânguitoare . . .

În Fâlticeni stâteâ până în spre Probajeni, când porniâ mai departe, pentru ca Schimbarea la fațâ să-l găseascâ la hramul Mânăstirii Slătina, unde hălăduiâ iarăș o bucatâ de vreme. Iar când frigul lui Octomvrie înrôșiâ frunzele jugăștrilor, Mihai se așezâ în satul Știrbăț, unde în nopțile lungi ale iernii, se închinâ lui Dumnezeu, dregând papucii femeilor . . .

Nimic nu-l puteâ hotârî să schimbe ori să amestece locurile lui de ședere. Mă deprinsesem astfel cu obiceiul lui, încât nu-mi puteam închipui Mânăstirea Neamțului, fără Mihai, înaînte de Sf. Ilie.

Dar când în urmă am venit pe aici nu l-am mai găsit. Am întreat ce s'a făcut cu dânsul, și un călugăr mi-a istorisit următoarele:

În ziua de Ispas, Mihai a venit ca de obicei, cu legătura lui în spinare, cu bățul în mânâ și

cu câteva undițe lungi. Intr'o Duminică s'a închinat cu glas tare în timpul sfintei leturghii, și atunci părintele Trifon l-a izgonit din biserică. Mihai a părăsit sfântul lăcaș, nu de bună voie, tăgăduind că ar fi săvârșit un păcat, arătându-și îndreptările cu glasul lui puternic, care răsună de departe. Fiindcă a făcut larmă multă, s'a hotărit să-l alunge din cuprinsul mănăstirii. Când i s'a adus lucrul la cunoștință, Mihai n'a voit cu nici un chip să se supuie, căci până în ziua prorocului Ilie mai eră vreme încă. Și Mihai a amenințat că va aduce potopul, făcând cu mâna gesturi mari și fără cumpăneală, iar ochii lui blânzi erau încruntați. Și el a spus vorbe multe și fără de șir, pomenind de Cuconu' Neculai Forăscu din Fălticeni și de Duduca Raluca, care aveă ochi mândri ca albastrul cerului, de Iancu Razu, care stăpâniă moșii întinse cu hambare și jitniți pline de bucate, de Cominô, care umblă cu patru cai înaintași. Atunci s'a chemat jandarmul și'n fața uni-formei, Mihai s'a făcut deodată blând ca un copil. El s'a dus acasă, în chilia călugărului bătrân și cuvios, și-a strâns țolincele. a luat cele câteva linguri începute și două bucățele de zahar, și-a înfășurat ața undiții pe nuiaua ei, și a plecat plângând, cu lacrimi pe obraz.

Urmat de jandarm, ca un făcător de rele, Mihai a străbătut ograda aghesmätarului, apucând devale pe lângă gardul arhondaricului. In urma lor, la câțiva pași, călugărul bătrân și cuvios veniă să petreacă pe acela care-i aduceă aminte de vremile copilăriei. La apa Nemțisorului monahul s'a oprit, iar Mihai a trecut puntea sub ochii autorității, bocindu-se cu glas. Apoi a stat în loc, neștiind încotro să se îndrepte . . . Și după ce și-a șters ochii cu mâneca surtucului, a apucat încolo . . . peste munți . . .

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
Timotheiu Mucenicul	5
Rețetă pentru un discurs parlamentar	41
Condica D-nei Pompiliu	65
Inzăpădiți!	91
Telegramă	123
Intre copii	139
Moștenirea lui Docan	157
Tribulațiile unui aviator	175
In fața autorităților	197
Arhanghelul Mihail	229

